42(5A8x)
5-58

S. Ţ. BŢANIA.

ΓRAĶŢIĶALA AUəTRA QAÇARA ĶAVĶAZ-AAXəÇŢI MŞƏN EIKUA ҬƏKU-DGIƏLKUA RҬƏ.

I. U. Ķuədriq iłquə aqnəҭ eitagouɲ.

AQUA—СУХУМ

S. Ҭ. Bɡania.

Ꭰrakʈikąala auətra qaçara Ḳavḳaz-aaxəçҏi mşən Eikua ҏəku-dgıəlkua rҏə.

Auətra qaçayə Iv. Ꭻ. Ḳuədriy iɬquə aqnəҳ eitagouɲ

15849

Apsʂei apsua liʈeraʈuərei r'Aḳademia itnaɡʈ.
Издание Академии абхазского языка и литературы.

Aqua—Сухум
1930 ş.

Гос.-типо-литогр. ВСНХ ССР Абхазии
Заказ № 3373, тираж 2000.

Apxıaҧi aja.

Apsnə adgıələi ahauei zlabeiou, izlabziou ala, aɬapəqap ara eiоınə şamaxamzar aaigua-sigua daҧa ħəntkarra dgıəlk aҧə iaxızəqamloua aqnəҧ, daaraɜa iakunagouan exıa ojraanɜa, ara inxoua aqanxayəjlar, irəmazaracə rədgıəlkua iraaɜoua znəu rəbəzɬala aliţeraţuəra. Axa irəztouadaz nxayəjlar uəi eipş alaxţərakua, abziarakua pasaҧəi aihabəra ħəntkaraa rҧə, iaha-iaha rəla xəryouan akuəmzar.

Ojə asoveţ mıqə aan aqanxayəjlar rəla anəxţə, rləmha anəçarxa, rəmya anələxxa, ianətbaaxa ħaras iataxəuzei, zegıə ckıa elərganə iraharacə, araҧi akulıţuəra aliţeraţuəra amıqala eilərganə, rxə iadərxuaracə irtaxxəeiţ rəbəzɬakua rəla aliţeraţuəra rəmazaracə.

Ubri aqnəҧ, ojə exıa makıa apsua qanxayəjlar rzə apsəɬala auətra dərrala aqaçaɬa aҧə aliţeraţuəra rzəzyəşa aɲrakţika dəu imanə m a k ı a a p s ə u a d ə q a m. — H a q - n a q ҧ i aşəkuskua rzə auətra liţeraţuəra aҧə zyəşa exıa aҧar eiçagəlanə aşkol dəukua irtakuou raʃayəuɲ, axa exıaҧi aməş azə uəi akulıţuəraҧ aliţeraţuəra hzəzyəşa makıa oyə daabouam. Ubartkua rqnəҧ exıagıə aqanxayəjlar pasa eipş liţeraţuərada inəmxaracə Apsnə jlar r'komisariaţ açara uəs azəi, Apsɬei apsua liţeraţuərei r'Akademiei rxaҧə iaargan ualѕ isədərçeiţ 1930 ş. rzə amaҧaxu eizganə auətra qaçara aҧə aɬquə zəyracə.

Ari açəxuala Apsnəʨi auətra iakunagaxaşa daɸa ɬquəkˌ-liʨeraʦuərakˌ eioməu əqaməzʦ aqnəʨ, 1914 ş. rzə Apsnəʨi Apəɬarta sʦancia itnaʃəz **I. V. Kˌudriʦ** iiyəz iɬquə, uəsqan xəs iamanə „ɲovʦoriʨelınəi kˌurs ogorodniʦesʦva“-ħa znəu, ojə irɸəcnə xəs iahteiʦ xəxı axaɸə işaħoua eipş ala.

Ari aɬquə I. V. Kˌudriʦəi sarei ipsaxʨəz psaxnə, irɸeinə irɸəcnə **eikˌuərşalaça** acçanə ıfakuhargəlʦ; nas sara eitazgəeiʦ, axa aitagara aan iqaz iaɥədanə daara kˌər irɸeinə, iagkuaz raʃan, uərt acçanə içabərgnə apsua nxayə (auətra qaçayə) ixuartaxaraʨa ıfakusərgəlʦ.

15 ianuar, 1930 ş.
ak. Aqua.

S. Ţ. Bʒania.

I. Azeipş xuta.

Auətra atəpaləxrei aqaçarei.

Auətraɥ iataxəuɲ iamazaracə: a m r a pxara, alaşara bzianə iagəmkᴗua iaxamou, nasgıə apşa xıťaťakua axıadəmsəloua ipxıakᴗnə iaxəqou auətratəp; ubartkua rahasab aqnəƫ auətraɥə itagəlamzarouɲ açla-dəukua, zəťʃəra xara izəʃtua, auətra çiaakua zəça-, zərʒua; axa ubri aɥə a y a d a amragəlaraxıƫi agankua raxıƫi irəmakou açladəukua pəmqakᴗua inəʇƫəuɲ, izban akᴗuzar, uərt auətra apşaxıťaťa iaʃərəxıɥoit-iaarəʃtuam.

Auətrazə təp bziasĥa ipxıaʒouɲ-adgəl iaşaranə, qıaqıaranə ,iqou, ibziouɲ iamazar maɥkᴗ aɥənaara, axa uəsqangıə auətra boıaʒa-maʒa xar amamkᴗua iqaloiţ-iaaʒoiţ axuə harakᴗəra dgəlkᴗua rəɥgıə 30 rqnəʒa iaxıəqou.

Axuə naara ɥaqıarakua zegıə eipşəm: ayadaxıƫi aɥaqıa-naara apxara, amra laşara amam, enagı ixıtanə iɥouɲ, ubri aqnəƫ uəi eipş axuə naara uətra təpəs ixuartam iqazaracə, alada mragəlaraxıƫi axu-ɥqıa, uəgıə agıəieipş iapsam, izban akᴗuzar, iyarouɲ, məcxuə işourouɲ, apxən uəi anəť amra axıaɥaşua aqnəƫ məcxuə iyoit, ubri aqnəƫ auətra çiaakua ua ilou zegıə əkuəblaaueiţ. Apxənƫi auətra-təx kᴗuəlıţuəra alada aɥənaaraɥə iqouçar qaloiţ ua aaiguara aʒakuƮaƫə raʃanə iqazar. Aʒənƫi auətra-təx kᴗuəlıţuəra alada aɥqıaraɥə daΨaqara eipşəmkᴗua ibziaʒanə iqaloiţ, izban akᴗuzar ayadaxıƫi axıta apşaxıťaťa iaʃəxıɥouɲ, esəmşa amra pxara ahaua bzia uĥa amouɲ. Abri aamɥədaraxaz agıərt aɥaqıarakua zegıə eipşəuɲ, uərt auətra kᴗuəlıţuərazə məcxuə egıə iapsam.

Adgıəl naquəra iaşara, aʒə raʃanə iaxıaçaƫou-iaxıalou ialşoiţ uətra təps ialəuxracə, azra xţə, ma açərkᴗukᴗuara (drenaz) uĥa rəla aʒə məcxuə açganə ađəkuçarta amanə iqazar.

Xar amamkᴗua iʃakugəlanə iqou auətra, ʒəda egıə iapsan, (auətra çiaakua aʒə rəkuƮarazə) izənxouam, apstazara kᴗıaɥxoiţ; ubri aqnəƫ, aaiguara ʒəmyas ma kᴗuara ʒəkᴗ uĥa iqamzar, uəsqan xəparakᴗ amtakᴗua auətraɥə içəxƫəuɲ açeiq.

Auətra iataxxaşa auac, anəť bzia, nasgıə auac rʇƫə eizakə (компостных куч) uĥa rzə auətraɥə ialərxəueiţ kᴗɥakᴗərakᴗ aɥe aťʃəra axapanə iaxıəqou təpkᴗ, zegıə ireioıəuɲ—axəbra açaqa iqa-

çazar. Auətraɣə ɲarnikˌ-auarkıta hasabla auətra qaçalazar (парниковое хозяйство) uəsqan iaha eiоnəuɲ uəi auac rʇɣə eizakˌə auarkıta aaigua i q a ç a z a r. Auətraz aandakua rəqaçarakua zegıə eipşəm, xaz-xazəuɲ, umal zeipşrou eipş.

Asaxıa № 1.

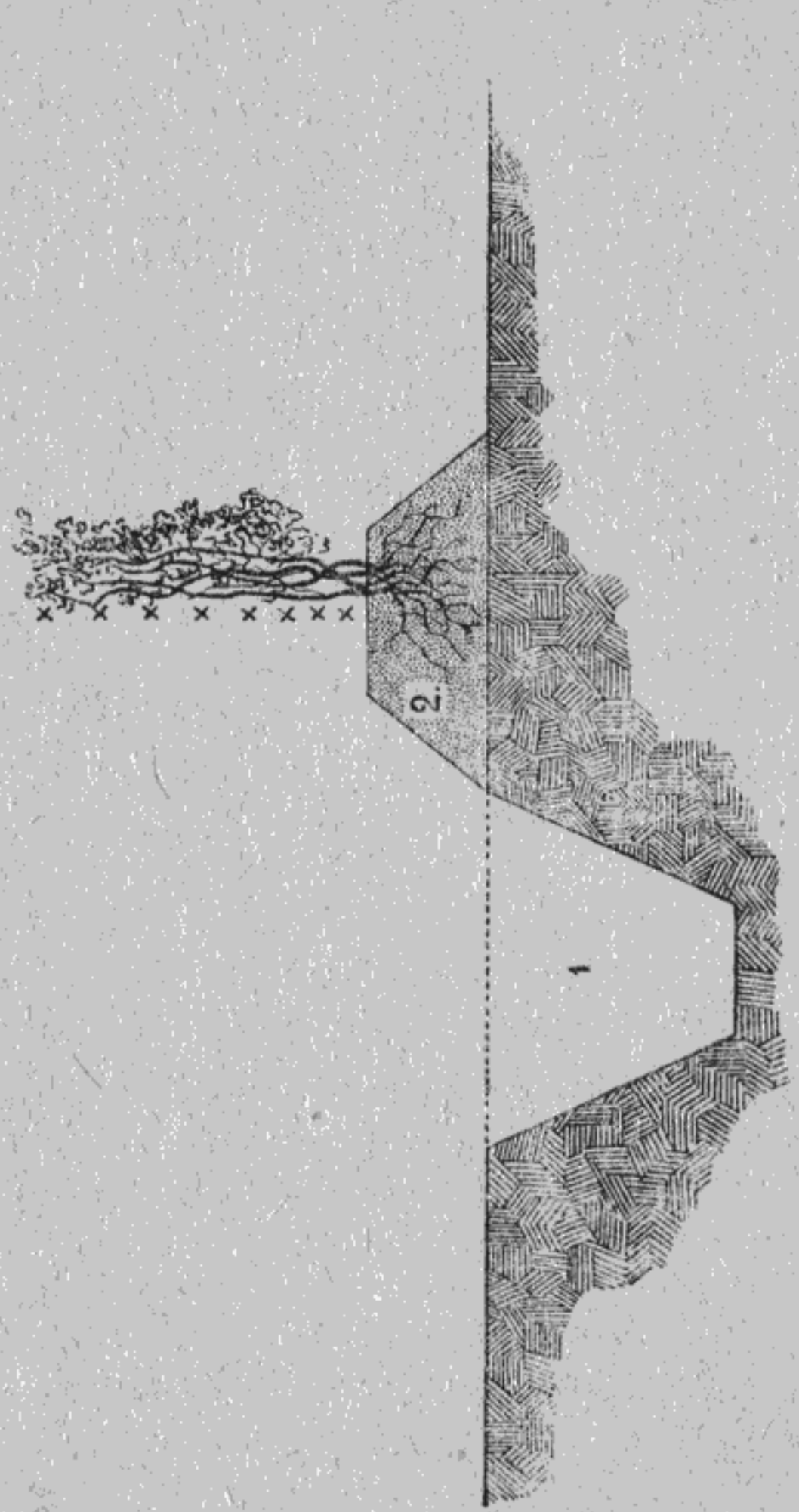

Auətra aandakua aiyərffa: 1 azra-dəu, 2 anəʇkuəpsa (anəʇ əkuɲsanə) iaxıəqou 3-aʇəmoи daɥaanda nas akəuc aanda.

Aandakua zegıə rəçkˌəs ioɲuoɲıou zəxu raʃou, uəi anəqalagıə raxuə zəztamloua xaandakˌə ɦa izəʇtou auɲ,-azra dəu avganə, aʇəmoɪ-daɥ aanda ikuçanə nas akuəc-alakˌacia əkuəuhar. Asaxıa № 1 aɣə iuboiʇ abri eipş aanda zəguta eiyrffanə iqou.

Auətra şaɣxoiʇ uɥasʇkˌakuanə, uərt irəvgazarouɲ amyasga mya

kua, atbaara 3.18 metr. (4¹/₄ arſ.) amanə, nasgıə aſaqaoy imya 1,06 metr (1¹/₂ arſ.) atbaara amanə.

Anəł auəs azəura.

Anəł auəs azəura iaçanakᵤueiţ abart auəsuᵽkua: bahala anəł aarħrei aȷaoɯarei, auałţrai aſəᵽrakua (agriadkua) rərmazeira, aitaharta eicərxuxuarakua, nasgıə alaçarta təƶaarakua (гнезда).

A n ə ł a a r ħ r a. Ɋəc auətra axıəqacaᵽxoua anəł aarħᵽxoiţ içauəlanə, eiharakᵤ anəł xıantazar. Daaraƶa ixıantanə iqou anəłapſ aɸə iataxəuɲ a n ə ł aarħra arkᵤşala (плантажем) açauəlara 53 san. (³/₄ arſ.) atanə, lassə-lassə izəqamlargıə, uəi aarkᵤşaraᵩ qalarouɲ 10-15 şəkᵤusa raxı znəkᵤma.

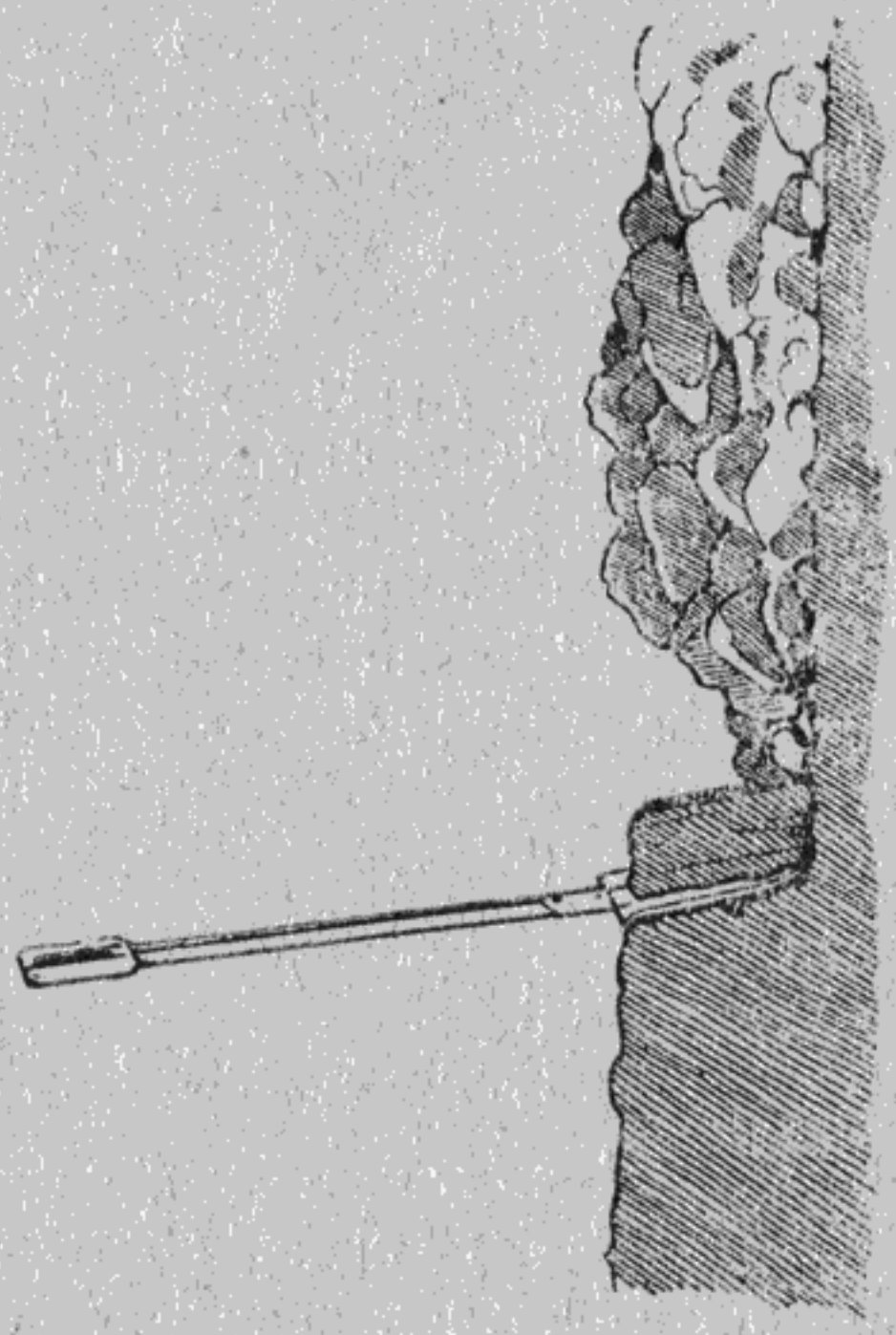

Asaxıa № 2.

As. № 2. Baha-ɸekᵤala anəł aarħra 8-verşokᵤək açauəlara atanə

Axa uəi arkʂa uəs daara harq dəu ataxəɲ aqnəҏ, uəi qamça-kʟua rxə alarəgɜar qaloiţ 8-versokʟək açauəlara zmou bahaҏəka-la anəɬ aarɦra.

Abri eipşala içauəlanə anəɬ aarɦra ataxxoit 3-4 şəkus raxı znək. Apsləmɜ nəɬ uɦa adgıəl laskua rzə xəxı işaɦoua eipş, anəɬ çauəlanə aarɦra xuartam ikulouçoua açiaa iapərxagamxozar iazei-oɲxouam, izban akʟuzar ua anəɬ uəsgıə ilasəuɲ, eilaaɬɬouɲ, ahaua alaloiţ, içauəlanə iznə iqalar zənɜa aʃaakʟəra ialou naçəkʟukʟua-ina-çaba icoiţ.

Abri eipş anəɬ laskua rҏə iataxəuɲ ailarɬɬara açauəlara 9-13 san (2-3 verş.) atanə.

Auətra dgıəl aarɦra-azra iybanə iqouɲ: ineilaɻ-yeilaɻnə ijɲanə (ubri iagıaſtouɲ) tagalanҏi anəɬ azra-aarɦra-ɦa, (as. № 2 iş. eipş) ayьagıə, anəɬ ərguɜanə irssanə aarɦra, abri iaſɬouɲ aapənҏi anəɬ zra-aarɦra-ɦa.

Apxıaҏi anəɬ zra-aarɦra qaloiţ aɜənra ianoɪəçalaua, nas iznə ianəqalalakʟı anayəs alɜənrakʟ 3-4 məzə axə iakuitnə inxoit. Ҏay-ratagalanҏi eilaɻyeilaɻnə anəɬ zra-aarɦra aan anəɬ zzua şaqa il-şoua ala ibaha-aҏə şaqa azəſtəxəua eipş anəſgualkua tərppanə ei-kuiɻueiţ. Aɜən, akua, açaa, apşa-xıta axıasua anəɬgualkua arsueiţ eiməyynə iguɜanə ikʟapsoiţ. Aapənҏi, mamzargıə irguɜanə ir-pəşkanə azra aarɦra, qaloiţ alaçara, mamzargıə aitahara, naɲə anarkʟҏəu apxıa. Abri eipş azra-aarɦraҏə bahala anəɬ ərssanə-içaoɪanə 9 san, (2 verş.) ireihamkʟua iznə ikʟuakʟuanə iſtaçaҏəuɲ. Adgıəl məcxuə ianəʃaakʟəu iataxəm iznə ikʟuakʟuanə aqaçara, izban akʟuzar ubri eipş aҏə abaha iaxəeidnaroɪuoɪualoua anəɬgualkua eil-aloiţ eimayəzueiţ; nas amra anaslagı anəɬgualkua eilakıərnə uasər-gıə iuəzpəmҏua ioɪuoɪuanə iqaloiţ.

Auətra anəɬ azərxəiara-azərmazeira aan ҏəyratagalanҏi ma aap-ənҏi eipş azra-aarɦra ataxəuɲ-ɦa uşəqou znəzənla urəs ma baloɪar ҏagala (болгарской сапой) iҏanə iqouçar iazxoua iqaloiţ.

Xəxı işaɦoua eipş 3-4 ş. rzə znək. iqaçalaҏəuɲ içauəlanə az-ra-aarɦra 35 san, (8 verşokʟək) amanə, abɻaraҏi azra-aarɦra qar-çoit baha-ҏək 5-ba ma 6-ba verş. açauəlara zmou bahala.

A ſ ə ɻ r a k u a qarçoiţ xaz-xazə izəzkʟxoua zeipşraxakoua reipş ala, aqgıəl naquəranə azə aaigua iaçaҏanə iqazar, uəsqan ɦa-ra ataxəuma aſəɻra harakʟnə aҏəjɲara atanə iqaçaҏəuɲ, nasgıə adac ɬərkua (корнеплоды) rzə iqaçaҏəzar uəsqangıə aſəɻra aҏə-

ghara-ajɲara rdəuɤəuɲ, ubri adagıə ubri aɸə iaha amra alaşueit, iaha iarpəşşoiţ: adgıəl harakəranə aça aзə açaɤamkua iqazar, uəsqan haras iataxəuzei aʃəʇra naqunə iqaçaɤxoiţ lassə imyaracə aʃaakəra azənxaracə. Aʃəʇra aura şaqa utaxəu autoiţ pərxagas-ha egıə amam: işəutaxəu işuəmanʔalou eipş iuərkıaɸueiţ iurouueiţ. Aʃəʇra atbaara 1,15 meţra (26 verş.) ieihamzarouɲ,

Aʃəʇra atbaara raʃanə iamanə ianəqala, auəsura aan unaɲə anzənamзalakı ualagəlanə auəs uuərouɲ, uanalagəla hara ataxəu-

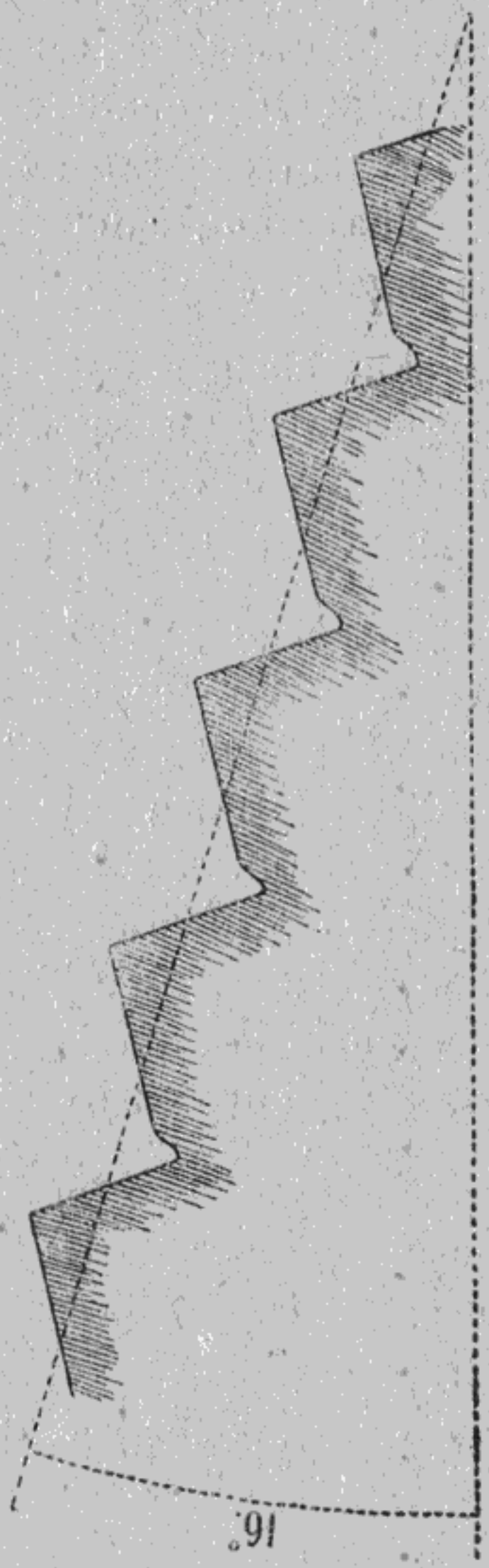

Аsахıа № 3

Ахu-naaraɸə aʃəʇrakua rəqaçara. Аʃəʇraкua ахuə naaгахı іхənaauɲ.

ma iukˌuahaueiţ, ipxastaxoiţ, ubri aqnəҏ iqamlarouɲ iagıəqalauam aſəʇra tbaaʃanə aqaçara. Aſəʇrei-aſəʇrei rəbʃara iamazarouɲ abʃəsərta mya atbaara 35-53 san. (1/2—3/4 arſən), aſəʇra aɸəghara zeipşrou eipş ala.

Adgıəl iaşaraɸə nasgıə maɥkˌ aɸənaara amanə ixuʈa iaxıəqakuou atəpkuaarɸə aſəʇrakua irəvgakuou abʃəsərta amya xuasta—xuəɥkua myasə adagıə akua anaua ɜəməcxu iiagagasgıə zra xuɥəs maҏaxu rəlazarouɲ; axu-xuəɥkˌua mamzargıə axu dəukua rəɸgıə aſəʇrakua aurəla xəxıҏi çaqa ma çaqaҏi xəxı axuə aura ſtəxnə rəxukua mərxakˌua aſəʇrakua ganxa axuə iaɸaqaçanə iqazarouɲ (по-перек склона), nas uərt amyaxuasta xuəɥkua aſəʇrakua irəvganə iqaloua aɸənaara rəmazarouɲ, akua anaua ayarɜə aſəʇra pxastanamҏəkˌua iiaganə iagaracə.

Ubartkua rqnəҏ akua anaua ayar-ɜə aſəʇra pxastanamҏərcə ikuəʐʐanə iamgaracə, aſəʇra atbaaraҏi aqıaqıara axuaxıҏi amyaxuastaxı iazənaanə inaquəzarouɲ aɜə alganə-iavganə iagaraҏə asaxıa № 3 işahnarboua eipş.

Aapəni, ɸyratagalani, aɜəni rzənҏi alaçaҏkua rzə iqaçaҏəuɲ aſəʇrakua aharakˌəra--aɸəghara 13-27 san. (3-6 verş) uəs mo 35 san. (8 verş.) rqnəɜagıə rəmanə, apxən, apxən laçaҏkua rzən uərt aſəʇrakua aharakˌəra iataxɜam, amala iara ua iaxıataxəu amyaxuasta ſaɲəla iraɲanə ialərgoiţ. Anəʈ zaqa ixıantou, zaqa inəʈaɜou eipş ala iguatanə iharakˌҏəuɲ aſəʇra aɸəghara, agıəi, anəʈ guɜara apsləmɜ nəʈ aɸə aɜənҏi alaçara azən akˌuzar maɥɜakˌ iharaukˌəueiţ, mamzar agıərt aamtakua rzənҏi alaçara akˌuzar harakˌra ataxəm, xəxı işaɦoua eipş amya xuasta ſaɲəla iuraɲoiţ.

Aitaharta eicrəxuxuakua. Aitahrta eicrəxuxuakua rɸə eitarhaueuţ: akˌaɲusta, aɲaţərqankua, aɲərɲəl, abakˌlazankua, ilarçoiţ anaşa, aqabəssakua, nasgıə aɲatərqan kˌıasakua. Aicərxuxuakua qaçaҏəuɲ abas ala: iqaçaҏnə iaxıəqou iriaşanə aşaxa rxxanə inəkuçanə balgarҏi ɸagala iuɸoiţ, eilauərʈʈoiţ, iuərguɜoiţ, anəʈ açauəlara 9-18 san. (2-4 verş.) rqnəɜa atanə, adgıəl şaqa içauəlanə izəu—iaarɦəu azguatanə. Aitaharta eicrəxuxua iamazarouɲ tbaaras 35

sam. (1/2 arʃ.). Abri eipş ala aicrəxuxua rxəianə ianəqala auac rʇəra naganə aicrəxuxuaɸə iakuəpsanə ɸagala anəʔəi auacəi eilouʒyuoiţ.

Asaxıa № 4.

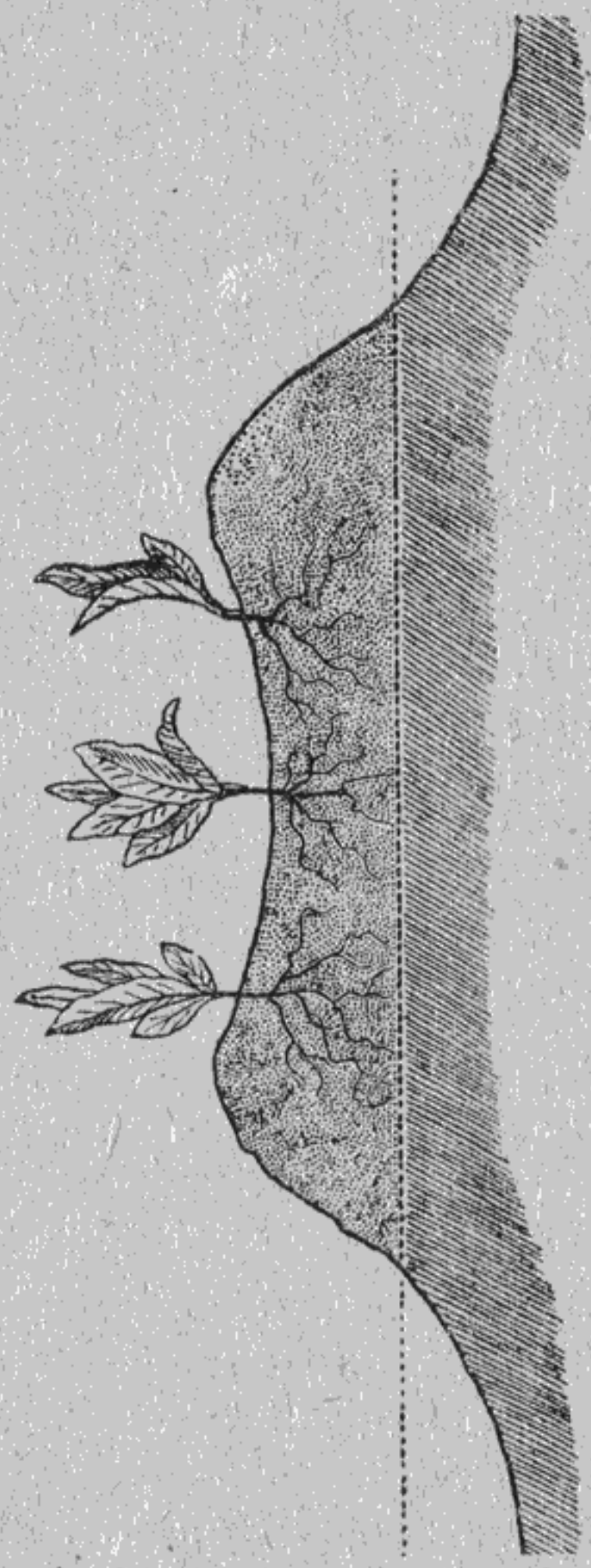

Atəzaa eiyərfa.

Atəzaakua (гнезда). Atəzaa azə atəp guatanə aʇyan anarsxa, nas ɸagala uəi aaigua-sigua iqou anəʔ guʒa eizəħħanə aʇyan iaduʇloiţ, ubri aqnəʇ ua aʇyan aʃaɲaɸə iqaloiţ ʃxaħərp-xuəɥək (xolmik). Ubri aʃxaħərp-xuəɥə akuʃan iataʇəuɲ içauəlaʃam asaan pşra asaxıa № 4 işahnarboua epiş.

Anəʔ arʇra.

Xar amamk.ua eikuʔanə iʃakuərgəlanə iqou auətraɸə anəʔ be-

ianə afaҏ-ajҏ raʃanə ialanə lpsəlanə nasgıə içauəlanə elarɬɬanə-iguɜanə iqazarouɲ, ailarɬɬara-çauəlara 35 san. (8 verf.) ireiçamkua. Eiharaɜak abra apsənraҏi auətra nəɬkua əqazarouɲ abas ala, aşəkusan ianaautaxxoua iuərmazeilaracə. Ari eipş eikuɬanə imazeinə ahaua aləpxala zxala imanɬalanə iqou auətra nəɬ maɥəuɲ, ubri aqnəҏ ſoukə-ſoukə auətra qaçaʃa zaa kər şəkuskua iazəqarçoiţ, iazdərxəioiţ r-uətra nəɬkua, axa ara Apsnə ahauei anəɬəi labeiou izlabziou aqnəҏ uəi aqara azərxəiara ataxəm, auətra qaçara ztaxəu aşəkusan idgıəl dəkugəlanə iuətra nəɬ znək aqara baha ҏəkla iaaznə iazirxəioiţ (обработка земли) nas ianaamtou işana-aloua ilaçaҏə, ieitahaҏə qaiçoiţ.

Apsləmɜ nəɬkua oɪarəuɲ açiaakua rzə afaҏ-ajҏkua rəla, nasgıə ua ikugəlou açiaa lassə ikuəblaa inəkuyaa icoiţ. Abri eipş anəɬ arbziara aɬaҏ-ajҏ amanə açiaa aaɜoua, nasgıə aʃaakəra alagəloua alaxoua iqouçar alşoiţ, ubri eipş anəɬ aɸə auətra qauçarc uguə iaxıtou iaaɬanə kvadraţ saqan cəpxıaɜa (uardənk anəɬapſ 4^2 meţ. —1 kv. saq.) iataҏəuɲ uardənk-uardənk anəɬapſ ma anəɬeikua (чернозем) mamzargıə daɸa nəɬk, apsləmɜ eidəzkəlaşa araxu uac rʇəra atanə, axa ubri aɸə izəqalouam ubri eipş apsləmɜ nəɬ aɸə uacəs-rʇəras aɸəi auasei ruac autaracə, izban akuzar art ayuacək adgıəl zənɜa idəryoiţ-idərpəşşoiţ.

Ubas anəɬ xıanta a n ə ɬ a p ſ xıɬaɬa uɦa ialşoiţ apsləmɜəi nas lassə-lassə aɸ-uac-rʇəre ratara-ala iuərɸeiracə-iuərbziaracə. Nasgıə abri eipş iqou anəɬ xıanta arɸeiueiţ, iarbzioiţ lassə-lassə adgıəl azra-aarɬra, ailarɬɬara.

Anəɬ egıa ibzianə daaraɜa açiaa aaɜoua iqazargıə, iara qarak esəşəkusa çiaa kulıţuərak qouçoua ualagar, ɦara ataxəmkua uəi anəɬ faxıaxoiţ, afaҏ-ajҏ alamkua egıə iapsamkua ioɪarnə iaanxoiţ. Abri eipş ala anəɬ oɪarəmzaracə, auac atanə irʇlaҏəuɲ-irɸəclaҏəuɲ. Auətra dgıəlkua rərʇrazə ibziouɲ aynəҏ psҏkua ruac, auoy iuac (ночное золото), aynə guam-sams iđələugoua acərʐʐaxa, nasgıə amineral rʇərakua (минеральные туки) uɦa agıərtgıə.

Abri hara hhaua aɸə uətra r ʇ ə g a s zegıə ireioɪıəuɲ, abart xəxı iaɦoua zegıə qarak eizganə auac rʇҏə eizakə aɸə reilarʇra, (компост) ubri ala auətra arʇra.

Auac rʇҏə eizakkua (компост. кучи) alşəkusakgıə iqaloiţ rəqaçara, amala aɸ uac auarkıtra azə iutaxxanə uanəqalalakı ubasqan auac anmaɥxalakı uaapşər qaloiţ akumzar.

Auac raʃanə eilaʃnə-eikuəʃnə iaanxar, eilabəlueiţ, rţəras məcxuə egıə iapsamkua iqaloiţ, ubri aqnəţ eikuəʃlaţəm qarak ira-

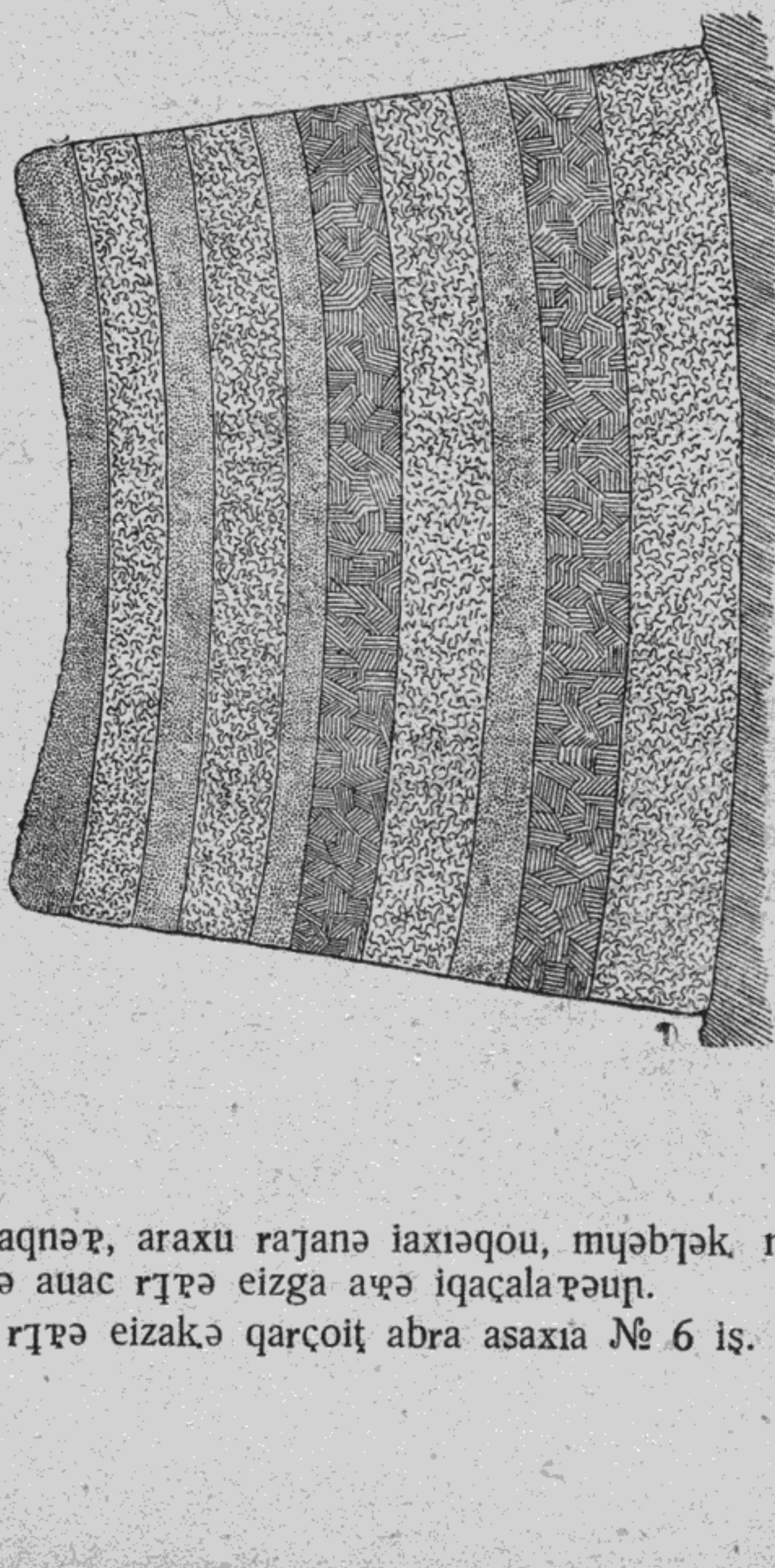

Asaxıa № 6. 3 arʃ. idərkuə 4 arʃ. rqnəza. Auac rţţə eizakə aiyərffa.

ʃanə, ubri aqnəţ, araxu raʃanə iaxıəqou, mɥəbʃək ma yəmɥəbʃ rəla eixganə auac rţţə eizga aɸə iqaçalaţəuɲ.

Aauac rţţə eizakə qarçoiţ abra asaxıa № 6 iş. eipş, Adgıəl

aqıaqıaraҧə eimərоıоıanə iſtouçoiţ eikurak (слой) auac, ua iakuçoiţ eikurak aguam-ɥam (отбросов всяких), aguam-ɥam axala lasə izƚuam-izbaauam, axa çaqa iaçou auac anşlagı ianeibafoua xəxıҧigıə lassə iarbaaueiţ; Aguam-ɥam axəxı iakuərçoiţ adgıəl. Abri eipş aikurakua (слоев) qarcoiţ 4-ba. Çaqa auac iaçou eilabəlnə ianeibafoua auarkı iaxəlçua adgıəl iakuəu ialaloiţ, açiaa azə ibziou afaҧ-ajҧ uarkınə ahauaxı izəmcakua xəxı iakuəu adgıəl ialaxoiţ, eibarɟueiţ—eibarbzioiţ. Auac rɟҧə eizakə iakuərрoiţ amaрa ʒʒaranҧi asaɲənzə, ubas acərʒʒaxakua zegıə. Ubas ianbalagı axua aguam ɥam uɦa zegıə auac rɟҧə eizakə iakuəpsoiţ. Məzkə ala znək auac rɟҧə ezakə bahala eilarƚƚalaҧəuɲ. Aşorei ayarei aamtakua rzə azə akuрalaҧəuɲ impəşşaracə-imyaracə; auac rɟҧə eizakə baazara amamkua iyanə inxar, izeibafouam, izɟuam. Abartkua rəſtaxı xəmz rnayəs auac rɟҧə eizakə xərxuagas imazeinə iqaloiţ, daΨa 5-6 məzə rəſtaxı ianəqouçaz iarkna, dgıəl guzanə eikuaɟaza eiceipşnə iqaloiţ. Auac rɟҧə eizakə iaha iazəmanƚalouɲ iamazaracə tbaaras 2—12—2—83 meţ. (3-4 arſ.) aura şaqa utaxəu aqara qouçoiţ.

Apsaa ruac açiaa rzə rɟəras daara ibziouɲ, ubri aqnəҧ aynə psaa ruac anyalagı irguzanə aşəla eipş iqaçanə aſəɟra mamzargıə açiaa aſaɲaΨə iakuəpsoiţ içaoıanə (ianakupsoua aikura aɦəzba ajɲara eihamzarouɲ).

Auətra çiaakua rzə daara ibziouɲ rɟəras, iagırəxuartouɲ ɥiliaҧi-aseliţra, vedrak azaΨə iuərzətueiţ 5 zoloţnikək ɥ. seliţra, nas ui anaşa, agıərt aitahakua uɦa auətra çiaakua irəçouрoiţ. Ɥiliaҧi aseliţra, azoţ rɟəga eipş, açiaakua rəboıkua məcxuə iaznarhaueiţ, uəs anakuxa, akaɲusta daara iarJəJueiţ, iarΨioiţ, Akaɲusta azə aşəkusan xənҧ iazərxəiaҧəuɲ, ubas agıərt açiaakuagıə; akaɲusta azə apxıaza aitahaҧ eitaɦanə egıaməxıkua ianəbzaxalagı iaçouрoiţ, ayənҧraan apxıaza ianaçouрoz inarknə axəmɥəbɟ rzə eitaçouрoiţ, axənҧraan—akaɲusta aboıkua eilaɦua axkua ɥanaçoua ianalagoua eitaçouрoiţ, mamzargıə kaɲusta ƚtəzar (цветная капуста) aƚt qaçara ianalagoua iaçauрoiţ.

Auac r ɟ ə r a (компост) zegırəla zegıənqara ineibeipşnəɦa rɟəgas izəqalom, uiala iuərɟueiţ aitaharta təzaa, aitaharta eicər xuxua, aſəɟrakua. Abartkua rΨə auac r ɟ ə r a (компост) dasəu açiaa atəzaa uɦa şaqa ataxəu eipş autoiţ, uəsqan a u a c rɟəra amala iqoumçakua ialapsazarouɲ adgıəl, xəxıҧi akuəpsara aan 2 verşokək ireihanə çaqa imcarouɲ.

Arʇəgazə akuʀara. Arʇəgazə dərxəioiţ—iqarçoiţ abas ala: uolərk abzaraqnəza itouçoiţ araxu (aj) uac aza, nas zəla ixauərʀaaueiţ aualər; məşkə-bʇax məşkə eilaryənţlaʀəuɲ.

Ajamәş rzə arʇəraz xəiouɲ. Açiaakua rəkuʀara aan vedrak arʇəraz ialouʀoiţ 5 vedrak azəckıa, ubas ala eilazyanə iakuəuʀoiţ. Arʇərazə akuəuʀaracə axıəutaxəu adgıəl yazar, uəsqan zaa adgıəl azəckıa akuʀaʀəuɲ, nasouɲ arʇəgazə anakuəuʀaşa.

Alaçara. Ajla laçara iybanə iqouɲ: akə, iara uəs işəqou psaxra azəməukua alaçara, ayba ajla rʇəoıanə alaçara. Zʇa jɲanə ioıuoıuanə iqou ajla dərʇəoıioiţ laçan ʃtaxı lassə igəlaracə. Ubri aqnəʀ uərt ajlakua akasəj, ma auaɲʇaj ʇaakə ilaħanə, mamzargıə amɸşəla (опилки) ma apsləmz ʇaakəra uħa ialapsanə apxara aɸə iqarçoiţ uaxəkəi-ɸnakəi mamzargıə yaxəei-yəmşəi ajla aʇajɲara (agəlara-aʇəoıara) zeipşrou eipş ala.

Ajla ʇəoıanə ianəqalalagı alaçara aan maɥk irpəşşaʀəuɲ, ajla eidɥabloua iqamlaracə. Daaraza issanə iqou ajla alaçarazə iaha imanʈalaxaracə məcxuə mcaracə ialapsaʀəuɲ iara ajla şaqa əqou 10-15 xutanə işanə azxutak aqara apsləmz ya. Iʇəoıanə iqou ajla alaçara qaloiţ ahauei anəʈəi anəpxalagı, açiaa eiçaxarak rəmamkua igəloua-iaaua ianalagalagı. Ahauei anəʈəi makıa ixıʈaʈanə ckıa iaamtamkua iqazar, uəsqan ħaras iataxəuzei irʇəoıanə ilouçoua ajlakua zəmgəlakua ipxastaxoiţ.

Ajla laçara qaloiţ: iqıanə iakupsanə, eicrəxuxuarəla nasgıə atəzaarakua rɸə. Qarak-yəqarak rəqnə akuəmzar aitahaʀkua rzə: aqəmʃə, axuəl uħa iqıanə iakuəpsanə ilaçaʀəuɲ, izban akuzar uərt uəsgıə içəxnə eitahaʀəuɲ) iqıanə iakuəpsanə alaçara akuəmkua, zegıə rxə azəʃtnə, rxaɸə iaaganə iqaçalaʀəuɲ alaçara eicrəxuxuala. Aicrəxuxua laçaraɸə ianakuəzaalakgıə ajla iaha imaɥnə iagoiţ, ilouçoua iaha eioııxoiţ, amaç azəurakua: ialəiaaua ahaskıən başakua raləxra, ajɲara eiləxra-araoıara, araʈara uħa uəsəs iamou zegıə manʈalaxoiţ, imariaxoiţ; agıəi iqıanə iakuəpsanə ilaçou aɸə amaç azəura daara inadayəuɲ.

Aicrəxuxua laçartaɸə aoıaz alərgoiţ martakıla (линейкой) Amartakı əkuçanə alaçarta ʇaħa anguoutoua amartakı uakuəoıuoıuanə 1-2 san. ($^1/_4$—$^1/_2$ verşok) aqara açauəlara aʇaħa təzaara auraʀə iqalarouɲ ajla talouçoua lqalaraʀa.

Ajla axıəlouçoua anəʈ pəşşaranə iguzaranə iqazar, uəsqan ajla anəlouça iara uaaʀi anəʈguzara akuəpsanə ixəuyoiţ. Həʈ azaranə, nəʈ xıantaranə iqazar ajla axıəlouçoua, uəsqan ajla anəlouça-

lagı iakuəpsaʯəuɲ anəʃ guʒa bzia auac rʯəra nəʃ; ajla axəxı anəʃ guʒa akuəpsozar,—ajla ajɲara şaqa əqou aqara xpa rəla eha eihazarouɲ iakuəpsou anəʃ ajɲara. Uac rʯəra nəʃla ajla xəuyozar, uəsqan xpa rəla açkᵪəsgıə iurəjɲar qaloiʯ, izban akᵪuzar auac nəʃ lasəuɲ ajla axəxı eilakᵪıərnə ikᵪıakᵪıanə inxouam. Aapəni ᴪəyratagalanəi ajla xəxıʯi akuəpsa nəʃ eha içaoɪazarouɲ, apxən iaha ijɲazarouɲ.

Apxən aaryarakua anəqou anəʃ kᵪər açauəlara amanə iyoiʯ. Ubri aipş aᴪə alaçara apxıa adgıəl aʒə akuᵵanə daaraʒa irpsaʯəuɲ, ui aʃtaxı ibzianə eilarʃʃanə nasouɲ alaçara anəqaloua. Alaçaʯə axıəlou lassə imyaracə, ilou mbəlracə ianəlouçalagı aʃtaxı iaxıəlou xəuyueiʯ ᵵala, haskᵪıənla, boɪənʯla uʃha ilouçaz gəlaanʒa—iaanʒa.

Aitahaʯkua razərxəiara.

Uətra çiaakuakᵪ, atəpaᴪ jla-laçarala akᵪuəmkᵪua iqaloiʯ rərᴪiara eitaharalagıə. Auətraz aitahaʯ bzia iaraznakᵪ ajla nkᵪapsanə iangəlalagı-ianaalagı içəxnə aitahara azəiᴪeim; aitahaʯ bziaxaracə uakuguəoɪəua iqalaracə utaxəzar, ajla laçaʯəuɲ aiaʃqikᵪ aᴪə, nas gəlanə-iaanə boɪıə çabərgəkᵪ amanə ianəqalalagı içəxnə, aᴪeibnaaanʒa aamtalaʯi aitahartaᴪə eitouhaueiʯ eicərxuxuala (пикируют в рассадниках рядами). Abri eipş aamtalaʯi aaʒarta eitahataᴪə (пикированные) akᵪaɲustei aɲatərqanəi rəbʯarakua rᴪə irətaəuɲ tbaaras 9 sanʯ. (2 verş.) aşaxmaʯ f o r m a ala. Aamlaʯi aitahartaᴪə (пикированная разсада) iaaʒou aitahaʯ eha lanə ioɪuoɪuanə ibzianə iqaloiʯ, uəs başa ajla nkᵪapsanə içəxnə touhaua aitahaʯ açkᵪəs.

Axa ianakᵪuzaalakᵪgıə zegıənqaragıə iuzəqaçouam aamtalaʯi aharta (пикировку). Avgusʯ mza iarkᵪnə alᴪəyratagalara aamtaaamtalaʯi aitahartaᴪə eitaham (пикированная рассада) aitahaʯ ıraʒa azhara maɥəuɲ, lassə aᴪazeibətouam, ixıʃaxoiʯ-ikᵪıasaxoiʯ aamtou izəqalauam. Ubartkua rqnəʯ iaha eioɪıəuɲ abri aamtazə ıtalaʯi eitaharta təpəs eicrəxuxuanə aoɪazkua alganə iaxıəqou

atəpaɣ unəkugəlanə ajla louçoiţ, uəi adagıə alaçarta aoıaz-aɣə (в бороздки) ianəlouçoua ajla 4,5 s. (1 ver.) aqnəza adgıəl açauə-

Asaxıa № 7.

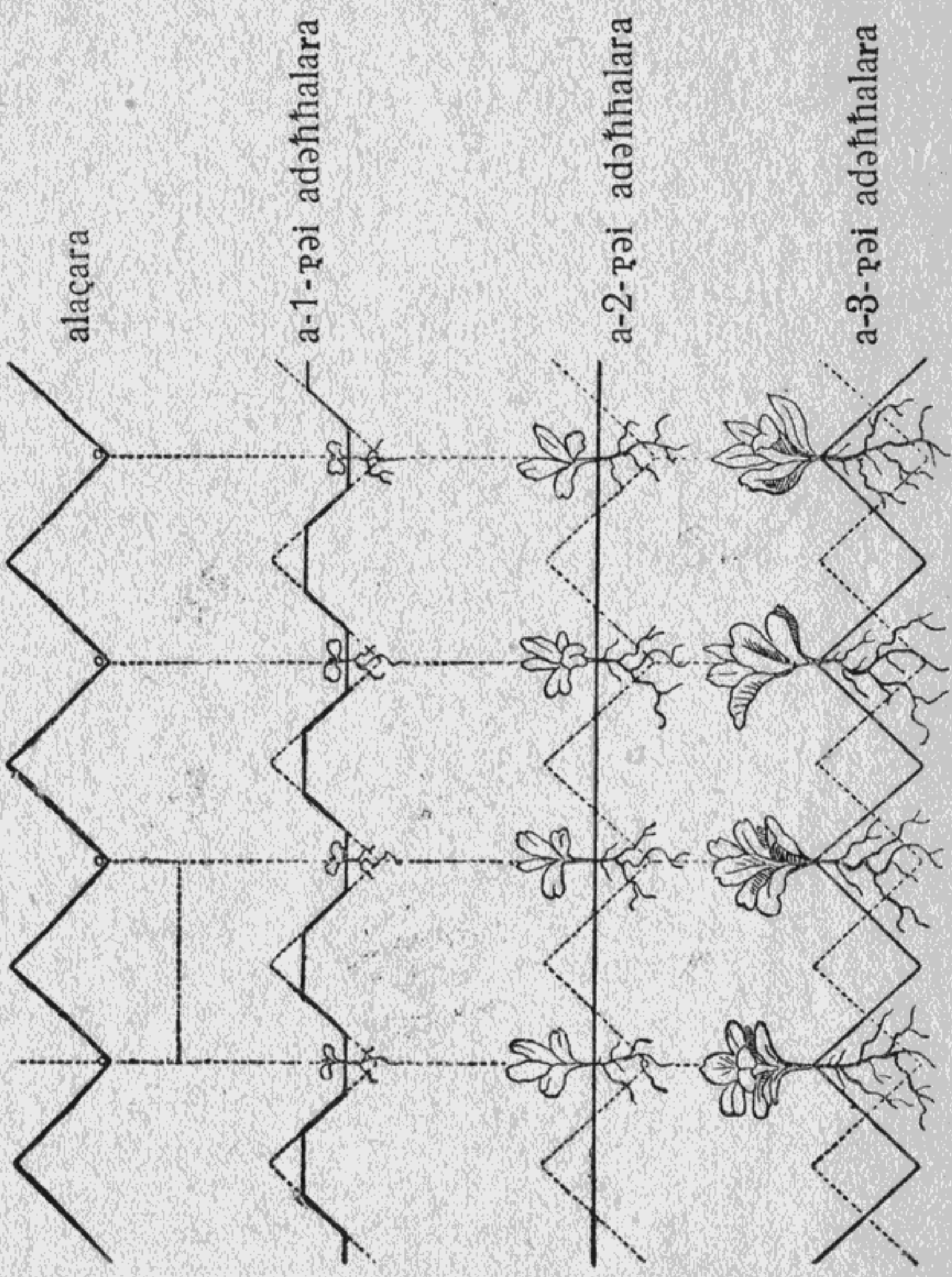

Aitahaɣ aazara. Aṫhaaɣə aicrəxuxua laçara lara amazarouɲ. Aoıazəi-aoıazəi irəbʒazarouɲ atbaara 18 san. (4 ver.). Aitahaɣ, aitaharta çabərg təp aɣə ianiaanza iataxəuɲ xənɣ aʃaɲə anəʃ adəħħalara asaxıa № 7 işahnarboua eipş.

Ayənɣɣi anəʃ adəʃıħalara azən aitaharta aqnəɣi adgıəl aqıa-

qıara eimayəznə eiqaranə iqaloiţ (izban akˌuzar aoɪaz aɸə adgıəl təzaanə eitahau akˌaɲəusta, uajə uərt atəzaarakua anəɬ aduɦɦaloua uanalaga iʁəiţ) axpaʁi anəɬ adəɦɦalarazə aqıaqıara inaxəsnə açiaa açaqa adgıəl nəlɦəgunə iaaqaloiţ.

Aitahaɸə cxəraaras i a t a x ə u u b r i auɲ: eskıəngıə aça ckıanə, eilarɬɬanə iɟaakˌnə iqazarouɲ.

Aitahara apxıa 2 saatkˌ, ma 3 saatkˌ şəbʃou aitahaɸ axıgəlou daaraɜa ipsaaraɸə aɜə raɟanə iakuʁaɸəuɲ. Aitahaɸə açəxra-aan aʃʃəɦa unaɲə açarpanə, ma baha xuɥəla (совком) içəuxəueiţ. Daaraɜa aitahaɸ iazeioɪəuɲ ianəçəuxəua adakua anəɬ şrəmou içəuxər, nasgıə adac anəɬ xuəɥə iamou naɲəla adac iaduərоɪuоɪua-

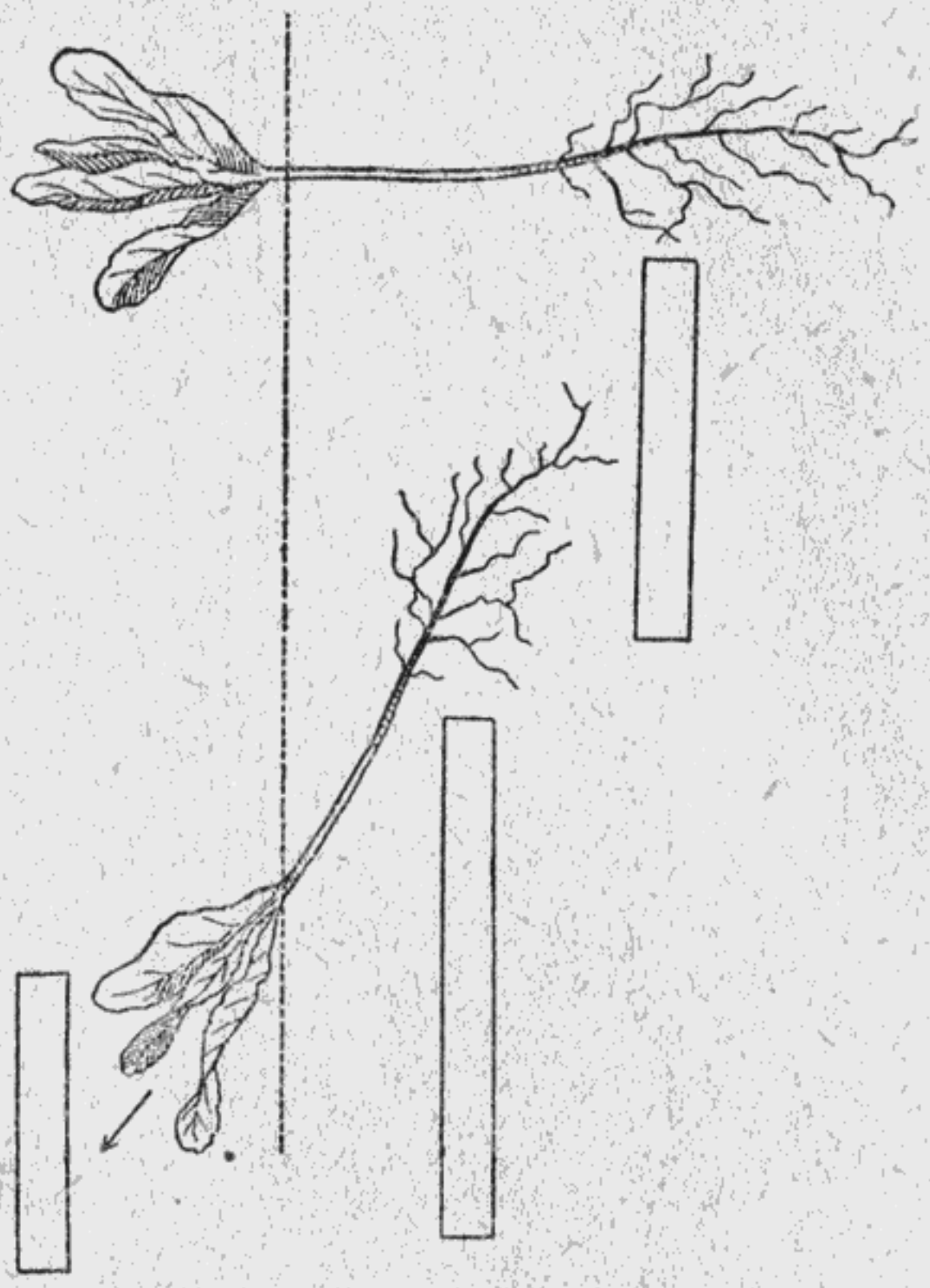

Asaxıa № 8

Zɸouəʃtxeu aitahara

llar aitaharta çabərgaxı iannaugoua adac iamou anəɬ ammətɬaracə; axa ari eipş aɸə aitahaɸ raɟazar auəs arlasuam, ubri aqnəɸ aitahaɸ raɟazar nəɬda içərxəueiţ, axa ubri aɸə aitahara aan adakua anəɬapʃ dgıələi aj-uacəi ɜəla eilarʃəʃnə iɜaaʃɸəuɲ.

Aitahaҧə eiorəuɲ atəpaҧə aitahara amş iɬʃnə ianəqou, ma aʃəbɪəʃtaxı. Aitahara aan aitahaҧ pasa adgıəl zaqa içaz açkₔəs içaçaҧəuɲ a i t a h a ҧ ə idəunə-iounə iqazar. Uəsqan ada zənɜa içauəlanə adgıəl içamxaracə eitahaҧəuɲ anaara ayada irxanə asaxıa № 8 işanəu eipş.

Aitahara aan aitahaҧ ibzianə irbaaɜaҧəuɲ-irpsaaҧəuɲ. Aitahaҧə raȷamkₔua iqazar uəşqan,-aitaharagıə aɜə-akuҧaragıə eicəqouçar alşoiţ aamtakₔ-azə. Ubri aqnəҧ zaa iazərxəiaҧəuɲ aitaharta təżaarakua. Uəsqan aẓə aitahaҧkua imanə dnəkulanə reitaharta atəpkua rҧə atəżaarakua intargəloua adgıəl adəpsalarada uəs amamkₔua dnaxəsueiţ, agıəi ɜəkuҧaga leikₔala aitahaҧkua axıtairgəlaz ɜəla intərҧaaua dnəkuloiţ. Ubri aamtazə apxıaҧi aitahaҧkua atəżaa itazərgəluaz iʃtra dənxəlanə aɜə axıtaҧou anəɬ guɜa ntapsoua-ineimapsoua dnaiʃtaloiţ. Abri eipş ala açiaa aitahara bziouɲ anəɬ axıəbziou, iaxıəlasəu-iaxıəguɜou, mamzar anəɬ guɜamkₔua inəɬgualnə, inəɬ kₔıakₔıaranə iqazar, uəsqan atəżaara aitahaҧ targəlanə aɜə antouҧoua ada adgıəl guɜa zaçalouam, çaqa ada çəxuakua dgıəl rəmamkₔua iaanxoiţ.

Eitahan-ʃtaxı aitahaҧ adackua uɬha aᵠeibnataanɜa amra pxar, amәş şouraxar, uəsqan aɬʃəra azəqaçaҧəuɲ, ubri aqnəҧ çiaa ʃata cəpxıaɜa ladei, lada-mrataɬaraxıҧii adaqıakua rҧə iadərsəlaҧəuɲ aboıkua zmou amaxukua, amra rəqunakₔracə.

Ubri azə abartkua rədagıə akₔaɲəusta eitahaҧ qaloiţ aboıkua xəqara işanə xutakₔ (axəȷkuan) iampəuqaar—iuərkₔıaᵠər. Eeitouhaz aitahaҧ daara aᵠeibətanə azhara ialagaanɜa açiaa rəçakua ȷaakₔəzarouɲ, adgıəl eilarɬɬanə iguɜaranə iqazarouɲ.

Açiaakua rxəlapşra.

Auətra qaçayə auətra çiaakua rxəlapşrazəi rəcxəraarazəi eiharakₔ naɲə zdikₔəlaşa ubri auɲ: iuətra çiaa bzianə ioɲacanə iazharacə, iara işakₔunagua ala iʃakuərgəlanə eiharaɜakₔ, aᵠəyra bziaɜanə izlaanaʃtəşa işinataşa ala aznəquara. Ubart auətra cxəraara—xəlapşra uəskua raxı ipxıaɜouɲ: açiaakua rəçakua rҧə xıəxıҧi anəɬ aȷa ailarɬɬara-arguɜara, açiaa anəɬ adəɬɬalara, ajɲarakua reiləxra, aɜə akuҧara, aboɲəjkua ramәxra (ianataxəu aboıkua rᵩnə rəʃtaçara, ada-ɬərxkua (корнеплоды) ɬracə rampqaara, aʯyan radərsəlara, reidᵠaɬalara, axuɬҧra, nas ianɬlagı aɬzgara.

Abartkua rҧə, açəçəndra çiaa adҧaħalara, ailəxra-arəckıara uħa rəҧkua xazə çaqa iaħoiţ.

Adgıəl rəguзara-eilarĥħara. Adgıəl drəguзoiţ ɥalţla, naɲəlaҧi mamzargıə ҦəlaҧI kulıţivaţorla, Ҧagala (aҦagakua rəqnəҧ abaloıar Ҧaga iaha eioɲəuɲ) naɲəlaҧ zəga ɥqaraɲaţla (булками), ħħagala uħa agıərt. Eilarĥħanə-irguзanə iqou adgıəl aʃaakҟəra kҟər aamta ialaxoiţ-innakҟəloiţ. Ubri aqnəҧ auɲ agıərţ auəskua zegıə irəckҟnə rapxıa izərgəlaҧəu apxən, eiharaзak aaryara anəqou. Adgıəl xəxıҧi aʃaҦə açauəlara verşokҟk eihamkua eskıəngıə eilarĥħanə-irguзanə iqazarouɲ, aʃaakҟəra azənxaracə. Akua anaulagı aſtaxı, mamzargıə akua kҟər aamta iamuəkua, azə akuҨanə uana-xəslagı aſtaxı ħara ataxəmkua iataxəuɲ ailarĥħara, ħara ataxəmkua iataxəuɲ ailarĥħara-arguзara, iʒban akuzar, akua ma azə anakuҨaua adgıəl aʃa kıakıaxoiţ, adgıəl aʃa ankıakıou aʃaakҟəra aznəmxakua ialçnə icoiţ, ubri azouɲ izeilarĥħaҧəu. Ailarĥħara aan iuraɬoiţ, ahaskıən başakua əçəuxəueiţ-ialəuxəueiţ.

Anəɬ adəħħalara. Auətra çiaa aſaɲə anəɬ adrəħħaloiţ aicrəxuxua bʃara aqnəҧ aguзara eizəħħanə. Anəɬ rədəħħalaҧəuɲ ubri eipş açiaakua, anəɬ anrədlalagı zſatakua (стебли) adackua zləçua iahħaɲ: akaɲusta çiaakua aqabakəjlakua, akarţoşka ub. agıərt. Anəɬ dəħħalarəla açiaa ada u ə r r a ʃ o i ţ, a d a anəraʃaxalagı ħara ataxəuma açiaa afaҧ ajҧ raʃanə loueiţ, afaҧ-ajҧ anəraʃaxalagı-aҦəyra bziaxoiţ—iraʃaxoiţ. Uəi adagıə anəɬ adəħħalara açiaa daara iazeioɲəuɲ iaroɲuoɲuoiţ.

Aʃakıakıarakua rərguзara. Akua aunə ianaxnagalagı aſtaxı amra anakuəşlagı adgıəl xəxıҧi aʃa kıakıaxoiţ. Abri akıakıara ianaamtou irəguзamzar-eilarĥħamzar aʃa pҦəmzar, ilaçanə imgəlac ajlakua iʇəoɲanə iangəloua-ianaaua, izgəlouam, adgıəl akıakıara iaſtuam, ubri iaxqıanə izəmgəlakua ipxastaxoiţ; imgəlac-ma igəlaxıou açiaa xuəʇkuagıə rəxudaʃa ţaţara xuəɥkua adgıəl ˈkıakıara ixuarnə iakҟər izrəzhauam, işneiua inəkuəpsaa icoiţ. Adgıəl akıakıara pərҨueiţ eiladərĥħoiţ ħħaga-cəla, ailarĥħaga ɥqaraɲaţla (рыхлительными вилками) ub. agıərtgıə. Zegıə raçkҟəs eioɲəuɲ, adgıəl aʃa akıakıaxaraxı inouməſtər, ubri aqnəҧ, ikıakıamxaracə, akua anaulagı aſtaxıʇqıa eilarĥħaҧəuɲ-irguзaҧəuɲ.

Araoɲara. Alaçaraqnə akuzaaiţ, aitaharaqnə akuzaaiţ, iaxıabalakgıə ubri eipş pqaranə iqazarouɲ: açiaakua rəzhara rəҨiarakua

rҧə rəbəomkua rda-ɬərkua (корнеплоды) uɦa akˌəi-akˌəi eipərxagara rəmamkˌua iqazarouɲ.

Abomkuei aʃatei adackua raçkˌəs atəp iaha imaɥnə iaxərtaxəu aqnəҭ aicrəxuxua aҧə açiaa eitarhaueiɥ, iaha irəjɲanə, aicrəxuxuei—aicrəxuxuei rəbʇara aasta.

Ajla laca, eiharazak ajla ssa, ianakˌuzaalakˌgıə eilaɥnə ijɲanə iaaueiɥ—igəloiɥ, uərt uəs işəjɲou eiləiaanə iaanxar izҧeixouam eilaɥɥiaxoiɥ, ubarɥ rəqnəҭ auɲ ailəxra, araomara zataxəu. Ubas aҧə iaraznakˌ içəxҭəu znəkˌ azə iuzəçəxəuam iuəzraomom, açiaai—açiaai rəbʇara atbaara irtaxxaşa znəkˌ azə iuəzrətouam, iataxəuɲ 2 nҭ.-3 nҭ. rəla araomara (2-3 приема).

Adaɬərkua (кѳрнеплоды) aicrəxuxuaҧə araomara aan irzənrəɥueiɥ tbaaras açiaai-açiaai rəbʇara adaɬər-xkˌə şaqarou aqara. Agıərt auətra çiaakua dasəu rdaɬərkua zeipşrou ala idraomoiɥ; adaɬər dəuzar abʇara atbaara dərdəueiɥ, ixuɥəzar abʇarakua dərmaɥueiɥ ailəxra-araomara aan.

Naɲəla azakuҎara (leikˌala).

Açiaakua, xaz ɥədala adakua azəkuҎara anərtaxxa, aleikˌa apənçala, aləxuta axamçakˌua, aʃaɲə azə açauҎoiɥ; agıəi uəs akˌuəmkˌua açiaa ʃaɲgıə bəomgıə zegıənqara iataxxozar, uəsqan aleikˌa apənçan iara aləxuta axacanə açiaa daaraza ibzianə azə akuҎoiɥ.

AzəkuҎara məcxunə lassə-lassə iataxəm, axa ianakuҎoua azxaraʇqıa akuҎarouɲ.

Ҧnəla amra anəpxoua azə akuҎara xuartam, izəqalouam, lzban akˌuzar amra anşua, zəkuҎan ʃtaxı, aboməə iakuxaz azə ʒəkˌubar anşlagı aboməə nkˌələblaa iagoiɥ, ipxastanaҭueiɥ.

Ҧnəla amra anşua azə akumҎar psəxua uəmamkˌua, uaha aamta uəmamkˌua uəqazar, uəsqan uleikˌa azna azə aҧə ialauərʃəʃərouɲ (uapsʇəkˌ) y-uapsʇəkˌ adgıəl guzara, nas iakuҎar qaloiɥ (azə ərxuaʃnə). Adgıəl aʇa kˌıakˌıanə iqazar çaqa ada azə zaçalouam-izalalouam, ubri aqnəҭ azakuҎara apxıa akˌıakˌıara pəҦҦҭəuɲ. ZəkuҎan ʃtaxıgıə imkˌıakˌıaxaracə adgıəl eitailarɬɬaҭəuɲ.

Abomkua rərҦra. Qara-qara aamtakuakˌ rzə ianataxəu (iaxıataxəu ibzianə çaqa iaɦoiɥ) auətra çiaa lassə iɬraçə, abomkua uaha

ırzəmharcə nasgıə, auətra çiaa anʔəşa aamtazə aboıə ǧar-ǧarua aboıə iazdmərharc adacʔər afaᵽ-ajᵽ aʃərəmgaracə aboıə xərᵠıə-eila guanə ifʔarcoiţ, ma naɲəla ma qalţ şşəla. Ubri iaxqıanə lassə iʔueiţ.

Auətra-ʔəx aizgara. Auətra acxəraara-axəlapşra ianaamtou iamouər işapərxagaxoua eipş, ianaamtou ianʔlaķı auətratəx eizəuəmgar-itoumgalar ipxastaxoiţ, açiaa iaanxogıə iapərxagaxoiţ, iʔəz aboıə akuzaaiţ adaʔər akuzaaiţ ianaamtou eizganə rtəp ikuçaᵽəuɲ. Aʔər ıanaamtou iᵠəxnə ianəqamla, ħara ataxəuma açiaaaroıarueiţ iaʃʃoiţ!

Aʔər ianaamtou iᵠəxəmkua açiaa iᵠaxanə aʔər iaguəlou ajla aʔra ianaᵠəu məcxuə açiaa aroıarueiţ (истощается).

Şaqa lassə-lassə eizəugoua aqara açiaa kər aamta aᵠalara raʃaxoiţ, ibziaxoiţ. Ari eiharak izdəukəlaşa zʔər ʔaanʒa izᵠəuxəua açiaakua rouɲ (iahħaɲ aquəd, aqabəssakua uħa agıərtgıə).

Məcxuə iraʃanə iʔtnə izᵠalaz açiaa ialşoiţ ubri aqara iapərxagaxar, iᵠalaz aʔər zərᵠeişa-zərʔəşa amų amoukua ipxastaxar. Ubri eipş qamlaracə iaha eioıəuɲ iməcxuʃanə iᵠou aʔər ᵠəxnə akapsara: eioıəuɲ iuouracə aᵠəyra maųnə, iaha eiçanə, axa aʔərkua ʔɲanə, ibzianə, iaha iraʃanə issanə açkəs.

II axuta.

Auətraᵠə iqarçoua uətra təxəs iqou zegıə x-guəpəknə iuşar qaloiţ. Aguəp akə iaçanakəua açiaakua irtaxəuɲ arʇəra ouoıua, arʇəra qbara, iqaloiţ irəutar auac aʒa, daᵠa ʃoukə iʇxıou auac ma auac rʇᵽə eizakˌ-uac (компост).

Aguəp akə iaçanakəua açiaakua: akaɲəusʇa çiaakua zegıə, anaşakua, aqabəssakua aɲaʇərqankua, aɲərɲəl, abakˌlaʒankua, nasgıə afaᵽ zəboııə alarçoua uətra təxəs iqou zegıə (asalat, aşɲinaţ uħa).

Aguəp II iaçanakəua açiaakua dərᵠioiţ-iqarçoiţ a-I-ᵽi aguəp çiaakua irəʃtargəlanə. Uərt akᵽi- aguəp çiaakua irəʃtagəlanə ianeitamsua (açiaakua kər aamta təpkaᵠə eitouhaua ualagar iataxxoiţ auac rʇəra atara, mamzar açiaa təpkaᵠə ieitouhaua daᵠa çiaak ala eitarslaᵽəuɲ) xazə rxala ianᵠiaua-ianəraaʒoua, irərtoiţ rʇəras auac rʇᵽə eizakˌ-uac (компост) 4² m. (1 kvadr. saq.) aᵠə putkˌ uəi auac.

Ari a-II-ҧi aguəp iaçanakҳəueiţ daɬərçiaas iqou zegıə: akҳarţoş, aqəmʃə uħa agıərtgıə.

Aguəp III iaçanakҳəua açiaakua neiueiţ a-II-ҧi agup-ciaakua irəʃtagəlanə, iagıərtaxəm uac rţəragıə. Art rţəras axua (древесная зола) rəutar, uaha rtaxɜam daaraɜagıə aҧəyra bzianə iaarəʃtueiţ. Abri aguəp iaçanakҳəueiţ quədəjlas iqou zegıə (все бобовые растения).

Akҳҧi aguəp çiaakua.

Akҳaɲəusta çiaakua qarçoiţ-dərҧioiţ eitahaҧla. Auətraҧə itaqarçoiţ akҳaɲəusta xə (качан), akҳapusta îtə (цветная), axuəl (коль раби) nas aboɲə kҳapəusta (лиственная).

Akҳaɲəusta xə aҧəyra raȷanə ibzianə iaanaʃtracə iazəqaçanə (обработано) arţəra amanə iqazarouɲ.

Akҳapəusta xə azə uac aɜa-rţərazaaiţ, iîxıou uac rţərazaaiţ uac rţҧə eizakҳuəaczaaiţ ioutalagı zegıə azəbziouɲ-irəlaɜoiţ. Ari eipş aҧə adgıəl zegıənqara iamtakҳua auac rţəra artoiţ aitaharta eicrəxuxua aȷaħa aҧə macara: aicrəxuxua aura yarʃənakҳ rҧə iartoiţ-iakuərpsoiţ nasilkҳakҳ auac. Apsləmɜ nəɬ lasə aҧə iqouçar qaloiţ asorţ pasakua aɜən kҳuəlıţuərakua raan.

Asorţ pasakua irərtoiţ aicrəxuxuei — aicrəxuxuei rəbţara tbaaras 71-89 sanţ. rqnəɜa (1—1¹/₄ arʃ. aq.), aicrəxuxua bţara açiaai-açiaai auras 35-53 san. (8-12 verş.) rqnəɜa; abţarei akҳıa sai uħa sorţkua irərtoiţ aiçrəxuxua bţarakua tbaaras 89 s.—1,06 meţ. (1¹/₄—1¹/₂ arʃ.) rqnəɜa, aicrəxuxua aҧə açiaai-açiaai auras 53-71 s. (³/₄-1 arʃ.) rqnəɜa irəbţaçanə.

Eitahau cxəraarasi-xəlapsrasi iataxəu uəi ouɲ: adgıəl eskıəngıə aȷaakҳəra amazarouɲ, adgıəl guɜanə-eilarɬɬanə iqazarouɲ, aaryarakua raan uħa ianataxəu aɜə akuҨalaҨəuɲ, nasgıə açiaakua rʃaɲkua anəɬ zdəħħalaҨəu uħa agıərtgıə. Kҳaɲusta sorţkuakҳ zʃaɲkua (кочерыжки) zənɜa ikҳıaҧu axkua adgıəl adəħħalara rtaxəm; zʃaɲə aunə, adgıəl iaquganə iqou akҳaɲuəstakua, adgıəl adrəħħaloiţ, znəkҳ ma yənҨ. Axa uəsqangıə zegıə iaadəruazarouɲ, iahgualaɬalarouɲ, akҳaɲuəsta şaqa iharakҳnə aboɲə iaçapsoua anəɬ aduħħaloua iara işazeioɲəu (uaxuapş as. № 5).

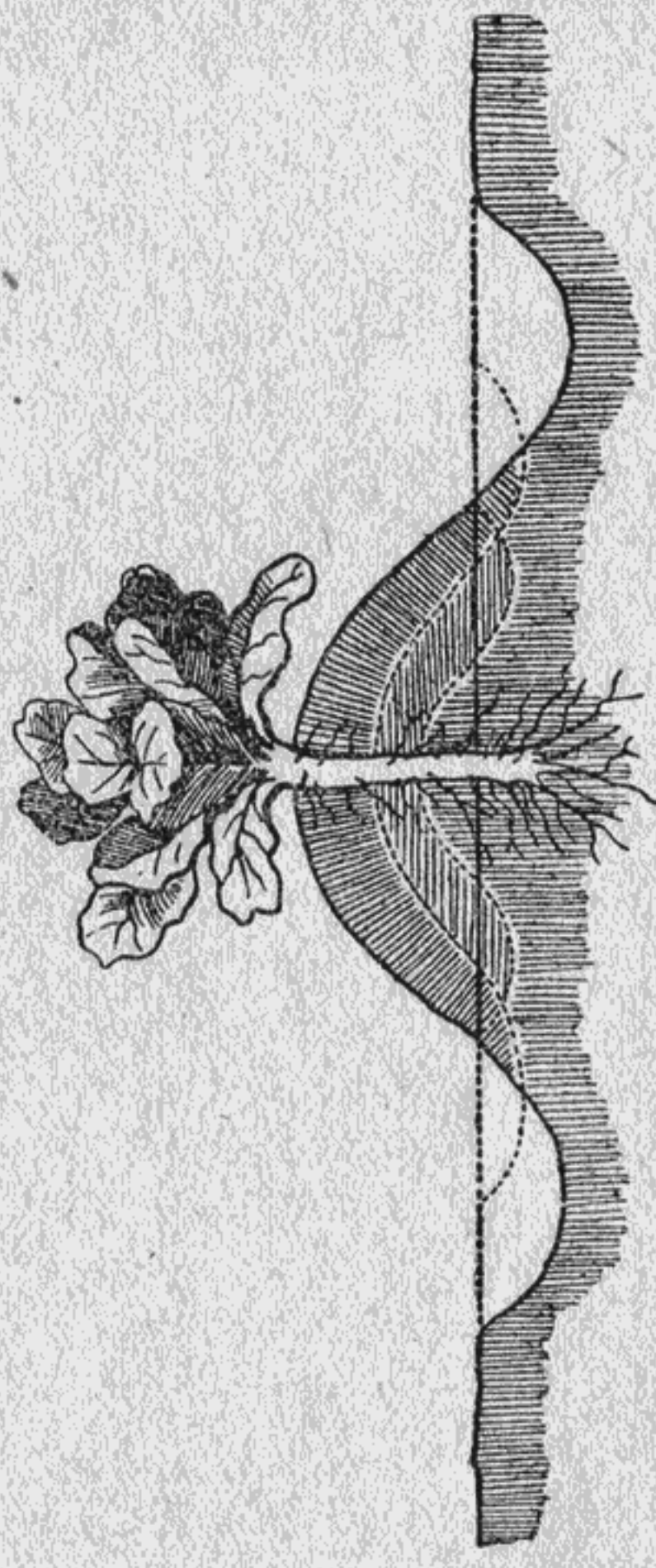

Asaxıa № 5.

Att kaɲuəsta axənʁ—nəɬ dəɦɦalara

Aapənʂi alaçara ada (uəi alaçara iiagazar qalaueiţ ɸəyratagalaraʂi alaçaraxıə, azən axıta Celısia iţermometr ala 10 ianreihamxoua) iqouɲ yaamtakˌʂi axərxuaga kˌaɲusta kˌıasei apasei sorţkua; ilarçoiţ iiul-mza anʇamtazə a 2) senţiabr anʇamtazə ilarçoiţ aapənʂi eizgaʂəs kˌapuəsta pasas iqou asorţkua zegıə, nasgıə apxənrazənʂi aizgaraz kˌıasa sorţəs iqou zegıə. Aitahaʂ ɸeixoiţ, ibziaxoiţ eitahaʂəs, ianəlouçaz aamta zeipşrou eipş ala 30-50 məş rəla, iagıəeitouhaueiţ aitahaʂ aboıkua 5-ba amanə ianəqalalagı.

Akˌaɲuəsta xə (качанная капуста) ixəxkˌəkˌnə iqouɲ (три разновидности): axə şkˌuakˌua, axə qapf nasgıə savoiskˌʂ. Art axkˌulıţuərakˌgıə rəlaçara aamtagıə zegıə akˌouɲ, aamtakˌouɲ.

Ipasanə iqaloua asorţkua axə şk.uak.ua k.apustakua zxə aazəqərła iqakuou: Гariz aqərmək.ıaqnəҧi (парижская рыночная), Erzei Vek.fild, Eţaɲҧi-Этапская; zəxkua gıəʃəu: Nanţsk.ҧi № 1—№ 1 Нантская, Erfurţsk.ҧəi ахиəцə—Эрфуртская малая: abʃaraҧi asorţkua: Enk.goseinsk.ҧi—Энкгосейнская, Braunţşveisk.ҧi—Браунтвшейская; ak.ıasakua: Amerik.aҧi хızərga—Слава Америки, Abərzenҧ putk. icoua—Греческая пудовая, Ulımsk.ҧi—Ульмская. Ахə qapſ k.apuəsta sorţkua: Erfurţsk.ҧi apasa—Эрфуртская ранняя Zen iţ—Зенит—bʃaraҧi ipasou sorţəuɲ.

Savoick.ҧi (савойской) ak.aɲuəsta sorţkua: Vensk.ҧi—Венская, Гariz ҧi—Парижская, Sloisa—Слойса, nasgıə Grooţa k.ıasa—Гроота поздняя.

Axuəl eha imaцnə i a g o i ţ- a u a c rʃəra ak.aɲuəsta açk.əs.

Eitarhaueiţ aicrəxuxuei-aicrəxuxuei rəbʃara iatanə tbaaras 71 san. (1 arſ.). Ҧəyratagalanəi aзənəi rzənҧi axərxuarazə ilarçoiţ marţazə, eitarhaueiţ aitahaҧ aҧaneibnatalagı, aapən azənҧi axərxuarazə ilarçoiţ senţiabraz. Asorţ pasakua: Venaҧi aşk.uak.uei aʃəiaʇei—Венская белая и фиолетовая. Asorţ k.ıasakua: Galif şk.uak.uei, aʃəiaʇei—Голиф белая и фиолетовая (ari apsua xuəl sorţəuɲ).

Aɬt k.aɲuəstakua irtaxəuɲ içauəlanə iazəqaçou, iʃaak.əranə, auac rʃəra raʃanə izmou anəɬ; auac rʃəra ataҧəuɲ yənҧə rəla eihanə ak.aɲəusta xə iataxəu açk.əs. Auac rʃəra atara adagıə aɬt k.aɲəusta aҧəyra iaznarhaueiţ arʃəra зə (araxu rəцxura auac aзa aзaҧə eilarſſnə içaoıanə iqaçanə), auay iuac nasgıə xənҧҧi цiliaҧi seliţra akupsara.

Aɬt k.aɲəusta pasakuei ak.ıasa sorţkuei rəlaçara aamtakua nasgıə eiuam-eiҧəm aɬt k.aɲuəsta sorţkua-brok.oli uɬa larçoiţ iiulı anʇamtazə.

Ƶnə ajla aiſək.ı italarçoiţ, ianaalagı içəxnə eitarhaueiţ auark.ıərta (над парниковые рамы) aҧə, auark.ıərta axya apeinqra asark.ıakua k.ıərla ma nəɬapſəla irɬueiţ. Uaxək.əi ҧnak.əi auark.ıərta axya apeinqra axərxəuam iteitarhaz ak.aɲəustakua ahaua pxarra quk.əraҧə iaha irlasnə aſata ak.racə. Uəi anayəs ayəməşk.-axəməşk. rzə axya xuəц-xuцə iyaxoiţ-iaadərţueiţ, apſəməş axya zənza ịaxərxəueiţ. Uəi aitahaҧ 2-3-pa boıəc çabərg auaanзa daara məc-

xuə xəlapşra dəu ataxəuɲ. Ua aitahata anəî eskɹəngɪə iɟaakɲə igu3anə eilarîîanə iqazarouɲ.

Aşoura məşkua raan-ixyalaʯəuɲ apenqrakua rəla (притенять рамами). Daara lapşəkuçara atanə lataxəuɲ axəlapşra pərxaga azəzua axuaɥa-maɥakua (вредители) azəmneiracə, eiharaзak axuaɥa eikuaʯakua raɲsovi ɲililşɥik (черной личинки рапсового пилильщика) uĥa neinə pərxaga qarəmçaracə. Uərt aainə rɟaara anaaubalakɹɥqɪa, ualagarouɲ rnərʯara (uaxuapş çaqa „Aoɪaɟei aɥəmazarakuei"-ĥa iaxɪanəu).

Aitahaʯə eitarhaueiɥ avgusɥ-mza anɥamtazə, mamzargɪə senɥiabr-mza analagoua. Abri eips aşoura mşə azə aitahara daara iîartouɲ, ubri aqnəʯ eitahan xəxɪ iaĥoua eipş eitouhaz maxutala akɹuzargɪə aîſəra azəqaçaʯəuɲ.

Eioɪəuɲ aît kɹaɲəusta aqəkurei bɟarakuarɸə, iara ubri macara iazknə ilarçoiɥ aqəkurei atəzaarakua rɸə aɲrel-mza iaxmərpakɹua. Asorɥ pasakua irərtoiɥ tbaarakuas abɟarakua rɸə 53×89 san. (3/4 arſ. × 1 1/4 arſ.), akɹasa sorɥkua rzə 1 arſ. × 1 1/2 arſ. Aît kɹaɲəusta iamouɲ aſaɲə aunə, ubri aqnəʯ iataxəuɲ yənʯʯi-xənʯʯi iharakɹnə anəî adəĥĥalara. Ua ilou aqəkurei anəqalalakɹ (iqaloiɥ senɥiabr-mza anɥamtazə), aſaɲkua-aquənqkua xərəʯʯoiɥ rourakua adgɪəl iarkɹnə 1 1/2 arſən aanəɟnə. Iaanxaz aquənq, 1 1/2 arſ. aura zmanə, akɹaɲəusta adɸarĥaloiɥ, asaxɪa № 9 işahnarboua eipş.

Ari eips aqnə adɸaĥalara zəqarçoua uəi auɲ: açiaa ioɲuoɲuanə pşaɟgɪakɹ asərgɪ ma səkɹ akuhargɪə iazkɹaməɟracə. Akɹaɲəusta aîtraxɪ eixoua ɟanalagalagɪ, iakɹuərşanə iamou aboɲkua zegɪə aaidkɹəlanə eidɸouĥaloit axəkuɟan (uaxuapş asaxɪa № 9 A.), uəi ala iuxɪɥoit aſt: açaa, ma amra-şoura, mamzargɪə axuaɥa-maɥakua irɟəuəxɪɥoiɥ.

Daara iuadayəuɲ iaatkɹaanə aĥara aît kɹaɲəusta abri aamtazə iîueiɥ apqara—axəxra qaloiɥĥa. Ari zaa idərnə akɹumkɹua ɲrakɹtikɹala iguatanə ianîlagɪ ixəuxrouɲ. Uəsqangɪə, akɹaɲəusta aynəçqaʯi abəoɲkua anɟərnagalagɪ aîra naзoit rĥoiɥ ſoukɹgɪə. Axa uəgɪə eskɪəngɪə iqalouam. Znə aboɲkuə ɟərganə aît aapşueiɥ-ĥa uşəpşəu zənзa aîra iaxəpanə ipxastaxoiɥ.

Aît kɹaɲəusta asorɥ pasa: Asə-спежок—iarxəioiɥ-iaîrueiɥ axkua noiabr, dekɹabr mzakua rzə.

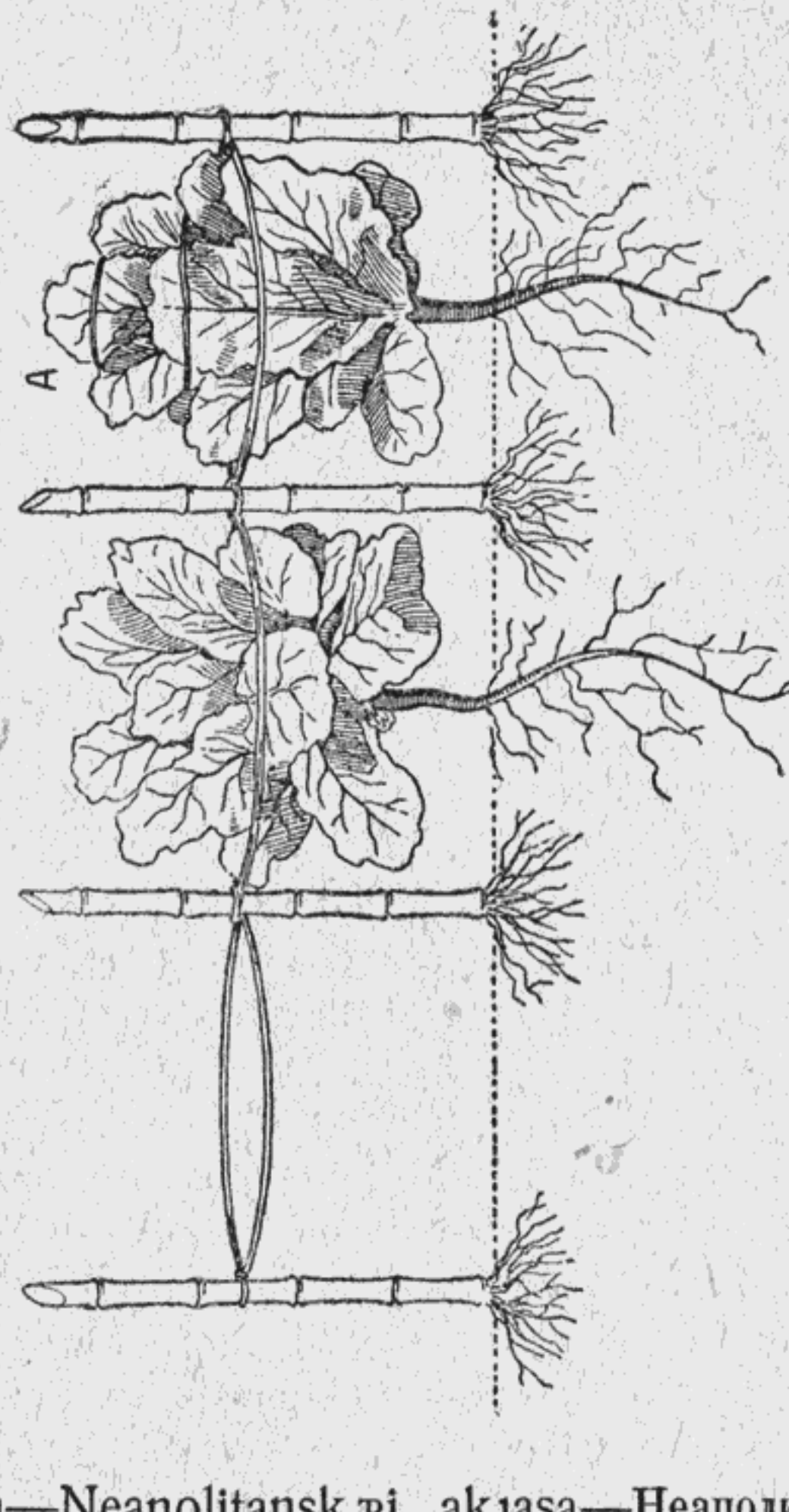

Asaxıa № 9.

Aɜt kąɲuəsta aqəkurei ʃaɲə aquənq işaqdɣarħaloua aforma. Açiaa: A aɜt anaalnagoz aamtazə aforma.

Asorţ kıasa—Neapolitansk ţi akıasa—Неаполитанская поздняя iɜtueiţ axkua fevral-marţ rzə.

Brokoli asorţkua: Anzersk ţi apasa—Анжерский ранний—iɜtueiţ axkua mart-aprel mza rzə, Anzersk ţi akıasa—Анжерский поздний iɜtueiţ axkua aprəl-mai rzə.

Apaţərqankua. Apaţərqan iataxəuɲ-bzia iaboiţ apxarra, nasgıə auac rţţə rţəra zmanə iqou adgıəl, eilamţəc auac aɜa apaţərqan rţəras ioumtarouɲ, izban akuzar, uəi apaţərqan akukubaa qəmazara (грибных болезней) anatoiţ. Apaţərqan ipasanə iuouracə-iqalaracə ajla auarkıtra pxa (парник) aɣə ilaçanə aitahaţ ua iraaɜoueiţ (ađaxıə ilouçar makıa ixıtouɲ izgəlouam). Ua auarkı-

ʟraҿə ajla larçoiţ fevral mza agutanə. Uanҽi aitahaҽ anəbziaxalag ianҿeixalagı itganə aitaharta eicrəxuxua təpaҿə eitarhaueiţ aɲrei mza alagamtazə. 1

Aicrəxuxuaҿə açiaai-açiaai rəbʃara iartoiţ tbaarras 71 san. (1 arʃ.), aicrəxuxuei-aierəxuxuei rəbʃara iartoiţ tbaaras 1,06 meţ. (1 1/2 arʃ.). Aitaha esəmşa ibzianə azə akuҽalaҽəuɲ daara ţakuə eizhaua aҿənanaxaanʒa. Aitahaҽ azərxiara asala adagıə iaxeitouhıaşa atəpaҿgıə iaaurəxər-iuaaʒar qaloiţ. Ubri aqnəҽ aitaharta eicrəxuxua aҿə iaxeitahaҽəu atəpkua guatanə iaxıəɥou rҿə iqouçoiţ atəzaara xuɥkua, asaan pşra rətanə, (лунки) nas ubra italouçoiţ jaba—10 rqənʒa jla. Iangəlalagı xuəɥ-xuɥə eioɲkou aanəʃua iuraoɲaloiţ nasgıə kˌərənҽ anəʔ aduɦɦalaloiţ. Xar rəmamkˌua rҿeibətanə uakuguəoɲraҽə ianəqalalagı akˌə aanəʃnə egıərt zegıə əçəuxəueiţ. Alaçaҽkua zegıə louçarouɲ ianaamtou, aɲaţərqan akˌıasaʒaҽi alaçara iiun mza abʃaranʒouɲ, uəi naxəs ilouçoua zənʒa ikˌıasaxoiţ izəqalouam. Ara Apsnə ahauei adgıələi zlabziou aqnəҽ aɲatərqan məcxuə iʃəʃueiţ amaxu-ſaxukua raʃanə iaanaxuoiţ, amaxu-ſaxukua anəraʃaxalagı ialşoiţ aҿalara maɥxar nasgıə iҿaloua ssaxoiţ ckıagıə ianaamtou izəmʔər qaloiţ, ubri aqənҽ aɲaţərqan iataxəuɲ, iamouərgıə ixuartam, avara maxukua uɦa amaxu-ſaxukua reiləxra-raҿərffaara, naśgıə aɲaţərqan aʇyan, ma aquənq uɦa akˌə iadҿauɦalarouɲ, mamzar işeimou ikˌahaueiţ, anəʔ aҿə aʔər ſtabaueiţ. Iqakuoɲ kˌər forma aҿaɦaſakua. Asaxıakua №№ 10, 11 rҿə iahnarboiţ y-forma dҿaɦalaſakuakˌ; aşɲaleri (шпалерный—as. № 10 iş. eipş aandaças iqaçanə aɲatərqan maxukua adҿoɦalara) yəʃyankˌ eizaaiguanə eidərsəlanə aymaxutakˌ rədҿaɦalarei (asaxıa № 11 iş. eipş). Aɲaţərqan ailəxrazə abri aqara maxuta aməxҽəuɲ ɦa aɦara uadayəuɲ, amaxukua şaqa aməxҽxoua uəi iara ua aɲrakˌţikˌa iunarbozarouɲ.

Axa uəsqangıə aҽə zdərua işazərɦoua, iara apqara (правилам) izlaɦəua uɦa uaznəquarouɲ.

Ubri aqnəҽ aɲaţərqan zaqa maxuta aznəqugaşa guatanə uəi ala iakunagoua amaxutakua azənuəʃueiţ 1, 2, 3 mamzargıə maɥkˌ ineihanə uɦa.

Abasala şaqa akunagoua amaxutakua aaznəʃnə agıərt iməcxunə iamakou zegıə aməuxəueiţ, ubas abʃara maxukua ialiaauaialiaacəpxıaʒa iaməxlaҽəuɲ. Aɲaţərqan ſata iazxaşa şaqa azaaʒaşa aʔtkuei aʔərkuei anҿalalakˌı açiaa aura uaha ayada imcaracə anəutaxxalagı axəkuʃa apşkˌara xəuʇoiţ, uaha iuſtuam.

Iiuli avgusti-mzakua rzə amaxutakua irəmou aɬərkua iɬnə iaṅəiaslagı-ianɸəxxalagı, lnəʃkuou maxutacəpxıaɜa rɸə iauʃɸəuɲ akˌakˌa amaxuta ɸəckua, nas uərt amaxu ɸəckua agıərt ajkua ian-raaz eipş ɸəc irɸaloua rɸənarxoiţ.

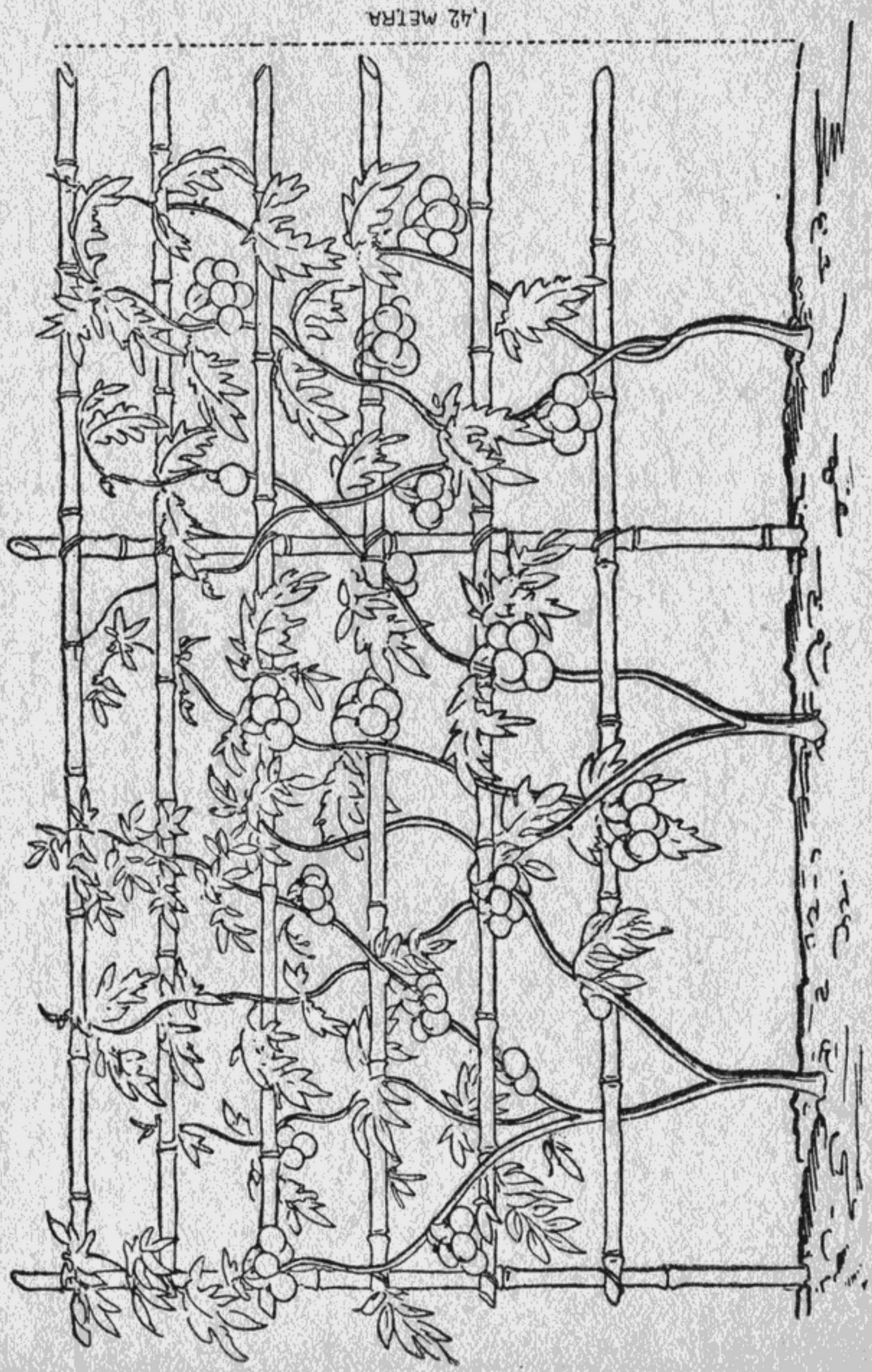

Asaxıa № 10

Anatərqan kulţura x-maxuəkˌ aznəʃnə aşnaler ikədçanə iqou.

Asaxıa №11.

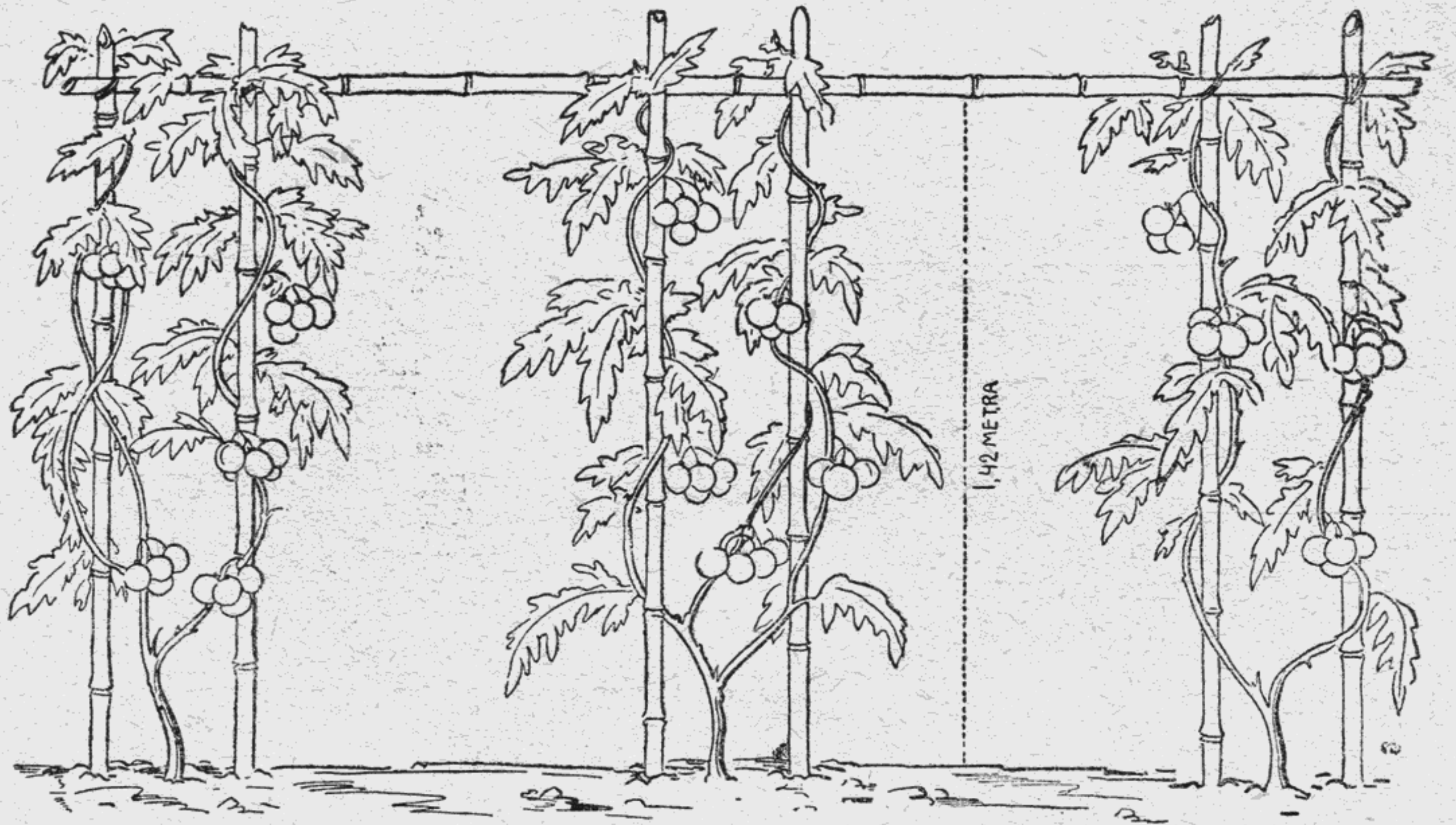

Aɲaʈərgan kˌulʈuəra y-maxuəkˌ rəla iqou. Iadərsəlou aʇyankua ikˌamharacə iоɲuоɲuaxaracə rxəʃkuakua eidɦalouɲ labala.

Ailəxra-ailpqaara ataxəuɲ lassə-lassə, ianeiçaxalagı, yəmɣəbɣraxı znəkⱪ. Aɬər iɸou zənʒa iʇaaʇaʒa iɬaanʒa-ɦa uazəmpşəkⱪua işaaqapʃxalagı iɸəxlaɸəuɲ. Aɬra naʒoiʇ uəi iɸəxnə iaxıəʃtou.

Apasa sorʇkua; Fikⱪaraci—Фикараци (ребристый), Erliana—Эрлиана, Apasakua rah—Король ранних. Abʇara sorʇkua: Alisa Ruzvelı Алиса Рузвель, Ʇrofi—Трофи Aqərməkı assir—Чудо рынка. Akıasa sorʇkua: Ꝼondəroza—Пондероза.

Aɲərɲələi abakⱪlaʒanəi aɲaʇərqan eipş ɲoslenovɸi ataaʃara ireiuouɲ.

Art bzia irboiʇ apxarra təp; anəɬ çauəlanə iazəqacanə iʃaakⱪəranə, auac rʇəra raʃanə iamanə iqou, axa auac ɸa-imʇəc amourouɲ, mamzar aɲaʇarqan eipş aɥəmazara rəznarçəsueiʇ.

Apasakua rzə-ipasanə aɸəyra aurazə ajla larçoiʇ auarkⱪıtra (парник) aɸə aɲaʇərqan anəlarçoua aamtazə.

Icamkⱪua iqou, ixaau aɲərɲəl jla axıəlouçoua ixyamzar bzia ibanə irfoiʇ aɦənapkuei axuaɥa-maɥakuei (сверчки), ubri aqnəʇ eiоɲəuɲ iloucaracə asarkⱪıaɸ xya zmakou aiaʃikⱪıkua rɸə (asaxıa № 12 iş. eipş.)

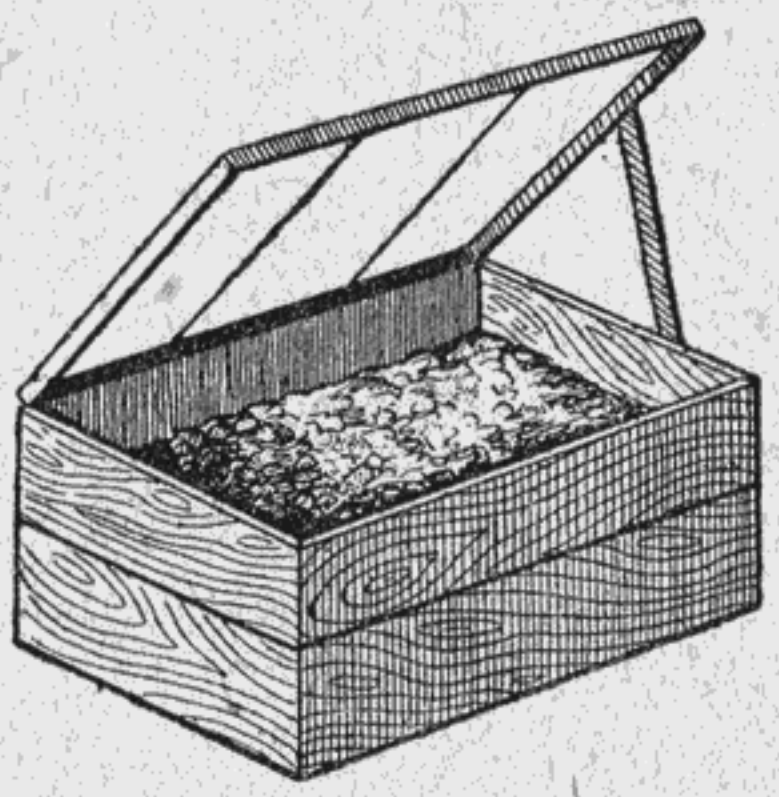

Asaxıa № 12

Aeʃəkⱪı asarkⱪıa xya zmanə iqou aɲərɲəl jla uɦa ajlakua ztalarçoua.

Aɲərɲələi abakⱪlaʒanəi eitarhaueiʇ aitaharta eicrəxuxuarakua rɸə aɲrel-mza 15 idərkⱪnə. Bʇara tbaarrakuas iartoiʇ aɲaʇərqan şaqa artoua aqara.

laapəmkʒakua aɬər ҷalarazəɦa-aҷəyra bziaxaracə aça anəɬ eskıəngıə iɟaakna eilarɬɬanə- iguʒanə iqazarouɲ.

Asorţkua. Aɲərɲəl xaakua: Kanţonҷi—Кантонский, Ribinkua r'Koroli—Король Рибинов, Bolgarҷi—Болгарский. Icou asorţkua: Kaensk ҷi—каэнский, Asţraxanҷi—Астраханский, Celestiali—целестиаль.

Abakʟazan sorţ pasakua: Delikaţes—деликатес, Odesaҷi—одесский. Abʈara sorţkua· Barbeţanҷi Au-Длинный Барбетанский, Bolgarҷi—Болгарский. Akıasa: Niu-iork ҷi—Нью-Йоркский.

Anaşakua larçoiţ aitaharta eicrəxuxuakua rҷə, daaraʒa auac rʈəra rətanə ʝiaxıəqou. Aʒəkuҷara daara ioɪuoɪuanə iamazarouɲ. llarçoiţ aoɪazkua rҷə 3-4-ba jlac ntapsoua, aicrəxuxuaҷə açiaai-açiaai rəbʈara iartoiţ atbaara 18-35 s. (1/4—1/2 arʃ.) rəbʈaçanə, asorţ zeipşrou eipş ala. Aicrəxuxuei—aicrəxuxuei irəbʈaçaҷəuɲ ɔbaarras 1,42—2,12 meţr (2-3 arʃ.) rqənʒa. Iangəlalagı aʃtaxı, naɥk ianazhalagı ireioɪəu akə aanəʈnə agıərt əçəxnə ikoupsoiţ, aanuʈua axudaɟaqənʒa anəɬ adəɦɦalaҷəuɲ. Anəɬ eskıəngıə iɟaıknə eilarɬɬanə-irguʒanə iqazarouɲ. Ajla laçara qaloiţ 25 mart nza iarknə 15 avguəsţ-mza rqənʒa.

Asort pasakua: Akselsk ҷi—Аксельская, Krəimҷi—Крымская, Iezinsk ҷi—Нежинская. Abʈaraҷi pasa sorţkua: Afinaҷi—Афинская aɲoniaҷi iɦua—Японская вьющиеся, Kornişonəi Mo—Корнишони Мо.

Auarkıərta soţkua: Kulenkampa—Куленкампа.

Aqabəssa mamzargıə Kukurceli. Auac rʈəra anaşa eipş auɲ şataxəu. Aʒəakuҷara anaşa eipş akumkua iaha imaɥnə iataxəuɲ. larcoiţ aɲrel-mza alagamtazə arʈəra atanə irxəianə ıaxıəqou alaarta təzaakua rҷə. Ari aqabəssa rakua zmam (бесплетним) aqabkua rəjlanҷəuɲ, ubri aqnəҷ atəzaakua rətbaara iartoiţ tbaaras 1,06 m. 1 1/2 arʃ.) agıəi aganaxıҷi tbaaras iarţoiţ 1,42 m. (2 arʃ.). Aqaɔəssa iҷalaua aɬərkua işxuɥəu-işəpəşkou rourakua 18 s. (4 v.) qənʒa ianəqalalagı iҷərxueiţ.

Asorţkua. Abərzenkua rqabəssa, Malfeţa, Neaɲoliţansk ҷi—Неаполитанская.

Aqabfaҷkua. Aqab axıəlouçaua anəɬ daaraʒa uac rʈəraҷ izkə uacla (компостном) irʈҷəuɲ, auac aʒa eilambackua iqou iaɔərxagouɲ; uəi aqab agıama bʈnaxəueiţ, nasgıə aʒə aləzzua ibapsnə iqanaçoiţ.

Iqaloiţ alaçara marţ-mza anʒamtazə atəzaarakua iara iazərxəianə iqokuou rɸə. Atəzaara atəp aɸə yſatakˌ aanəʒnə agiərt əçəxɮəuɲ. Atəzaakua rəbʒara gankˌaxiə (в одном направлении) iaznəʒɮuəɲ tbaaras 1,42 meţ. (2 arſənkˌ) agiəi aganaxı ibʒacaɮəuɲ aurəla 4,24 meţ. (6 arſ.)

Aqabkua ĥnə azənazə ianeizəugoua eizgaɮəuɲ rxuəʒkua şrəmou, mamzar rxəʒkua taxjanə inxar lassə ibaaueiţ.

Araɮəi h'haua aɸə zegiə ireioɯəuɲ sorţəs: 1. Mazalevskˌi-ĥa izəſtaz—apsua qab, idəunə, işkˌuakˌuanə, nasgiə aqapſ ʒaĥakua aldanə iujər axieipş eiməyyua iqou; 2. Axaɲara qab, zʒa jɲou, itargəlanə irjua; 3. Perexvaţkˌa—перехватка.

Ahabərzakˌı-akˌərɲəjkuei aſənkˌakuei irtaxəuɲ-bzia irboiţ aɸayragiə raʒanə iaarəſtueiţ iɸəcəu anəĥ (целинную) aɸə, mamzargiə adgiəl zxə iakuəitəu aqualandar, asamquər (люцерни, клевер и проч.) uĥa ahaskˌiənkua axiəkulaçaz adgiəlkua rɸə, ubri aqnəɮauɲ, iaxiabalagı art akˌuəl'ţuərakua, auətrakua zegiə rɸə izəqamloua-izəqarəmçoua. Aqaçarta atəp pxarrazarouɲ, harakˌərazarouɲ, iʒaakˌəraɯzarouɲ. Art rzə anəĥkua zegiə ireioɪəuɲ—adgiəl eikuaʒa nasgiə apsləmɜ zlanə iqou anəĥ.

Art louçaracə uguə iaxitou adgiəl azərxəiara (к обработке) naɲə auərkˌərouɲ ɸəyratagalan, iuʒaoɯarouɲ ma bahala adgiəl aauərĥərouɲ açauəlara 18-22 san. (4-5 verşokˌ) atanə. Aapən iʒaoɯanə ma iɸanə iaxiəſtou adgiəl eilarĥaɮəuɲ—iəguɜaɮəuɲ qalţla ma daɸa maɮaxuəkˌala.

Alacarazəĥan alaçartakua rɸə iazdərxəioiţ adgiəl iaazəharakˌnə atəzaa (возвышение гнезда) rəbʒarakua 1,06×2,12 meţ. (1/2×1 saqan) rəbʒanə. Aharakˌə raɸə iqaçou atəzaa aɸə 2-çiaakˌ ireihanə anəʒra qalouam. Ari akˌuəlţuəra iraʒanə iqouçozar, uəsqan iaxiəqouçoua adgiəl aɸə atəzaakua rcəmxuras kˌuatanla, naq-aaq unavəsnə adgiəl eicrəxuxuanə iazəharakˌnə (гребни) iſtouçoiţ. Ui azəharakˌraɸ iaĺəudoiţ aoɪazkua açauəlara 4,5 san. (1 verş.) amanə, nas ubri aoɪaz aɸə ilauçoiţ ajla ijɲanə. Ajlakua anaalakı iuraoɪoiţ akˌəi-akˌəi 71 santˌ. (1 arſənkˌ) rəbʒaçanə, iara ckıa aɸeibnataracəibziaxaracə afaţ-ajɮ iacnaçaracə, aqabak jlakua zegiə reipş aquarɮrakua rɸə ialnagoiţ adakua, uərt aquarɮrakua dgiəlguɜala ixyazar. Anəĥ axəxı aqıaqıaraɸə adgiəl guɜanə iʒaakˌəranə iqazar, aquarɮra dgıelguɜa akuəmpsargiə akua aunə ianeilgalagı aſtaxı iara axalagiə ilnagoiţ adakua.

Rakua cəpxıaza 2-3 ĺər irəihanə aznəʃra-aɸaʃra xuartam, izan akuzar iraʃanə iazənuəʃər arakua iazəmaazakua issaxoiţ, agınagıə zɸəixouam, aĺra aanza iɸakanzanə iĺueiţ.

Akərɲəj-ahabərzakı asorţkua: apasa—Liubimec xuţora Piaţ-orska, Abʃaraᵽ pasa—Kuban ahᵽi—Король Кубанский (Бакшевый царь) nasgıə akıasa Abertəpaqənᵽəi—Монастырский.

Aſənka sorţkua. Apasa—Abrikos lesevackiᵽə—Абрикос Левацкого. Apsua ſənka—местная абхазская дыня.

Asalaţkua. Asalaţ bzia ioboiţ auac rʇᵽə rʇəra (компост) опиua zmanə iguzou iʃaakəu anəĺ. Asalaţ axıgəlou aça anəĺ yar, ıqaᵽi abonıkua ampsaaua axuəʇə iazhaua ialagoiţ içəkka.

Asalaţ şorţkua daara iraʃazanə iqouɲ, axa ubartkua zegıə ɲənᵽ irəlahxəɲ abart axɲa: asalaţa xəgıəʇ (akaɲəusta eipş zxə əʇnə iqou), asalaţ romen ma rimɸi—римский, Laţuk—Латук.

Asalaţ xəgıəʇəi rimᵽii uaazar qaloiţ (можно разводить) iaxıəɔuçaşa atəpaɸ jla laçarələei nasgıə eitahaᵽələei. Apasazaᵽi ajla çara—fevral-mza ianalagoua auarkıərta xıĺaĺaɸə auac amtakua amzargıə auac 18 san, (1/2 arſ.) açauəla ɸəghara amanə.

Aitahaᵽə auətraɸə-adgıəl aɸə (грунт) marţ-mza alagamtazə tarhaueiţ aſəʇrakua rɸə (на грядки) akəi-akəi 4 verşokək rəbʇanə auragıə tbaarragıə. Ikıasazanᵽi auətraɸə-adgıəl aɸə alaçaranţiabr-mza azə, nas okţiabr azə uaᵽi aitahaᵽ əçəxnə auarkıtra ĺaĺa aɸə eitarhaueiţ.

Asalaţ xəgıəʇəi rimᵽii araᵽi azən-xıta rəyhaueiţ-bzia irxəɔiţ, xəxı akə rəxyanə iaxıyarazə zənza ibzioulɲ; axa uəsqangıə arkıtra aɸə iaazou eipş ipşkanə akuəmkua abonıkua qaqanə aloit.

Rimᵽi asalaţ sorţ işkuakuanə ipəşkanə inxarcə abonıkua aai:əlanə iaailaĥanə axəʃkua ɸarĥoiţ, aĺt kaɲuəsta eipş. Asalaţ lak sorţ larçoiţ ijɲanə ajla qıanə iakupsanə aapənəi uasgıə azənianəçaloua. Abonıkua, faᵽəs ianeutaxəu, şaqa utaxəu aməuxiţ uxə iauərxuoiţ uəi ala iara ajɲaragıə xuɥ-xuɥə eilnaxəueiţ. Asaxəgıəʇgıə iqıanə ijɲanə ilouçar laţuk sorţ eipş uxə iauərxuoiţ.

Asalaţ xəgıəʇ sorţkua: Şşei xuşei--Маслянный сливочный, Galemᵽi—Гаарлемский, Maiᵽi koroleva—майская королева.

Rimʈi asalaʇ sorʇkua: Parizʈi aiaʇei Parizʈi ayeiʇəi—Парижский зеленый и Парижский жолтый, Buzivalıskʞəi nasgıə forelıʈi—Буживальский и Форельный. Laʇuk sorʇkua: Apasa yueiʇ—Ранний жолтый, Kudriavəi—Кудрявый.

Aşpinaʇ çiaakua. Aşpinaʇ çiaakua irəçanakəueiʇiraʃazanə jlaxkəlakua iqou aguəp çiaakua ztaaʃarakua eiuam-eiʈkuam. Abartkua rəqnəʈ zegıə reiçkəs iguatou-idərəu: abahıa şpinaʇ—ara Apsnə iqaloiʇ-iɸioiʇ azən. Novozelandiaʈi aşpinaʇ aləpxənrak, ixəmɦazakua pkərak amamkua, iunatoi aboıə iaʇa (зелень). Svekloviıqnik ma mangolıd qarcoiʇ-iaadrəxəueiʇ-iɸioiʇ azən. Şıavel (щавель)-kərşəkus inxoua çiaauɲ—alşəkusanək iunaʇoiʇ aboıə iaʇa.

Selderei. Iqouɲ adaʈi selıdereii asalaʇʈii. Ari bzia iaboiʇ auaç rʇəra zmanə iʃaakna iqou anəɬ. Idərɸioiʇ iqarçoiʇ eitahaʈəla. Aitahaʈ azdərxəiaracə ajla larçojʇ senʈiabr-mzazə, nas aitahaʈ eitarhaueiʇ marʇ-mza ianalagoua. Aicrəxuxua aɸə açiaai-açiaai irəbʇarçoiʇ tbaaras 4 verşokək, aicrəxuxuei-aicrəxuxuei irəbʇarcoiʇ-8 verşokək. AdaʈI selderei asorʇkua: Erfurʇskʈi—Эрфуртский, Prazskʈi—Пражский, Pariz ʈi—Парижский.

Asalaʇʈi aselıderei: Bəoıqıaqıa—широколистный, Şemena, Gıendersona Axuıqaşkuakua—Гендерсона белоперый.

Aybaʈi aguəp ciaakua.

A II-ʈi aguəp çiaakua irəçanakueiʇ aqəmʃə, aɲrasa, akarʇoşka; adac ɬərkua: amarkov, amakıəndol, asona, asaʇaləia (свекла) acəca ca acəca-xaa, arediska, skarconer uɦa agıərtgıə.

Aqəmʃə bzia iaboiʇ, bziagıə iaazoiʇ anəɬ lasə, (inəɬgualramkua inəɬapʃramkua anəɬ lasnə iguzanə eilarɬɬanə iaxıəqou) eiharazak bzia iaboiʇ azə xəçnə aguam ıam əkuəʇnə iaxeilabaaua anəɬ axıərʇəraxoua atəpkua rɸə, nasgıə anəɬ aʃaakəra amanə iaxıəqou. Iraazoiʇ idərɸioiʇ aqəmʃə eitaharələei kabərqəkləei-axəssakuei—(рассадой и сеянчиком). Esəmşa uara ianəutaxəu eitahaʈəs akabərqək aaxuarta uakuɬom, uakuɬazargıə 40-50 vers kalakık aɸə ucanə iaaugarouɲ, uəi ayənʈ-xənʈ axu iuəzʈoiʇ, nasgıə iapsazam sorʇk uakuɬoiʇ azaral uakuzərɬaşa. Ubartkua rəqnəʈ eioıəuɲ uxala ueitahaʈ kabərqək uuətraqnə iuaazar.

Aitahaʈ kabərqək rɸiartas-aazartas ialərxəueiʇ ilasnə iguzaranə, ifaxıanə iqou anəɬ oıar. Ubri anəɬ faxıa aɸə ilarçoiʇ aɲrelımza azə iqıanə ijɲanə iakuəpsanə.

Ajla iloucaz gəlanə apxıaᵽikua ayəboɪəcəkˌ əlnagaanʒa aarya-
əqanə ibləɲ-ɦa uaʃtozar, uəsqan imərraʃakˌua aʒə pətkˌ akuᵽa-
ɲ impsraᵽə: uəi anayəs raɬarazaaiţ, ʒəkuᵽarazaaiţ, zakˌuzalakˌı
akˌə uxıapşnə uaxuapşəşam cxəraarakˌ azə. Avgusţ azə uɬha
ıkua anyeiɣxalagı uəi aqəmſ xuəɣə-akˌabərqək əçəxnə iuərpə-
iţ. Aɬɲakua aləxnə faᵽəs uxə iauərxuoiţ, agıərt assakua zegıə
əkˌ eihamkˌua iqakuou eitahaᵽəs ialəxnə iuɣaxəueiţ. Aitahara
ıta aqənʒa akˌabərqəkˌ eioɪəuɲ iuɣaxracə adaɥᵽə qalţaᵠə ləxu-
ə, axa ui akətarᵠə iqam azə iqaloiţ iqouçar abəca-ssaᵽ qalţ
çaoɪanə-iraoɪanə ikuəpsanə iaxıyarou iaxıəxıɬaɬarou iɣaxᵽəuɲ.

Asaxıa № 13.

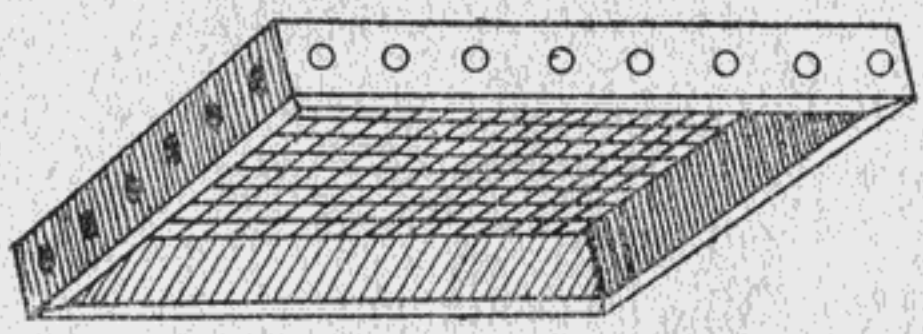

Adaɥᵽ qalţ-ləxuta akabərqək ɣaxərta.

Asaxıa № 14.

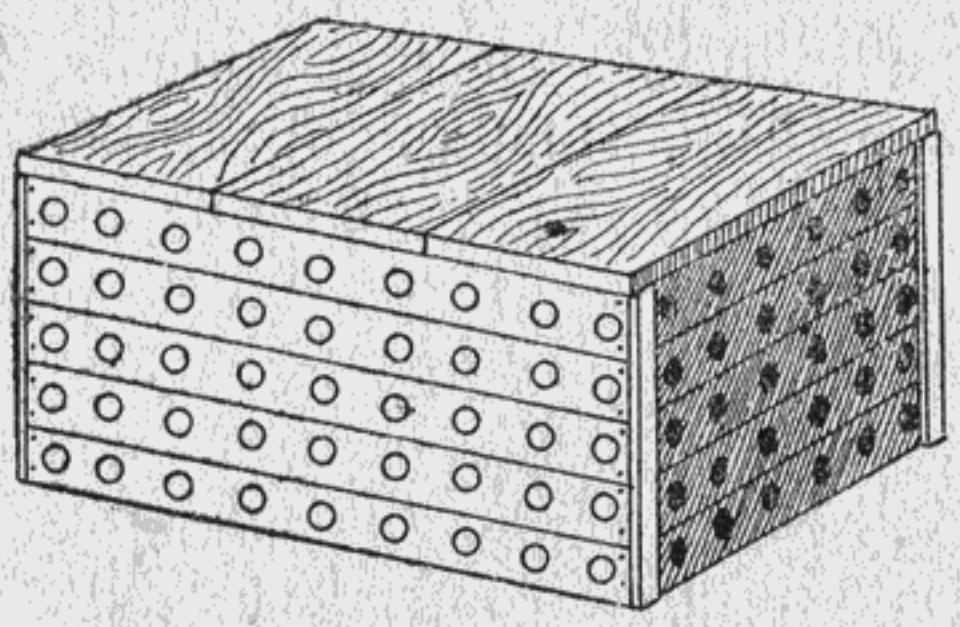

Aləxutakua 5-ba eikuçanə amartakıkua rədqapalanə
xəxı oɪuʃmaqıala ixyanə.

Akˌabərqəkˌ (сеялчик) eitarhaueiţ aapən adgıəl anəpxalakˌı fe-
lı marţ 15 rqənʒa uɬha amzakua rzə adgıəl azərxəianə aſəɣrakua
iadkˌi) rᵠə, mamzargıə aurəla naq-aaq anəɬ eidəɬɬalanə maɥkˌ
zəharakˌnə iaxıqou aoɪazkua rᵠə (на гребни) aicrəxuxuei—aicrə-

xuxuei tbaaras 27-35 s. (6-8 verş.) rəbʇaçanə, nasgıə aicrəxuxua aɸə açiaai-açiaai 9-13 s. (2-3 verş.) rəbʇaçanə.

Abra xəxı sşaxʃajaz adagıə akˌabərqəkˌ eitahara qaloiţ noiabr mzazə aſəʇraɸə ma aoɪazaɸə aɜənəi aapənəi rzə faɸəs aqəmſə pşka axəi aboɪıəi uouracə tiɸəs faɸəs uha rzə. Abri eipş eitahaɸəs ixəianə iqou akˌabərqəkˌ adagıə aitahaɸ dərxəioiţ jlakˌapsarəla, ajla larçoiţ aſəʇraɸə avgusţ-mza abƶara ianaxəslagı. Ari ajla ilou gəlanə eitahaɸəs ibzianə ianəqalalagı, içəxnə eitarhaueiţ noiabr anʇamtazə asaxıa № 15 işanəu eipş abəoɪıkuei adakuei xəʇʇanə.

Asaxıa № 15.

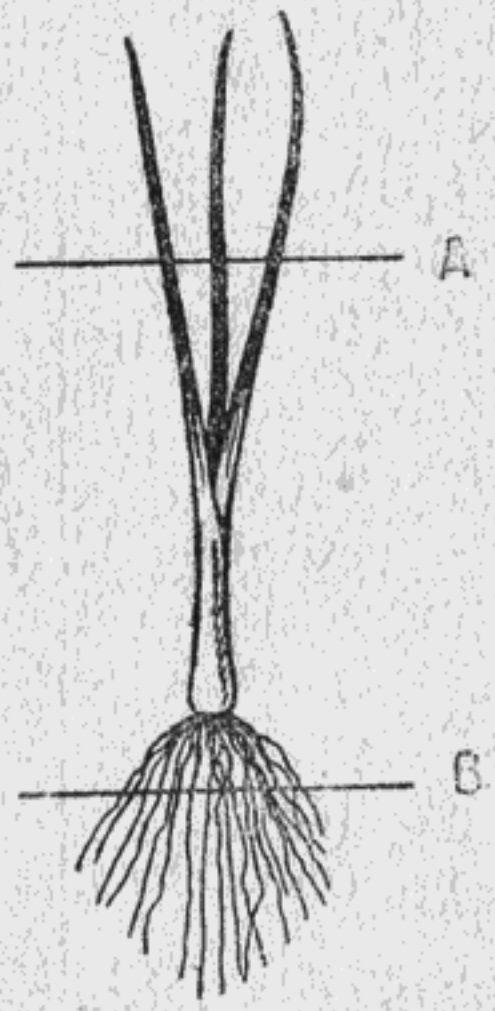

Aʃaha oɪazkua A nas B iahdərboiţ aqəmſə pşka aitahara aan aboɪıkuei apaſkuei axıxəʇʇaɸkuou.

Ubas eitahaɸəs alaçara aamta iaxəpanə senţiabr-mzazə ilouçaz eitouhaueiţ fevralı-mza anʇamtazə. Ubas ala ɸayratagalan eitouhaz aqəmſə iſueiţ iiulı-mza alagamtazə.

Eitahau aqəmſə xəlapşrasi amaç azəurasi iataxəuɲ iaxıəlou aça ahaskˌıənkua rəçəxra, adgıəl eilarſſara argu3ara, nasgıə aqəmſə aguəʃkua analnagalagı ialpəʇʇanə reləxra. Znə-zənla adgıəl axıəpsəlaʃou ahaua ʃaakˌəra iaxqıanə aqəmſə anſəşa aamtazə imſəkˌua aboɪıkua mkˌan3akˌua, iɟar-ɟarua iiaʇa3a inxoiţ. Ubri eipş aɸə irlasnə iſracə aboɪıkua xərnaanə ixərquɸnə adgıəlaɸə iſtouçoiţ aboɪıkua lassə ikˌan3aracə-ipsracə. Aqəmſə axudaʃa anţaţaxalag,

aboɪkua anyeiʯxalakı ħara ataxəuma-aqəmʃə ʔəiʯ nas içəxnə xəbrakˌaʮə apşa bzianə iaxıalasua irpəşşaʮəuɲ. Ianpəşşalagı aʃtaxı irəpxnə eidħalanə iaxıoɪəoɪkˌrou ikˌnarhaueiʯ, ma ubəs iaxıoɪəoɪkˌrou qara ikurəpsoiʯ.

Asorʯ xaakua: Isɲaniaʮ—испанский, Italiaʮ—итальянский, Rokˌa Ps.—св. Рока

Icaʒamkˌua iqou asorʯ: Bolgarʮi Ķoba—Болгарская Коба.

Icou asorʯkˌua: Aurəsʮi—Русский nas Ciʯuasʮi—Цитуасский.

Aɲrasa (лук поррей). Aprasa raaʒoiʯ-iqarçoiʯ eitaharəla (apsua ɲraskıia ssa qarçoit jla kˌapsarəla, iara qarakˌ iaxıgəlouagıə inrəʯueiʯ, axa uəs ixuartam, ua ijɲanə iaxıgəlou eilauɥiaxanə issaxoiʯ, iara uəi apsua ɲrasagıə agıəi aɲrasa dəu eipş ajɲara eiləxnə akˌəi-akˌəi eipərxagamxaraʮə əitahazar-iqazar bziouɲ, bziagıə iqaloiʯ). Uəi aɲrasa dəu aqaçaʃa aaʒaʃa alaçara aitahara uħa auəskua zegıə qarçoiʯ aqəmʃə şəqarçoua eipş (fevralı marʯ rzə ajla laçanə iangəlagı asaxıa № 15 iş. eipş icəxnə aboɪıəi apaʔəi xəʯʯanə eitouhaueiʯ, ubas avgusʯ senʯiabr rzə ilouçogıə ianɸeixalagı içəxnə eitouhaueiʯ. Aicrəxuxua aʮə açiaai-açiaai irəbʯarçoiʯ 9-13 san. (2-3 verş.) nasgıə aicrəxuxuei-aicrəxuxuei rəbʯara irərtoiʯ tbaaras 27-35 s. (6-8 verş.)

Aɲrasa dəu asorʯkua: Pariʒʮi apxən iqaloua—Парижский летний, nas Bolgariaʮi aʒən iqaloua—Болгарский зимний.

Akˌarʯoşkˌa. Akˌarʯoşkˌa bzia iaboiʯ bziagıə iaaʒoiʯ adgıələeiʒuaʯa (черноземная легкая почва) lasə aɸə nasgıə apsləmʒ lasə zlaıə mamzargıə anəʔapʃ zlanə iɥou adgıəl bzia uħa rɸə. Anəʔ xıanaɸə akˌarʯoşkˌa zɸeixouam; anəʔ naqura aʯaakˌəra amanə iaxıəqau təpaɸ akˌarʯoşkˌa louçar izəmgəlaʒakˌua, izɸeimxaʒakˌua ibaaueiʯ.

Ara Apsnə ialşoiʯ iqouçaracə akˌarʯoşkˌa kˌuəlıʯuəra y-xkˌək əla aşəkusan yəaarəxrakˌ uouracə: 1) Akˌarʯoşkˌa ɸa akˌulıʯuəra apənʮi (весенняя) a 2) iʔxıou akˌarʯoşkˌa akˌulˌuəra—Apxən iqaɔua (летняя). Art aykˌarʯoş kˌulıʯuərakˌ akˌouɲ-ħa uguə iaanaʒar qaloiʯ, axa mamou, iazleipşəm kˌər əqouɲ.

Akˌartoşkˌa ɸa akˌulıʯuəraz anəʔ azərxəiara naɲə arkˌʮəuɲ ɸəratagalan iarkˌnə, noiabr-mzazə adgıəl ʒaoɪuarala ma bahala aarrala. Iznə-iaarħnə ianəqalalagı aʃtaxı kˌuatanla ma ɸagala iur-

xəioiţ aitaharta, aurəla aʒaħaɣə naq-aaq adgıəl azəharakɻnə eidəħ-ħalanə (гребни) asaxıa № 16.1 iş. eipş.

Uərt aitaharta ʒaħakua (гребни) rçəxuakua xazarouɲ (uaɣi atəp iunatozar uədgıəl zeipşrou eipş ala) amragəlaraxıənɣi mrataɬaraxı.

Aitahara qaloiţ fevralı-mza 15 ianərxəslagı inɣaanʒa. Aitahara ualagaanʒa aitahara iazərxianə iuəmou aʒaħa (гребни) aladaxıɣi adaqıa adgıəl eilarɬɬaɣəuɲ irguʒaɣəuɲ.

Aitaharaz, eitahaɣəs ialərxəueiţ kɻuţə-kɻuţaoɪnək ieiħam akɻarţoşkua, uərt iaha iɬɲakuou eitarhauəiţ təp cəpxıaʒa akɻakɻa, axuəɥkua təp cəpxıaʒa yba-yba. Iaxıeitouhaşa aladaxıɣi atəpaɣ inəɬtaçanə unakuəoɪuoɪuanə maɥk adgıəl guʒa inaloucaloiţ, asaxıa № 16.1 işahnarboua eipş, nas aʒaħaɣə (из вершины гребни) eikuħħaə iqou adgıəl akɻuaʒraqənɣi iaxəxnə akɻarţoşkɻa ieiţouhaz iakuəpsoiţ (uaxuapş asaxıa № 16.II) Aicrəxuxua aɣə alaçarta təpkua irəbʇouçoiţ tbaaras 27 san. (6 verş.), aicrəxuxuei-aicrəxuxuei bʇaras irəutoiţ 89 san. (1/2 arɬ.)

Ari akɻarţoşkɻa ɣa anayəs aqəkurei ma aɬt kɻaɲuəsta louçaracə uəqazar, uəsqan akɻarţoşkɻa aneitouhoua aicrəxuxuei-aicrəxuxuei irəbʇouçarouɲ tbaaras 1,06 meţra (1 1/2 arɬ.). Akɻarţoşkɻa ɣa znəkɻ auɲ adgıəl adəħħalara anataxəu, uəgıə ua aʒaħa eizəħħa (на гребни) aqənɣ iaxəxnə (as. № 16 III). Ari akɻarţoşkɻa ɣa aɬra naʒaanʒa-ħa uzəpşuam; akɻarţoşkɻa xuəɥkua axkua kɻakɻank-kɻakɻank ianaqaraxalagı 20 aɲrelı-mza iarkɻnə mai-mza 1 azənʒa uħa içəxnə ieizəugoiţ.

Apxənɣi zəɬra nagʒaɣəu akɻarţoşkɻa kɻuəlıţuəra eitarħaueiţ marţ-mzazə uəi eihanə iaxərpanə ikɻıasanə alaçara ɬartouɲ, izban akɻuzar aaryara aşouraʒgıa uħa akuɬar ikɻıasanə ilou pxastaxoiţ, aɣəyra zəbziaxouam.

Aitahara aan kɻutə-kɻuţagıkɻ eihanə iqou akɻarţoşkɻa eitahaɣ aurəla aguta eiyəuşoiţ, nas apqasta ckıa axua ilſnə məşkɻə amra iʇçanə irpəşşanə eitouhaueiţ.

Amerikɻaɣ hasabla akɻarţoşkɻa aitahara bziouɲ anəɬ lasnə eiqaranə-iqıaqıaranə iaxıəqou. Ari azə adgıəl rʇaoɪuoiţ ɣəyratagalan; aapən irɥalţueiţ nas aɣkua ma ɣəkɻ aɲlanga acraħanə (aɣə apsua ʇmaɣa acraħanə kɻuadraţ formala akɻarţoşkɻa axeiţauhaşa

Asaxıa № 16.

itahara

Ak.arţoşk.akua adgıəl rə-
tupsara

Adgıəl dəħħalara

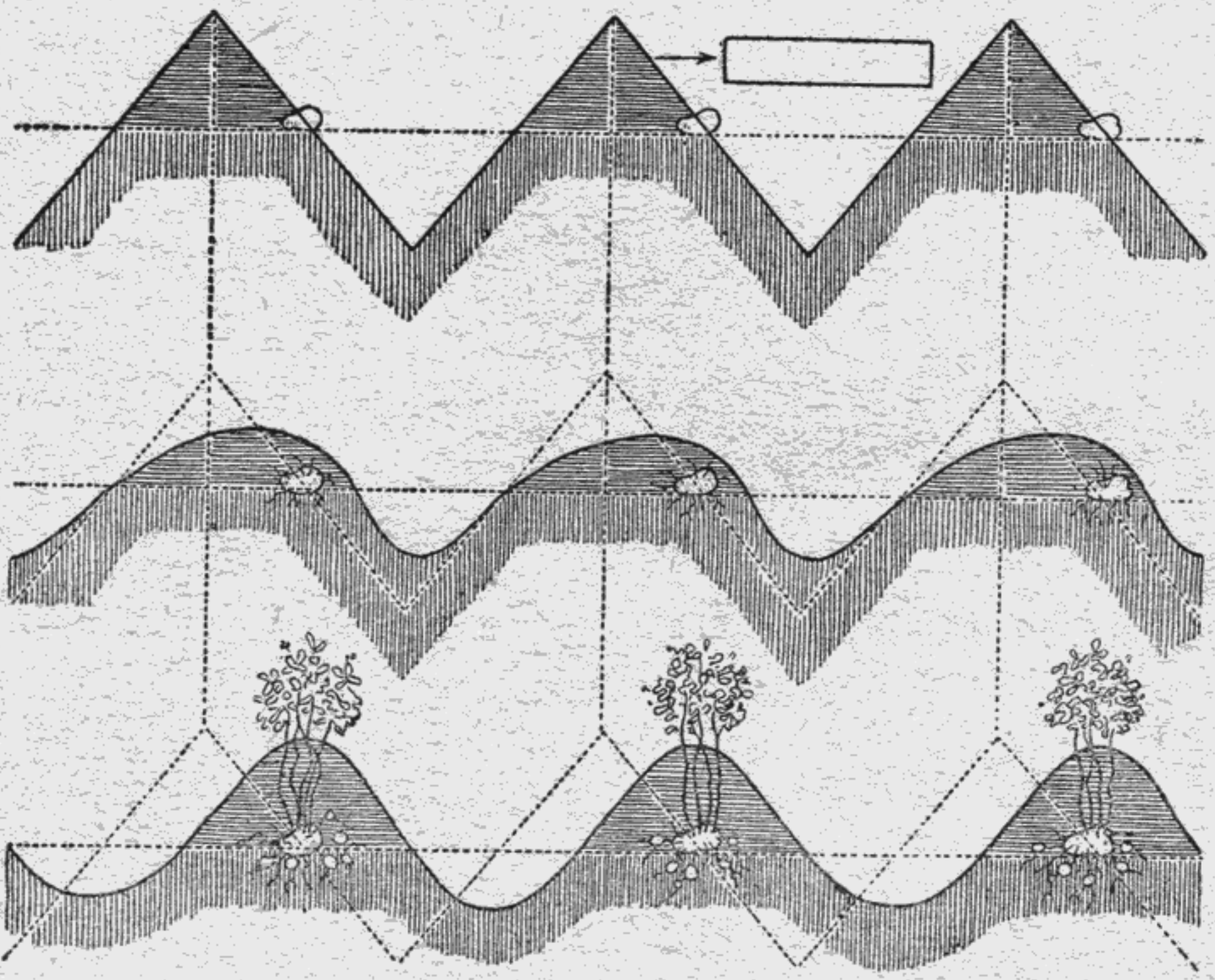

Ak.arţoşk.a-ɸa akulıţuəra aɟaħa harak.əraɸə iqou.

uəɲlanueiţ aoɪazkua pʃba-pʃba ķuakıta rətanə uərxəsueiţ) ķuadraţ formala iuəɲlanueiţ zegıənqara tbaaras 89 ş.—1.06 meţ. ($1^1/_4$—$1^1/_2$ arʃ.) rəbʇaçanə, axa ubri aɸgıə asorţ ipasou ikıasou eitouhaua guatanə. Aʝaħakua rəxkua axıaaikuʈoua ķarţoşķa xəknəʃtaçanə ʃaɲəla unakuoɪuoɪuanə adgıəl ialouçoiţ. Ilouçaz akarţoşķa xkua xyaɸəuɲ ķuatanla, amala akuatan anəbʇouçoua aicrəxuxua azgank auɲ eskıənagı iʃtnaxlaşa. Akarţoşķa anaalagı-angəlalagı aboɪıə pʃ-verşokək aɸanəʃtnaxlagı, ialagoiţ adəħħalaga ala adgıəl adəħħalara. Aləpxənrak xənɸ ma pʃənɸ anəʈ aduəħħaloiţ.

Açəxuɸanə adəħħalarakua rəʃtaxı uaxuapşər ʃaɲəcəpxıaʒa rɸə aħəprakua (холмики) uboiţ.

Ķuatanla anxaʝa rəlaçaʃa. Abra xəxı işaħoua eipş akarţoşķa eitaharta anəʈ ʝaoɪuanə iɥalţnə-imazəinə iaxıəqou ķuatanla ueitaʝaoɪoua uɸənouxoiţ agıəi aitahayə akuatan daʃtagəlanə aʃtra 35-53 s. (8-12 verş.) akarţoşkaxəi-akarţoşkaxəi tbaaras irəbʇaçoua akarţoşķa xkua tapsoua diʃtaloiţ. Ķuatanʃtrak uxəlanə aitahara uanalgalagı nas yba bʇaʇnə ma xpa ʝaħa bʇaʇnə apəʃ ķuatan ʃtra aɸə uxəlanə eitouhaxəueiţ, ubri auɲ bʇara ţbaarasgıə iamou.

ɸagala aitahaʃa. Ari eipş ala aitahara aɸə, akarţoşķa eitarhaueiţ aşaxa əkuçanə aicrəxuxua aldanə, ma iaxıaautaxxoua lala iłanə. Xəxı işaħoua eipş anəʈ ərmazəinə ianəqalalagı azə iɸaga adgıəl inalarpanə iara iaxı daaxanə ɸaga-ɸək adgıəl təganə iɸaga işanəu daagəloiţ; iaaqalaz atəzaa aɸə agıəi iyeza ķarţoşķaxək ntairʈueiţ, nas apxıaɸi ɸagala adgıəl tganə izķəu iaxıtigaz atəpaɸ iteipsoiţ akarţoşķa aaxnayuoiţ.

Ari eipş ala akarţoşķa laçara daara uəs bziouɲ, məcxugıə uarlasueiţ-uarmarioiţ.

Qara-qara akarţoşķa ianaaloua adgıəl laskua zmamķua adgıəl xıantarakua irənkuou ruətra aaigua-şigua apsləmʒ əqazar ialşoiţ uədgıəl xıanta aɸə akarţoşķa qauçar apsləns uxə iarxuanə, nasgıə ari daara uuəs armarioiţ, uədgıəlgıə arbzioiţ. Abri eipş adgıəl xıanta aɸə, ɸəyra tagalan (apsləmʒ zaaiguara izmou) izɸəup azra açauəlara baha ɸək axıənʒazcoua atanə, azrei-azrei rəbʇara ibʇaçaɸəuɲ 89 ş.—1,06 m. ($1^1/_4$—$1^1/_2$ arʃ.) rqənʒa. Azra znə uanalgalagı aʃtaxı aaigua iuəmou apşləmʒ aaganə azra itap-

ɔmɜ aᵛ̧ə inəʃtaçanə ʃapɲəla unakuəoɪuoɪuanə psləmɜla ixəuyoiţ, ianaalagı anəɬ azra itəugaz xazə̯ikˌapsanə iuəmou aʃapɲə iadaloiţ (uaxuapş as. № 18)

Asaxıa № 18.

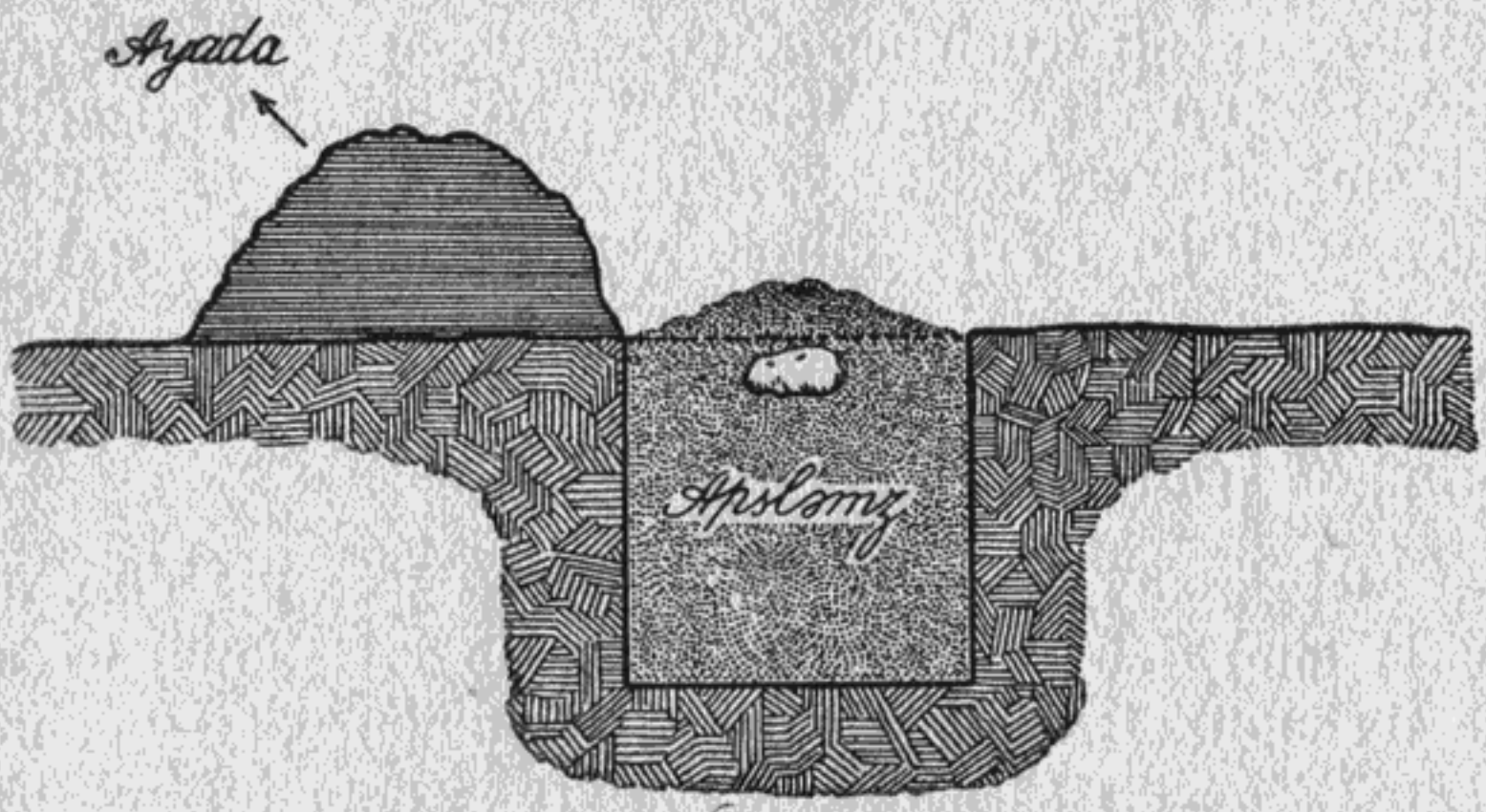

Abri eipş aitahaʃa xəşəkusa iqouçar, esəşəkusa azrakua xazizua apsləmɜ rtapsoua, uəsqan xəşəkusa rəla uədgıəl xıanta ıəl lasnə iqaloiţ.

Dac ɬərəs iqou zegıə irtaxəuɲ bzia irboiţ daara içauəlanə ɬɬanə iazərxəiou anəɬ. Iqarçoiţ art adac ɬərkua aʃəʁrakua (возваюшая на грядках) rᵛ̧ə.

Amarkˌov. Amarkˌov larcoiţ aʃəʁraᵛ̧ə iqıanə iakupsanə akˌuıa, eicrəxuxuala. Aicrəxuxuei-aicrəxuxuei irəbʁarçoiţ ɬbaaras ɜ. (4 verş.) aicrəxuxua bʁaraᵛ̧ə iraoɪanə akˌəi-akˌəi irəbʁarçoiţ ɔ̃ sanţ (1/2—1 verş.) rqənɜa amarkˌov ada aɬɲara zeipşrou ala. Aşəkusan amarkˌov laçara qaloiţ xənᵖ: apxənaz xərxua–fevralı-mza azə, ᵛ̧əyratagalani aɜəni azənᵖi xərxuagas iiulıazə, aapənazənᵖi xərxuagas okˌţiabr-mza azə. Ui naxəs naˌəlaras iataxəuɲ ijɲaʃaxar ailəxrei-araoɪarei, adgıəl ailarɬɬaraɜarei uɬa agıərtgıə.

Asorţkua. Kˌaroţeli: Nanţskˌᵖi—Нантская, Gıerandskˌᵖi—Геранд Guʃda—без сердцевины.

Amakˌıəndol da (корпевая петрушка). Amakˌıəndol aqaçaʃa, ıʃa, araoɪaʃa, akˌəi-akˌəi rəbʁarakua şaqa rtaxəu uɬa zegıə iqaçaᵖəuɲ amarkˌov şəqarçoua eipş.

Asona (Пастернак). Ilaçaʀəuɲ aʃəʇraɸə eicrəxuxuala. Aicrəxuxuei-aicrəxuxuei irəbʇaçaʀəuɲ 35 s. (8 verş.), aicrəxuxuaɸə idraoɪoiʇ akᵪəi-akᵪəi 9 s. (2 verş.) rəbʇaçanə. Alaçara aamtei naɲədkᵪəlaras iataxəuəi uĥa auəskua amarkᵪov eipş ouɲ işataxəu.

Asorʇkᵪua: Asʇudenʇ, Agɪəʇ—Круглый, Au—Длинный.

Aredisk.a. Ari azə anəł dərʇueiʇ auac rʇʀə eizga uac-rʇərala, nasgɪə adgɪəl eskɪəngɪə iʇaakᵪnə iqazarouɲ. Ilarcoiʇ aʃəʇraɸə eicrəxuxuala: aicrəxuxuei-aicrəxuxuei rəbʇara irəbʇarçoiʇ 18 s. (4 verş.), aicrəxuxua aɸə idraoɪoiʇ akᵪəi-akᵪəi $^{2}/_{4}$ verş. rebʇanə. Alaçara aamtakua: fevralı anʇamta inarkᵪnə 25 aɲrelı-nʒa, nasgɪə 15 sənʇiabr idərkᵪnə 25 okᵪʇiabr-nʒa, art aamtakua rzə ilouçoiʇ auətraɸə.

Okᵪʇiabr-mza iarkᵪnə fevralı-mza azənʒa iqaloiʇ alaçara—auarkıtra xıłała aɸə (в хол. парник).

Asorʇkua: Viurcburgskᵪʀi—Вюрцбургский, Aʇəqapʃ açəxuakua şkᵪuakᵪuanə—розовый с белыми кончиками, Açaa ʃaʃal—Ледяная сосулка.

Acəca. Mai azə iqaloua asorʇkua anaɲədkᵪəlara, auac rʇəra rətara uĥa aređiskᵪa şəqaçaʀəu eipş auɲ işəqaçaʀəu. Apxən iqaloua acəca sorʇkua larcoiʇ aapənra şaaçəslaɡı nasgɪə iiulı-mzazə, ɸəyratagalani azəni iqaloua asorʇkuagɪə larcoiʇ iiulı-mzazən. Aicrəxuxua bʇarakuei aicrəxuxua aɸə açiaakua rəbʇarei tbaaras irəutoiʇ acəca sorʇ zeipşrou eipş: aicrəxuxuei-aicrəxuxuei rəbʇara irəbʇaçaʀəuɲ 18-35 s. (4-8 verş.) aicrəxuxua aɸə açiaai-açiaai irəbʇarçoiʇ 4,5—13 s. (1-3 verş.) rqənʒa.

Asorʇkua: Maiazʀi—Майская, Akᵪıiʇaiaʀi agɪəʇ—Китайская круглая, ɸayraʇagalanʀi: Miunxenʀəi azəgɪəz, Azənʀi-Aşkᵪuakᵪua gɪeʇə—Белая круглая.

Asaʇaləia—свекла. Asaʇaləia larçoiʇ aʃəʇraɸə, aʃəʇra uac rʇʀə uacla ibzianə itʇnə. Aicrəxuxua aɸə akᵪəi—akᵪəi irəbʇarçoiʇ tbaarras 2-3 verşokᵪ aicrəxuxuei aicrəxuxuei irəbʇarçoiʇ verşokᵪəkᵪ (вершок), 1-ʀi alaçara qaloiʇ aapənra angəloua aamtazə, 2-ʀi iiulı-mzazə axpaʀi okᵪtiabr-mza ianaalagoua azə, nas uaʀi ʃevralı-mza anʇa mtazə içəxnə, daɸaqara, atəpaɸ eitahaʀəs ibziaxaracə.

Asortkua: Egiinetʀi—Египетская.

Aɥərxal məcxuə adgıəl eilnaxuam, iqaloiţ ibzianə adgıəl ɸəcaɸə (akˌaɲuəsta eipş). Adgıəl faxıaɸə aıac rʇəra atanə ilouçargıə bzia ibanə iqaloiţ. Aɥərxal axıəlouçoua adgıəl ȷaakˌəzar bzia iaboiţ, iagıəȷaakˌəzarouɲ; ianəlouçoua aſəʇraɸə akˌuəmkˌua uəs adgıəl aoıaz alganə aoıazaɸə ilouçoiţ. Zaa ajla apxarratra (теплица) aɸə ilaçanə aitahaᵽ azərxəianə atəpaɸ eitouhargıə qaloiţ, axa ui iaha iuəs uadayəuɲ aqənᵽ auətra xʇəraɸə ilaçanə nas şaqa utaxəu aqara iuraoıoiţ akˌəi-akˌəi 36-44-53 s. (8x10—12 verş.) rqənza rəbȷaçanə. Aɥərxal akˌaɲuəsta eipş adgıəl adəħħalara ataxəm, amala iraʔalaᵽəuɲ ahaskˌıən-başakua mgəlaracə adgıəl guzazaarcə abzaranza xəxı içəħħozar iapərxagam. Ajla larçoiţ akˌaɲuəsta anəlarçalagı aſtaxı mɥəbȷəkˌ ma mɥəbȷəkˌəi bzakˌəi anaxəçlakˌı.

Aɥərxal sorţkˌua: Kˌrasnoselısk.ᵽi, Şved.ᵽi ayeiȷ—шведская желтая, Golandia.ᵽi—Голандская, (axə daaraza iʲɲaxoiţ axa agıama agıərt reipş iɸeixouam), Perfekˌşen (axaakua irəjlouɲ) Axuşaᵽ aşkˌuakˌua dəu—Большая масляная белая.

Aɥərkˌua. Aɥərkˌua bzianə iqaloiţ adgıəl psləmzranə-iguzara nə, ipsəlanə içauəlanə eilarʔanə auac rʇəra amanə iaxıəqou. Aitahara qaloiţ aapən, akˌarţoşkˌa şeitarhaua eipş; akˌəi-akˌəi irəbȷarçoiţ 53-61 s. (12x14 verş.) rqənza.

Aitaharazə eitahaᵽəs ialərxueiţ aɸərkˌua xuəɥkua, adəukua eiyşanə rəpqarakua anəʔ rəxıſnə irpəşşanə eitarhaueiţ. Eeitahan ſtaxı ayəşəkusa rzə Ɯayratagalan auɲ eizgaᵽəs ianəbziaxoua. Ayəşəkusa, axəşəkusa rzən adgıəl anʔaxıaxalagı auac atazar bziouɲ.

Aſəxu-aqualmita (мята). Aſəxu bzia ibanə iqaloiţ maɥkˌ iazəȷaakˌnə auacnəʔ anəʔapſ dgıəl zmanə iqou. Eioınə iaha iɸioit, jlala akˌuəmkˌua, məxutala nas apaʔ aqənᵽi eiqugarəla (отводками) eitahaᵽla. Apaʔ aqnəᵽ iaqugou aməxutakua adakua zmanə aoıazaɸə iteitouhaueiţ açauəlara $4^1/_2$—7 s. (1—$1^1/_2$ verş.) rətanə.

Aaryarakua raan ioıuoıuanə azə akuᵽalaᵽəuɲ.

Azən axıta ȷgıaxanə içaaua ialagaanza anəʔ şrəmou içəxnə aiaşɥikˌ itaçanə rdakua adgıəl rəkuəpsanə iaxıəpxastamxaşa ɲadvalkˌ aɸə iqaçanə axəlapşra rtaxəuɲ, ianərtaxəu azə rəkuᵽoua ımyaracə; marţazə auətraɸ inaganə eitouhaueiţ; aməxukua xəʇʇanə xazə eitouhaueiţ. Azən anəpxarrou iara ua aboıənţ uʰa aguamɥam rəkuəpsanə ua inuəȷər qaloiţ.

A ɥ ə ş. Aɖəş bzia iaboiţ eilabaanə iqou auac zmou anəʔapſnəʔ. Auac aza abanə iazəɥhazom.

Iʇxıou auac ʒmou adgıəl,nasgıə ipxarranə iaxıəqou atəpaҧ, ʁjaakˌəragıə maʮkˌ ʒmanə iqou adgıəlaҧgıə bzia iqaloiʇ. Adgıəl azərxiaʇəuɲ daaraʒa içauəlanə eilarʔʔanə ҧayratagalan.

Aɖəş ackua eimərʔʔanə eitarhaueiʇ ackua aſəʇraҧə (грядки) aapən ma ҧayratagalan; ackua aſəʇraҧə eicərxuxuala eitarhaueiʇ akˌəi-akˌəi 13 s. (3 verş.) rəbʇaçanə, açauəlaragıə autarouɲ $2^{1}/_{2}$ s. ($^{1}/_{2}$ verş.) çaqa.

ҦayratagalanEitouhar aʒən abomənʇ, aguam-ʮam akuəʇrouɲ. Apxən naɲədkˌəlaras-cxəraaras iataxəuɲ aqəmſə işataxəu eipş.

Aɖəş asorʇkua: „Iaabac aşkˌuakˌua“—„обыкновенный белый“, „Neoɲoliʇanskʇi Aşkˌuakˌua“, „Afrancəzʇ aʝəqapſ-Французский розовый“.

Akˌama, axuəsxua, arahana, açəbra, şʮavelı uha, art zegıə qarçoiʇ idərҧioiʇ amakˌıəndol şəqarçoua-şdərҧioua eipş.

Axpaʇi aguəp çiaakua.

Aſakar guərquəd (сахарный горох). Aguərquəd Apsnə azənʇi axıta aɥhaueiʇ, ubri aqənʇ iqaloiʇ alaçara okˌʇiabr-mza iarkˌnə, alʒənrakˌ, aɲrel-mza aqənʒa. Rakˌua zmamkˌua, aguərquədſaɲkˌıaҧ-sorʇkˌua larçoiʇ aſərʇaҧə aurəla aoɪazkua aldanə abʇara tbaaras 71 san. (1 arſ.) atanə, aoɪaz aҧə ilouçoiʇ açauəlara 4,5 s. (1 verʔ.) amanə. Aſəʇra-oɪazaҧə ajla larçoiʇ ijɲanə, akˌəi-akˌəi rəbʇara verşokəkˌ aqara nəbʇaçoua. Idəunə-iharakˌnə izəzhaua asorʇkua larçoiʇ okˌʇiabr azə, aſəʇrakuarᴪ aurəla yba-yba oɪaz rəlganə tbaaras 53 san. ($^{3}/_{4}$ arſ.) rəbʇaçanə.

Aſəʇrei-aſəʇrei irəbʇaçaʇəuɲ tbaaras 1,06 metʇr ($1^{1}/_{2}$ arſ.) ireiçamkˌua. Abri idəunə izəzhaua aguərquəd akˌuəlıʇura axıəqouçoua abʇarakua rҧə ifeidouɲ-iapsouɲ ilouçalaracə aqəkurei, izban akˌuzar aqəkupei ſaɲə aquəd arakˌua adəuɦalaracə. Abri aqənʇ aqəkurei larcoiʇ atəzaarakua rҧə: aicrəxuxua aҧə akˌəi-akˌəi irəbʇarçoiʇ 53 san. ($^{3}/_{4}$ arſ.), aicrəxuxtuei-aicrəxuxuei rəbʇara 1,06 məʇr. ($1^{1}/_{2}$ arſ.) rərtoiʇ.

Aqəkurei qalanə iantougaloua aquənqkua rourakua 2-yarſənakˌ nəɪnə ixəuəʇʇoiʇ, nas iaanxoua aqəkureixuʇə aquəd arakˌua əkularacə asaxıa № 19 iş. eipş.

Iadҧouĥaloiţ aqəkureixuţə: lassə imbaaracə azift zəxıſnə iqou aşaƚa, anəJ aɜaxua, aqarma, aJhar uĥa agıərt rəla.

Aicrəxuxua aҧə aguərquədkua aquənqkua irədĥalanə iaxıəqou apşaJgıa ikanaməţracə aurəla 2-3 labaukuak, ma kalamla aurəla irədĥalaţəuɲ as. № 19 iş. eipş.

Iharakna izəzhaua asorţkua: Akaləia qıaqıa giganţ—широкостручный гигант, Dezira, Mergeimţi—(Мергеймский) Mamonţ—(Мамонт).

Asaxıa № 19.

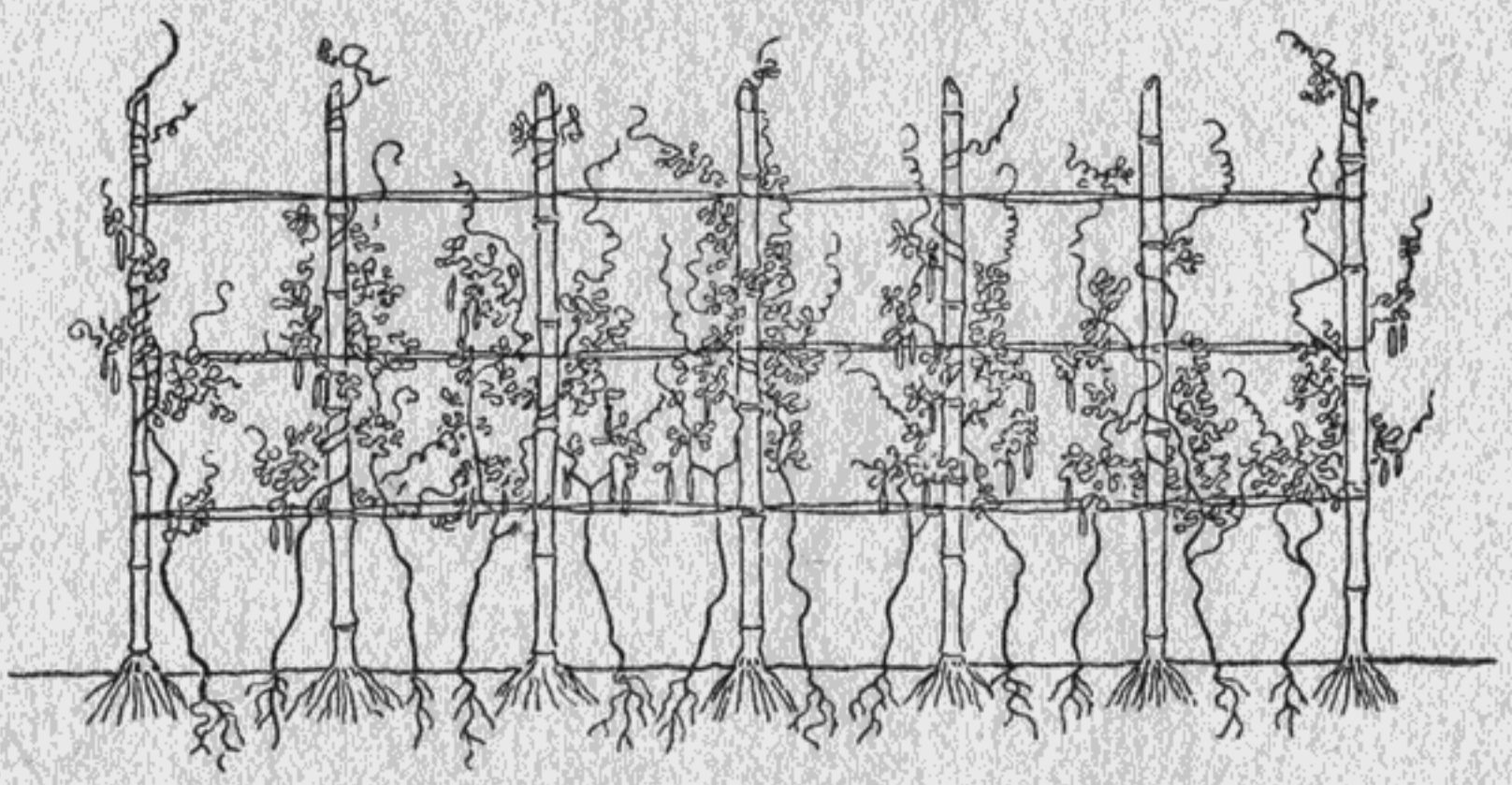

Aqəkurəi bţarakua rҧə aguərquəd laçara. Aguərquəd arakua aquənq iadĥalouɲ azift zəxıſəu aşaƚala.

Aquəd. Aquəd ipasanə alaçarazən ialəxţəuɲ iharakna ipxarranə iaxıəqou alaçarta-təp. Ipasaɜou aquəd larçoiţ-marţ-mza 15-inarkna anţamtanɜa, ikıasaɜanţi alaçara-iiun-mza analagoua azə. Darbanzaalakgıə aquəd pasa lazçoua alaçaraan ixaməştkua idəruazarouɲ, aquəd aJaakəra bzia işamboua işazəməyhaua, ubri aqənţ laçanſtaxı ajla ţəoıaracə-iaaracə iazxaşa apxarra anamou 4-5ba mşərəla adgıəl Jaakəra, adgıəl xıƚaƚara ianəlaxalagı ibaaueiţ. Aquəd alaçarta azə adgıəl rJaoıuoiţ ma bahala irzueiţ, nas iryalţueiţ ma ҧadala irkuakuoiţ.

Aquəd ſaɲkıaҧkua larcoiţ eicrəxuxuala, (рядами) aiçrəxuxuakua 1-arſənk rəbţaçanə, aicrəxuxuaҧgıə akəi-akəi rəbţara 6 verşokək rəbţaçanə; alaçara aan qarak-eitahartak-aҧə itapsaţəuɲ 2-3 quədəc. Arakua zmou, iharakna izəzhaua asorţ quədgıə lar-

çoiţ aquədʃaɲkɻaᴪ şəqarçoua eipş, axa arakɻuakua rzə iaddərsəloiţ axakua-aʇyankua (as. № 20).

Auətraᴪə aquəd kɻulıţura zəqarçoua eiharaʒakɻ aɲarkɻı akɻaləia azənouɲ (стручья); daᴪakɻazən tiᵽəs uha iraʃanə aarəxra azən amxkua rᴪə iaha eioməuɲ, zegıə reiçkɻəs ibziouɲ quəd kɻalias axuəc zmam asorţkua, agıərţ iujər eiçəxuxuaua axuəckua zmou asorţkua uərt kɻaləias ixuartam.

Aquəd-ʃaɲkɻaᴪ sorţkua: Alifa, Gıenrixa, Negro.

Arakɻua zoua aquəd harakɻə sorţkua: Atauad Bismarkɻ –(Князь Бисмаркɻ) Fon Selısţa—(Фон Сольста).

Asaxıa № 20.

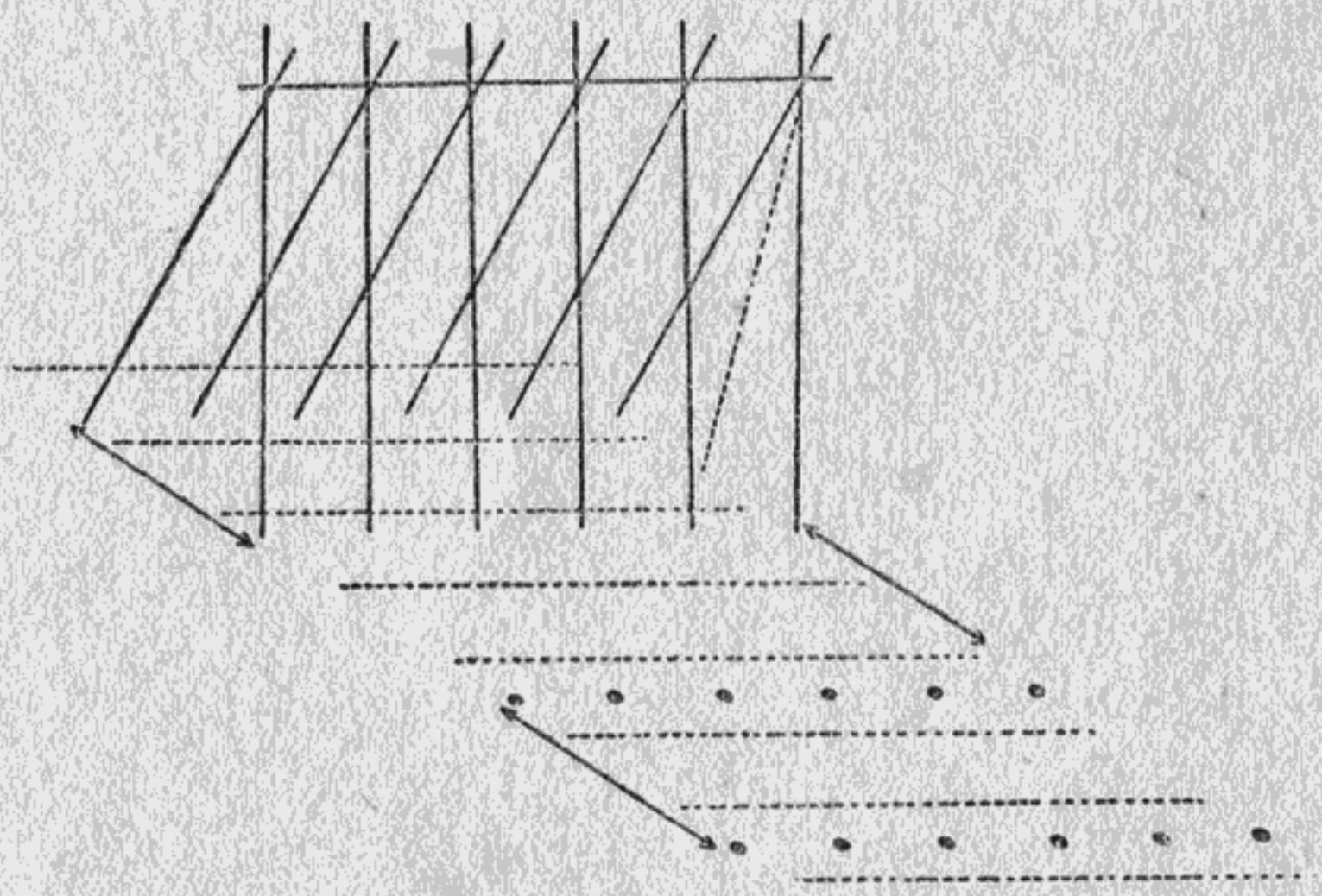

Aquəd rakɻuakua zkɻədlaşa aʇyankua. Aʃaɦa otazkua aquəd jla laçartakua.

Şəkusəraʃaçiaakua.

Auətra təxkua rᴪə eiharaʒakɻ açiaakua 4-5-ba məzə rəda pəstazara rəmam, iqaloiţ-iiasueiţ. Abart auəţra təxkua rᴪə irəlouɲ şəkusəraʃaçiaakuakɻ, uərt auətraᴪə agıərt auətratəx-pşkakua irəlamçakɻua auətraᴪə xazə uɥasţokɻək adgıəl aᴪə iqaçaᵽəuɲ, art ari auɥasţokɻ aᴪə iqouɲ 4-pʃəşəkusa; nas ari auɥasţokɻ adgıəl apsə aʃaracə aikɻursalaçaᴪ inuəʃueiţ, aşəkusraʃaciaakua rzə daᴪa uɥasţkɻakɻ adgıəl aləuxueiţ.

Abartkua zegıə rqənҧ iaha xuartara rəlouɲ abart açiaakua: Arţişok.kua, açəçəndra, şqavelı.

Arţişok.əi şqaveliəi apsuaraɸə egıə ixuartam aqənҧ uərt rk.uəlıura aҧ egıə zyuam.

Abahqa çəçəndra. Açəçəndra bzia ḭbanə iaaʒoiţ-iɸeixoiţ, nasḭıə apxarra axıamou aqənţ eioɯnaſoiţ təpkuas-aladaҧii alada-mraaſaraxıҧii anaara xukua (склоны). Açəçəndra qouçaraçə uguə iaıtou anəſ xantazar 31-35 san. (7-8 verş.) içauəlanə izҧəuɲ-iaarҧ-ə.

Apxıaҧi arţəra atarazə—arţrazə zegıə ireioɯəuɲ ieitouharcə xıəutaxəu aurəla azra-xuəɥkua rəzra açauəlara bahaɸək 22,5-27 s. 5-6 v.) atanə, atbaara 22,5 san. (5verşok.ək.) atanə. Azra açа adıəl guʒa ştou inəţҧəuɲ, nas azra tuərҧaaueiţ eilaţxıou uacla ma ac rţҧə eizga uac-rţərala. Xəxı iakuuəpsoiţ azra itəugaz adgıəl. Nas bahala iara ua azraɸ auacgıə adgıəlgıə eilauərſſoiţ azra açanʒa. Ji anayəs iqaloiţ ţak.uə iazəharak.nə adgıəl aguə ələzzanə aitaharta icrəxuxuak.ua (пос. ряды). Axuaqənţqıa asaxıa № 3 iş. eipş, icrəxuxua axuə naara iazərxanə. Aitaharta eicrəxuxuakua irəbţarҧoiţ tbaaras 89 san. (1¹/₄ arſ.), aicrəxuxua aɸə aɥəkıkua (между устиками) rəbţara irəbţarçoiţ tbaarras 45-53 san. (10-12 verş.). ıçəçəndra zənʒa iazəmarianə ialadərɸioiţ (размножение) apaçakua əla. Asaxıa № 21 aɸə iunarboiţ açəçəndra apaça, zſatakua adgılaxı iđəkuəzçoua; agıəi asaxıa № 22 aɸə iaaboiţ apaça aɸə açəəndra ɥəkı şəqaloua. Eitahaţəs aɥəkıkua rərɸiarazə rərmaziarazə

Asaxıa № 21.

Açəçəndra apaça, apaça apaſ aunaſtueiţ adgıəlaxı.

xazə iqazarouɲ raaʒarta aſəʒra-(грядку-школу), ui aſəʒraҧə apaça-kua irələəxnə aitahaҧ bziakua uərxioiţ. Uərt apaçakua adgıəl-aҧə irəzhaua iſtalanə iaxıcoua, aquarҧrakua rҧə irəlçueiţ adakua. Apa-çakua adgıəl iaxıəçaloua iaanaxoiţ açəçəndra yəkıkua (asaxıa № 22), nas uərt ayəkıkua əçəxnə atəpaҧ eitouhaueiţ avara rakuakua ad-xəʒʒalanə.

Ayəkıkua lassə apaŧ rkracə alabaҧə ʒaћ xuəykua rəla iʒdər-qacoiţ adgıəl iadə oruorualanə, nasgıə ada axıalçşa aquarҧra aҧə anəŧəguʒa akurəpsoiţ.

Aitaharta raʒanə, aitahaҧ mayɲnə iuzəmxoua iqazar, uəsqan açəçəndra yəkı eiləxnə işanə-aitahaҧkua raʒanə ialəuxər qaloiţ.

Aitahara aan ayəkı adakua rҨeinə iriaşanə aitahartaҧə iſtaça-nə adgıəl guʒa akuəpçoiţ. Aitahara aan ayəkı adakua apxıa ianə-çəuxuaz iaxıənʒaçar auɲ aitaharazgıə iaxıənʒaçouçoua.

Asaxıa № 22.

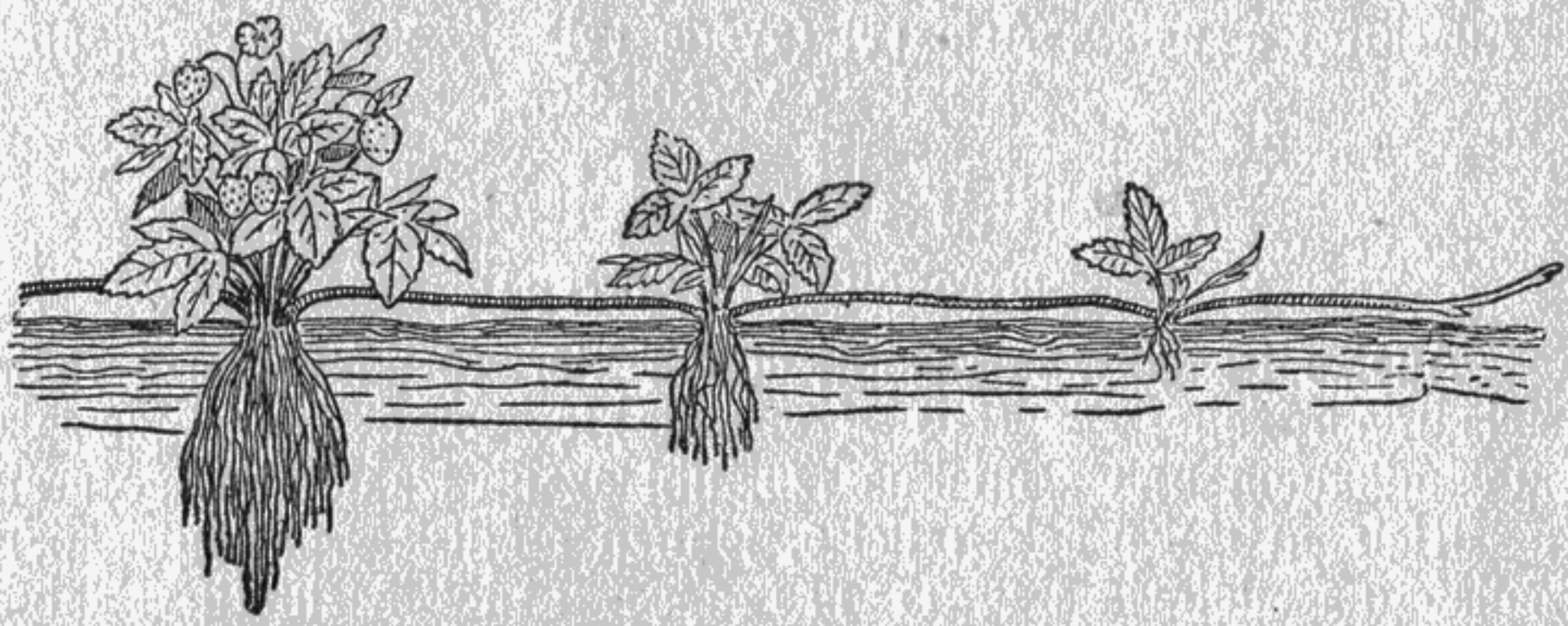

Açəçəndra apaça iazhaua iaxıcoua, quarҧra cəpxıaʒa ayəkıkua əlnagoueiţ.

Açəçandra eitahaҧ eitarhaueiţ senţiabr-mzazə. Açəçəndra çiaa-kua naɲədkəlaras cxəraaras irtaxəuɲ: daara rdakua oruoruaxaanʒa ŕҨəibərtaanʒa aʒə rəkuҧara, esəşəkusa açiaakua rəçaqa xəxıҧi anəŧ arʒəra atara, adgıəl ailarŧŧara-arguʒara, ahaskıən baapskua rnərʒara-araŧara, nasgıə apaçakua raməxra (açəçəndra çiaa atəpaҨ ianeito-uha naxəs apaçakua ialiaaua zegıə aməuxlarouɲ, mamzar amy uərt irgoiţ, myəda inxar aҧalara pəkueiţ).

Asorţkua: Lakşona bziajla—(Лакстона благородная). Şarɲles.

Asaxıa № 23.

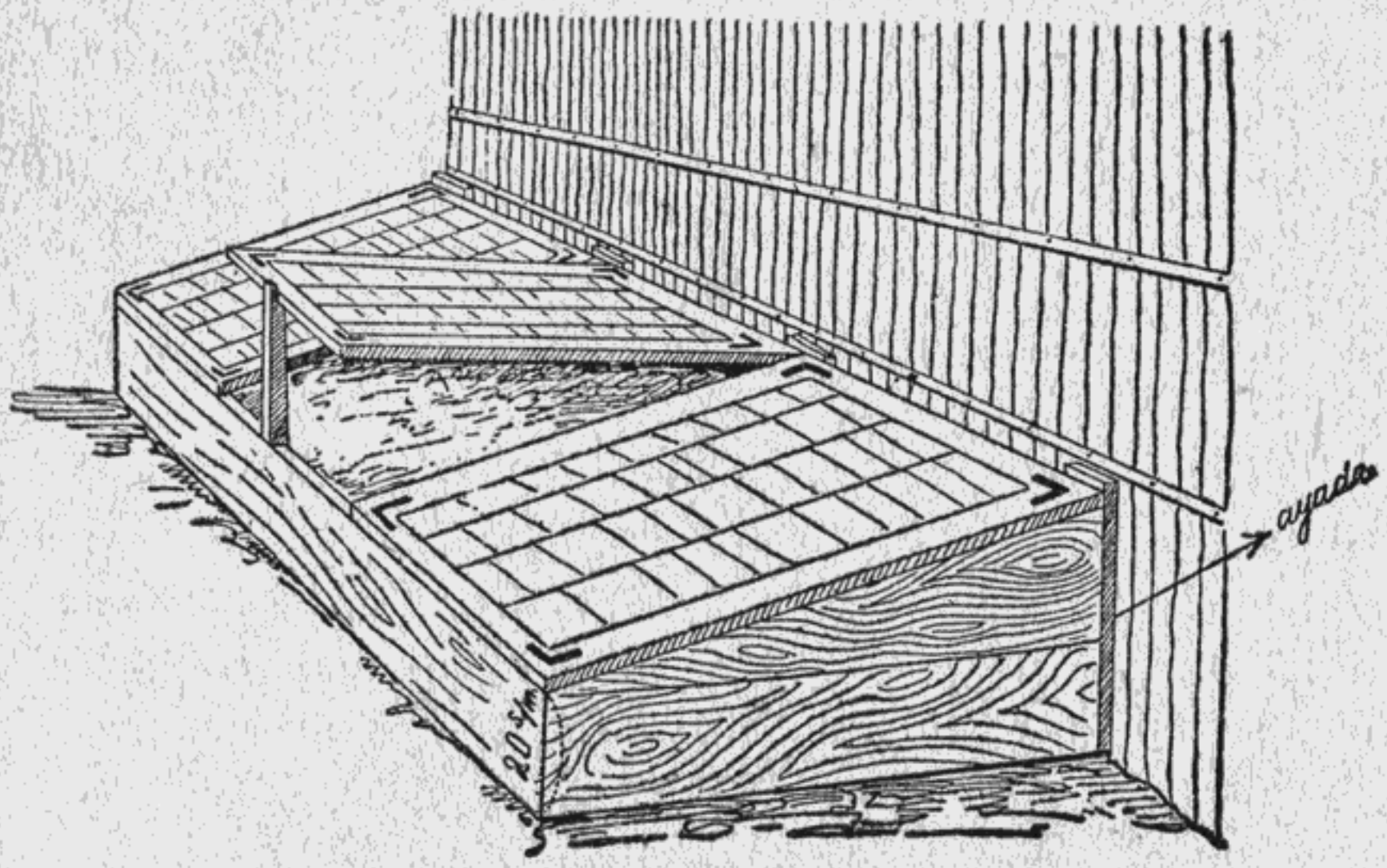

Auarkıtra akˌualap. Aſtaxıṭi (ayadaxıṭi) atɜəvara-7 verş., apxıaṭi—5 verşokˌək.

Açcaraṭi akˌuəlıṭura

(выгоночная культура).

Auətra təx-çiaakua raaɜoiṭ auətra xṭəraᵠə adagıə xazə ɥədala uacla uħa irpxanə, apxartaᵠ—(теплица) içərcoiṭ aɜən dara açiaakua ianraamtaxuəm uħa aamtakua rzə, ubi azouɲ izaxıɜəugıə açcaraħa.

Iſtəhxəɲ izakˌuzaalagı jlakˌə, iahħaɲ arediskˌa, ilahçaɲ aapənra şaailagɬqıa auətra xṭəraᵠgıə nas apşei axıtei aazməſtua xəbrakˌ aladaṭi amra axıadsəloua adaqıaxıgıə; ħara ataxəuma auətra xṭəraᵠə ilou apxıa axəbra amra axıadşəlouaᵠ ilou lassə iaanə lassgıə iſueiṭ-auətra təx unatoiṭ, abri ala iuboiṭ ajla laça irpxanə iuəznəqugar iuzaaɜar ianaamtougıə ianaamtamħa hara hguə ianaanagouagıə auətratəx şəunatoua. Aapən daara apxarra qalaanɜa auətra təx ilou uaxəla açaa xıtakua raan ilaçanə iuəmou ahasər ma daᵠakˌə (маты) rəkuərînə ixəuyalar, uuətratəx iaha ipasanə iqaloiṭ. Nasgıə izmanə izəlşoua izə ibziouɲ irpasaracə ilaça zlaxiyaşa asarkˌıaṭ peinqrakua imazar, ilaçaṭə pasa ilaçanə nas ui ala uaxəla ıħa axıta anəqou ixəiyoiṭ, uəs ala uacxraanə irpxanə iannəquəga auətra təx pasaxoiṭ,-ianpasaxa, apasa ianakˌuzaalakˌgıə axu bzia amouɲ. Auətra-təx əççarakua rᵠə zegıə irəckˌəuɲ auac eilamɬəc-

kua eilambləckua iqou, auac auətra təx arpasara uaquəç azən agutanə auətra-təx aazoiţ içnacoiţ.

Abri eipş ala, aʃəxıqaga (şqiţəi-щиты), axyaga (matəi-маты), asarkıaꝑ rama nasgıə auac uha – art zegıə amazarouɲ, – iamanə ianəqala iɸeixoiţ – ibziaxoiţ açca kuəlıţura (выгоночная культура).

Aʃəxıqagəei axyagəei (щиты и маты) rələrxuelţ azmax ka-lam (сухопутный тросник), abaqar, ahakama-haskıən, aqaləei-alard uha agıər. Uſəʇra zeipşrou izaqarou eipş ala iqouçoiţ auras tbaarras uha irətanə.

Asarkıaꝑ dapakua (стеклянные рамы) auarkıtrakua (для парников) rzə iqarçoiţ 89 sanţ. ($1^1/_2$ arſ.) atbaara atanə auragıə 1,42-1,77 met. (2-$2^1/_2$ arş).atanə; akuadraţ fanarkua (для квадр. фонарей) rzə: 35×35 san. mamzargıə 53×53 san. (8×8 ma 12×12 v.); iazəxuxuanə iqou afanarkua (для продолг. фонарей): 1,77 meţ. ($1^1/_2$ arſ.) auras iatanə nasgıə tbaaras 27-35s. (6-8 verş.) atanə. Asarkıaꝑ dapakua ça zmamkua iqou apsa oıuəla eidqapalou akua-lapkua irəkuəuçoiţ, aoıukua rourakua xaz-xazəuɲ-eiqaram: dapak akuadraţ fonarkua rzə, xpa-rzə, pſba-rzə ma fba rəzꝑi adapa (asaxıa № 23 işah. eipş.) Qara-qara auarkıtra kualapkua upsaxər qaloiţ oıuəla, axa ubra aoıukua aʇyankua rədərsəlaꝑəuɲ (as. № 24 iş. eipş).

Asaxıa № 24.

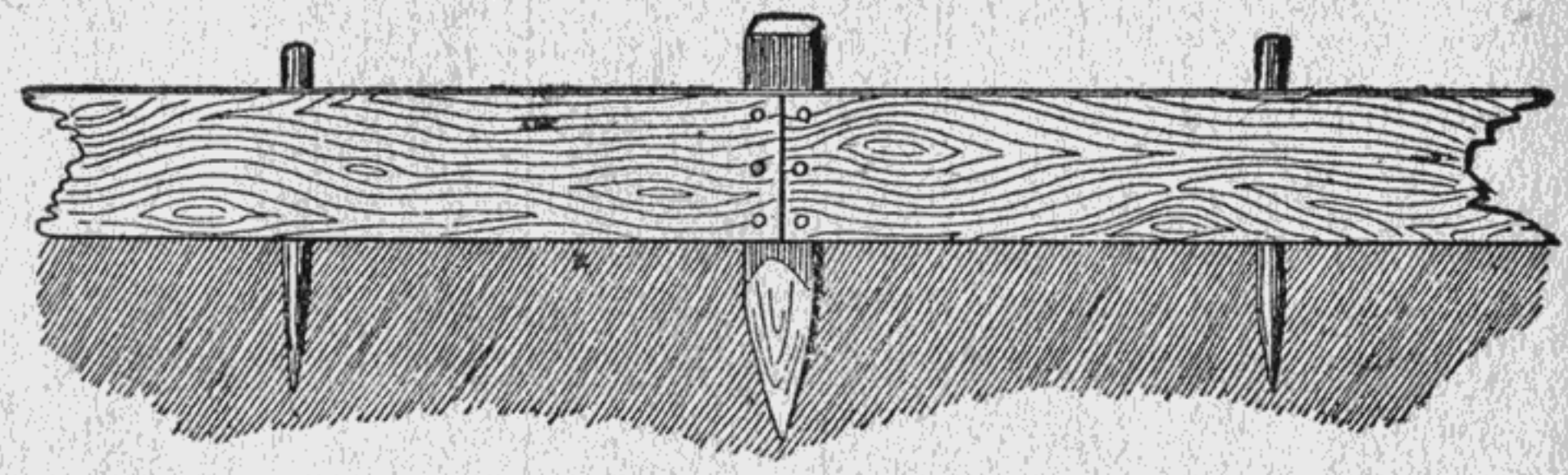

Aoıukua aʇyankua rədçanə, auarkıtra kualapkua rəpsaxueiţ.

Açcaꝑ çiaa kuəlıţurakua rzə ialərxueiţ xazə enagı azənꝑi atəp, nas ua iakuərşanə apşaxıta ztamloua aanda-guara dəu qarçoiţ aharakəra 89-142 san. (1$^1/_2$-2 arſ.) amanə.

Auarkıtrakua (парники). Auarkıtrakua rzə atəp ialəuxəz adgıəl zegıə aɸə anəł 22,5 s. (5 verş.) açauələra atanə itəxꝑəuɲ.

Auarkı təpaɣ iłəxəu anəł iſtouçoiţ iakuərşanə, adgıəl axıtəuxəz tuərʏaaueiţ xaħssala (гравием) adgıəl aqıaqıara xəryəzaanə. Auarkıtraɣ apsləmʒ tapsara zəbziou ubri auɲ:akə, aʒə iakuʏoua iaçam-

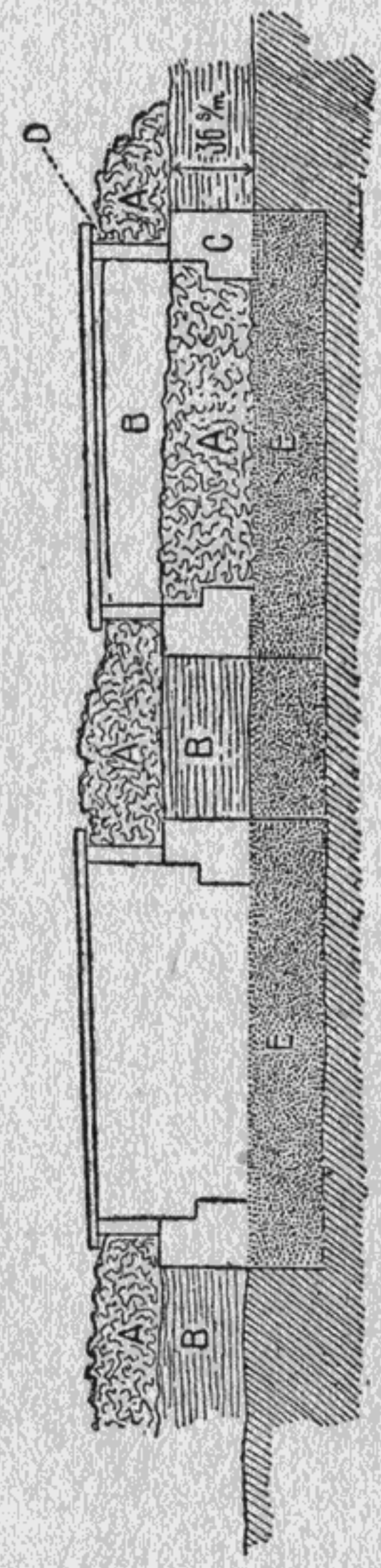

Asaxıa № 25.

Acementţ zkuərşanə iqou auarkıtra. G-axaħəssa; N-auacgıəl; B-acəmentʏ tʒə; K-auarkıtra kualap uas adapa 1-¹/₄ a

xakua ialɣraanə icoiţ, ybagıə, aşəslamɲər uħa axuaɥa-maɥakua açaʏanə rətrakua qaçanə pərxaga rzatouam. Izəlşoua rzə iaha eiоɪəuɲ-iapsouɲ auarkıtrakua rkuərşa aoɪuə acəmxuras acementʏə qaçazar (бетонные парники).

Asaxıa № 25 ganxa aguta eiyərffanə iahnarboiţ auarkıta şəqaçou iabzazaſou. Auarkıtra ³/₄ arſ. auac antouça, ipxıaʒouɲ auarkıtra pxaħa, ¹/₂ arſ. antouça-apxarra bza zmouħa, uac ztam-axıłałaħa.

Auarkı ſəʇrakua (паровые грядки). Auarkı ſəʇra asaxıa № 26 işahnarboua eipş iqarçoiţ abas ala: aſəʇra (грядки) iaakuərşanə bəcala-şəşla itaxərkaaueiţ nas aqəkurei pħə adçanə adgıəl aduəpsaloiţ. As. № 26 iş. eipş aʇyanharakkua irəkuçanə ialaxəuyoiţ dapala (as. № 27 iş. eipş.). Aſəʇra agutanə aurəla iuzueiţ azra 35×35 s. (¹/₂×¹/₂ arſ.) mamzargıə 53×35 san. (³/₄×¹/₂ arſ.) amanə auac tapsara azə.

Asaxıa № 26.

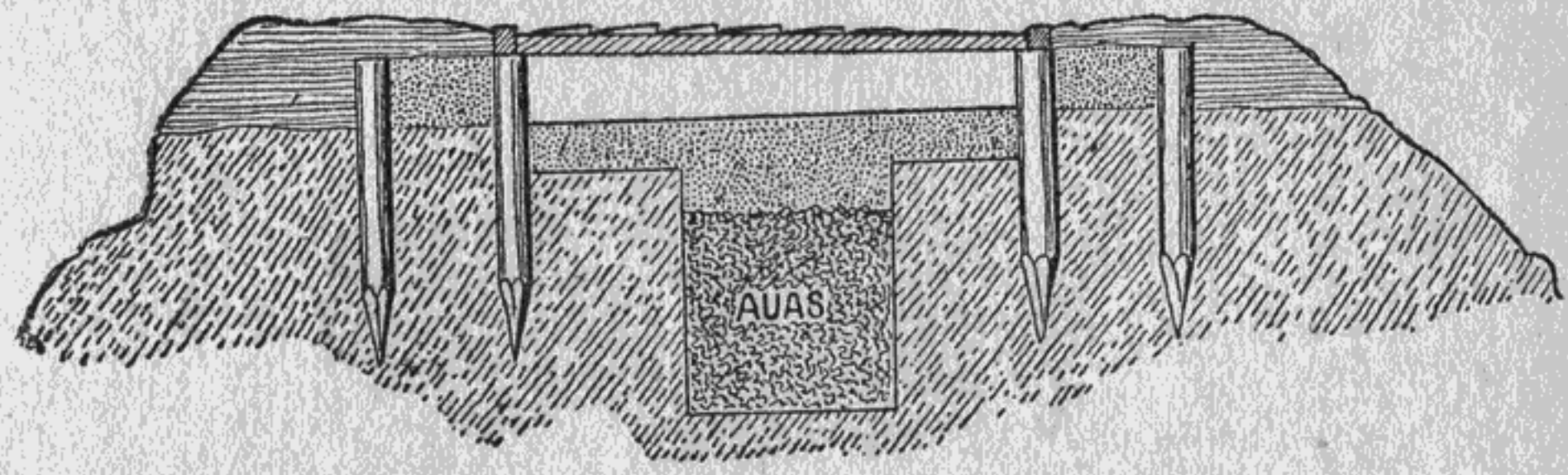

Auarkı ſəʇra ganla aguta eiyərffanə.

Asaxıa № 27.

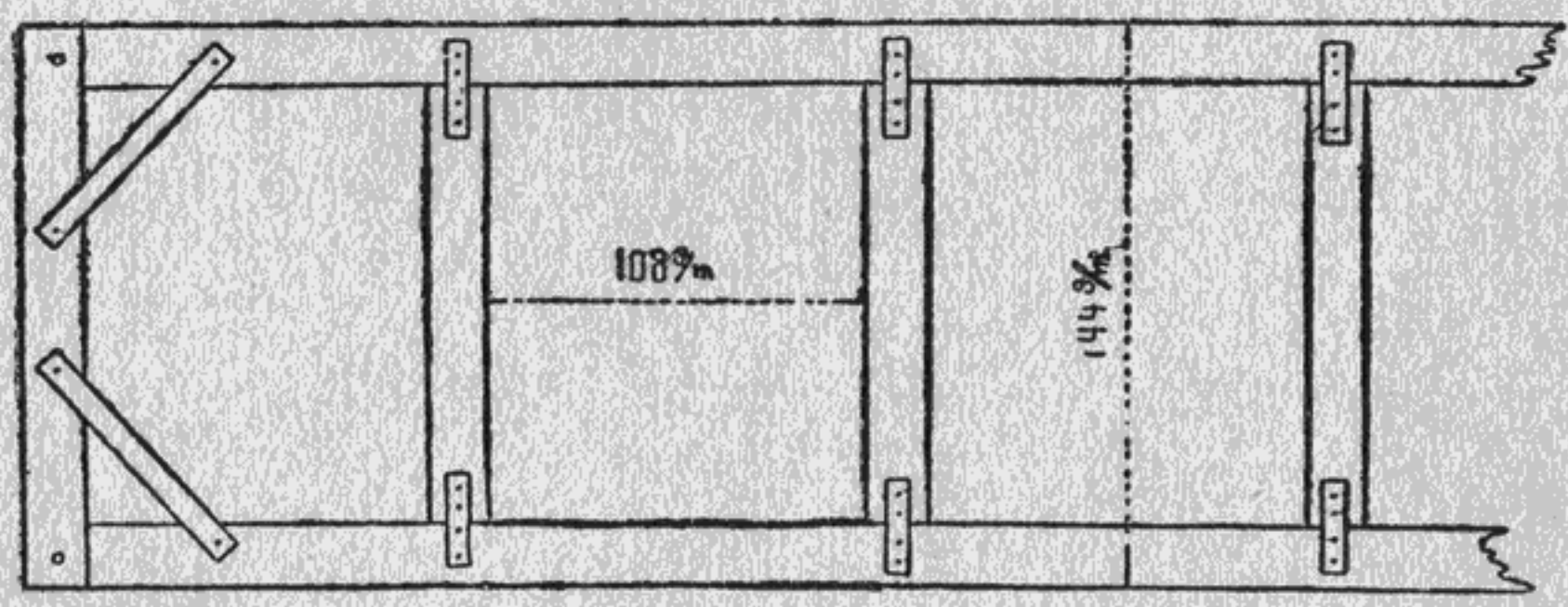

Adapa, verşokəkk-vərşokəkk tbaaras izmou amartakıkua eidəqapalanə iqaçou auarkı ſəʇrakua rzə arpxarta (тепличек) gan-ɸənaarakk zmou, nasgıə aitahartakua rəxyagas uħa rzə.

Afanarkua. Akˌuadraţ forma zmou afanarkua rzəĥan iuzueiţ atəzaa-zra afanarkua zaqarou aqara, açauəlara 35-53 san. ($^{1}/_{2}$-$^{3}/_{4}$ arſ.) amanə. Afanar-xuxuakua rzəngıə aȷaĥaɣə şaqa əkuɜaşa aqara atəzaa-zrakua qaçanə uac cala ituərƿaauaiţ. Auac axəxı iakuəpsoiţ 2 verşokˌək rqənɜa anəł, nas iſakuərgəloiţ afanar kˌualap.

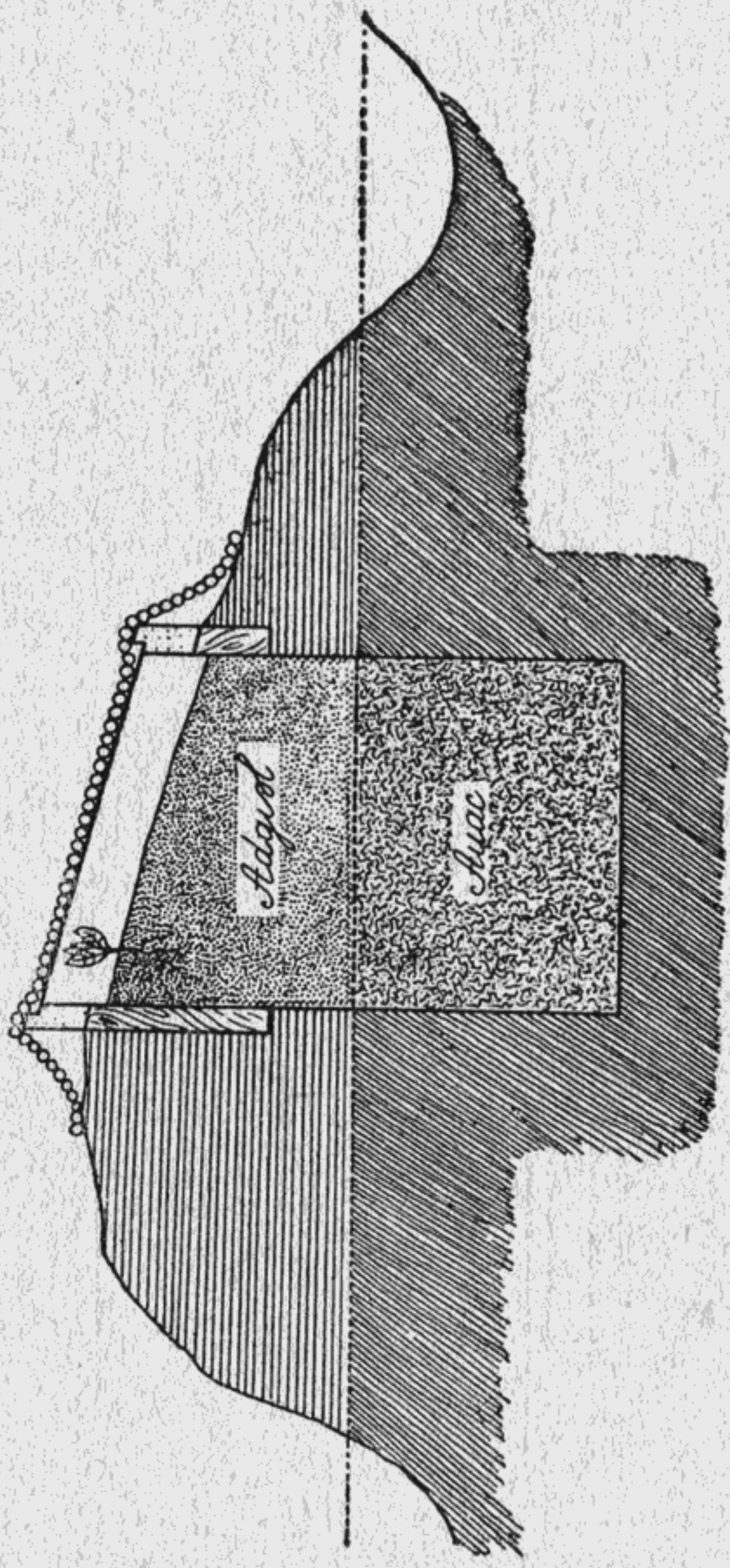

Asaxıa № 28.

Açiaa açcagazə iſakuərgəlou afonar, ganxa eiyərłianə iqou.

Akˌualapgıə aʃkuanɜa dgıəlla iuərʔueiţ, ađaxıə iakˌuərşanə iadəuçoiţ aynəçqa azra itəugar adgıəl. (As. № 28 iş. eipş). Ua afanaraɸə itouhaz açiaa iazhacəpxıaɜa, akˌualap iaha xəxı-xəxı uyaxoiţ.

ɸenaarakˌ zmanə ianutaxəu eiməxnə iaxıəutaxəu iganə iuərgəlar zua apxarratra (тепличка) iamouɲ, asarkˌıaʔ dapakua (xyakua) daɸa xəxutakuakˌ: 1) Xkˌuakˌıtakuakˌ zmou ABC, amar-

Asaxıa № 29.

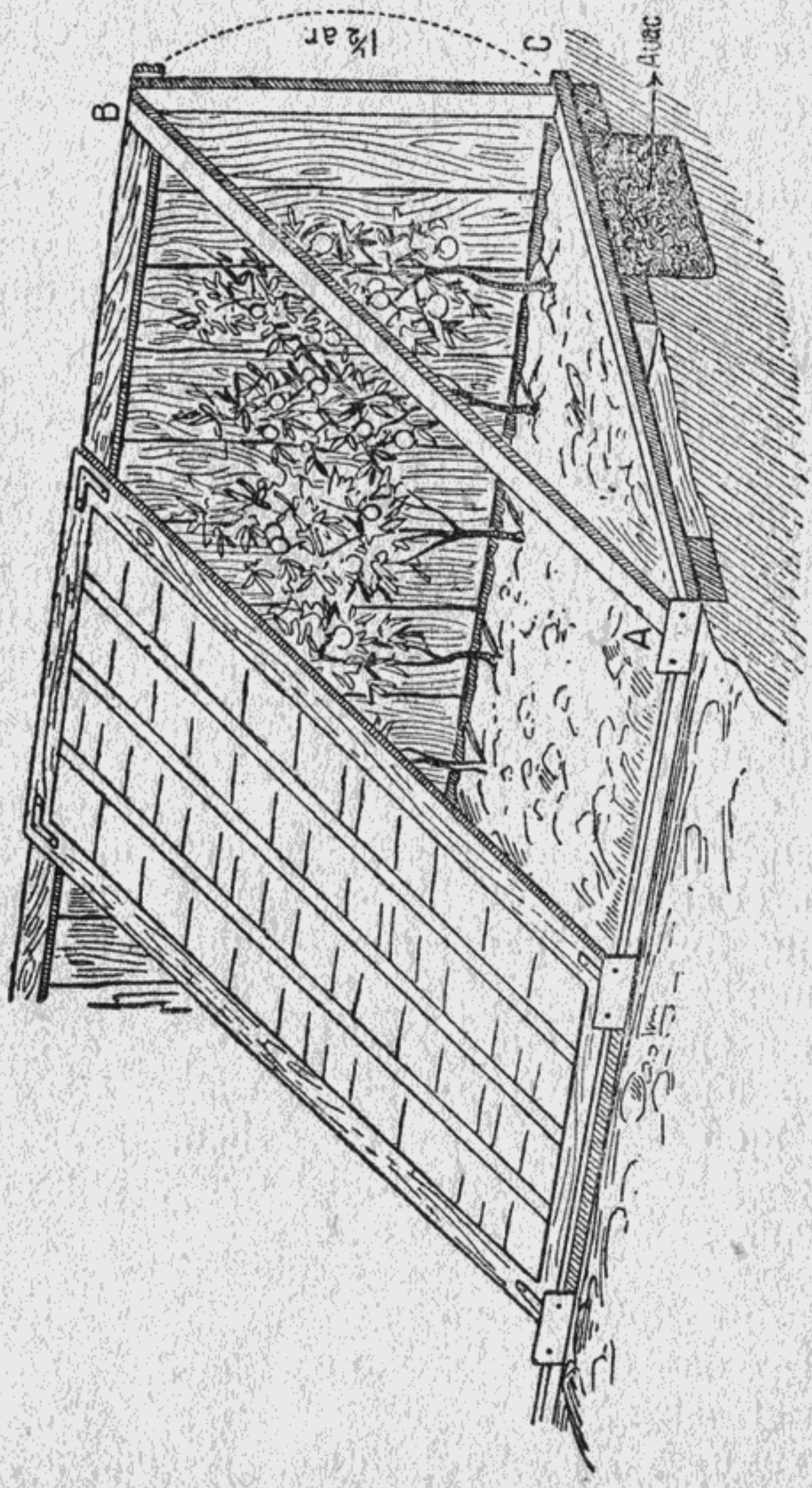

ɸenaarakˌ zmanə eimərtaratra zua apxarratra aɲaţərqankua rzəħan.

takıkua eidԛapalanə iqou 4,5×7 san. (1×1¹/₂ verş.); 2) adapakua (asaxıa № 26 ian. eipş) nasgıə a 3) xaz-xazə xpa-xpa oɯuə eidəԛapalanə iqou atɜəvara dagua azə (asaxıa № 29).

Ҷənaarakuaқ zmakuou apxarratrakua (теплички) aharaқərakua eiharaқ irəzқəuɲ aɲaţərqan uħa aқuəlıţurakua, agıərt atəpkua irəzқəuɲ inaqunə izəzhaua açiaakua: arediskа asalaţ agıər.

Auətratəx çiaakua rəççara (выгонка) şaqa zaa ipasanə naɲə auərқua aqara rəççara uadayxoiţ.

Auətra təx açcaſa aɲraқţiқa iaanagoiţ.

Ara uərtkua zegıə hzançouam, axa uəsqangıə iaharboiţ zeipş kuərpşҷkuaқ. Açcaraқua rzə (для выгонки) auac ҷəczarouɲ, ibəlnə eilabaaxıou auac əççagas ixuartam, ubri azouɲ açcaҷ zmou iuac aɜa iԛaquanə qaraқ izeikuəꞁҷəm.

Aѱuac, irəçəmgaқua ua eikuraɲanə iqazar lassə egıə axıuam auacgıə aʇaxueiţ, aѱətra rəckıanə auac antəuga, uəsqan qaraқ iԛaquanə eikuəmçaқua iroɪoɪanə ¹/₂ arſənbzaқ aѱəghara ajɲara eihanə iqamçaқua eikuraɲaҷəuɲ-eikuқua haҷəuɲ iaxıəſtou, nas məşқə ma yəməş auarkıtra arxiara aqənɜa işəbꞁou uuac eizganə—eizəħħanə iԛaquanə iſtouçoiţ, ua ianeilaşlakı işşəu auarkıtra inaganə itouçoiţ. Auarkıtraѱə auac aқuaħara qalouam, amala eixaҷə ԛqaraɲaţla unas-nasnə eikuəurҷoiţ. Auarkıtra auac antouçoua iakunagou açқəs arſənқ xəqara işanə aқə aqara eihanə itaçaҷəuɲ, iahħap 53 san. (³/₄ arſ. aѱəghara açauəlara amanə itaçaҷəzar, itouçoit 71 san. (1 arſənқ) aѱəghara-açauəlara amanə, izban aқuzar auac anţouçoua ibabaɜa iqouɲ, nas 2-3 mşə rnayəs eikuҷoiţ, aѱəghara şaqa utaxəz a ³/₄ arſ. rѱə eikuҷoiţ. Auac axəxı iakuəpsaҷəuɲ eilaʇxıou auac (компост) 1 verşoқəқ aѱəghara-açauəlara atanə, mamzar ua auarkıtraѱə eitouhaua açiaa ada auac ѱəc apxarra zəxqıoua iqou iakuſar egıə azmərѰeiқua ipxastaxoiţ. Ui auac rʇəra axıəxıgıə iakuəpsaҷəxəuɲ adgiəl aѱəghara-açauəlara 18 san. (4 verş.) amanə.

Auarkıtrazə ibziouɲ aboɪıə eilabaanə ialçəz adgıəl mamzargıə xəxıҷi adgıəl psəlara bzia. Uəs iqou adgıəl eləx umamzar, uəsqan iqouçoiţ adgıəl eilapsakua 2 xutaқ anəſapſ-dgıəl, 2 xutaқ auac rʇəraҷ uac (компоста) nasgıə 1 xutaқ apsləmɜ, art eilapsanə eilarſſanə auarkıtra ianataxəu itouəpsoiţ.

Auarkıtraҧə anəƚ eskıəngıə iʃaakԛnə eilarƚƚanə-irguɜanə iqazarouɲ.

Auarkıtra apxarra aʃcoiţħa eskıəngıə işəxyou iaanuəʃər ahaua taquəkԛueiţ, ui açiaakua ua itagəlakuou irpərxagaxoit, auac aɜa auarkı ahaua baaps ialçua məcxuə irpərxagouɲ, ubri aqənҧ auɲ abart açcara ztaxəu açiaakua asarkԛıa dapa rəxyanə auarktra iantaxa azəħan daara kԛər irzapsouɲ irəmamzargıə ixuartaxouam adapaҧ xya aavçraanə ahaua ckıa auarkıtra ataʃlara-auac ckıa rətara, axa ubri aamtaz ahaua pxa zegıə aʃəmcarouɲ. Ađaxıə iaga ixıtanə iqazargıə uəsqangıə auarkıtra apşaxıta axıaҧamsua aganaxı axya aaʃəvçraanə abra asaxıa № 30 ianəu eipş iqaçanə itaҧaquanə iqou naçargəlanə pətraamtakԛ ahaua ckıa touəʃlarouɲ.

Uaxəla adapakua rxıəxı axyagakua—(amatakua) rəkuçalaҧəuɲ.

Asaxıa № 30.

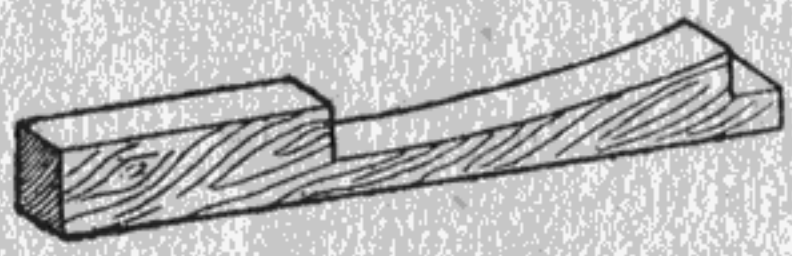

Auarkıtra axyaga adapa açargəla-açərguaga. Adap şaqa utaxəu aharakԛrazə ari açərguaga iamouɲ 6 qara aharakԛəga taҧaquarakua akԛəi-akԛəi abri aqarakua rəmanə: $^{1}/_{2}$, $^{3}/_{4}$, 1, $1^{1}/_{2}$, 4, 8 uħa verşokԛkua.

Anaşakua rəççara (выгонка огурцов). Anaşakua auarkıtrakua rҧə rəççara ialagoiţ ianvar-mzazə.

Anaşazə auarkıtaҧə çaqa iaçarçoiţ 53 san. ($^{3}/_{4}$ arſ.) aҧəghara-ajɲara amanə, auac nas ui axəxi, xəxı, işaħoua eipş auac adgıəl uħa akuəpşanə iqoucoiţ. Znə apxıaҧi auarkıtra aҧə eitahaҧəs ilarçoiţ ajla.

Laçan ſtaxı mцebʃəkԛ anayəs, ilou gəlanə ajla xutakua bzia iamiaanə (apxıaҧi ayəboıə-jɲakuakԛ) ianəqalalakԛı, iuərxioiţ eitahartas agıərt auarkıtrakua. Auarkıtrakua rəgutakua rҧə aʃaħa oıazkua alganə apxıaҧi auarkıtraqənҧi aitahaҧ əçəxnə iaaganə eitouhaueiţ dapakԛ iaçanakԛua aҧə 3-6 ſata asorţ zeipşrou eipş ala. Eitahanſtaxı uaxəkԛəi-ѱnakԛəi auarkıtra xyanə iqazarouɲ, auarkıtraҧ apxarra 20-25° c. rҧə anaşa bzia aѰeibnatoiţ. Auarkıtraҧə abri eiçanə

aɲxarra anəqala anaşa aΨeibətara aΨalara kɩasaxoiţ ɨzəlasxouam-izpasaxouam, uəs akɥuəmkɥua eskɩəngɩə 20-25° c. apxarra amanə iqazar ianaamtou ipasanə aΨayra qaloiţ.

Naɲədkɥəlaras-cxəraaras iataxəu: azə akuƮara, aseliţrei aj uacəi azaΨə eilazyanə ialarʃəʃnə akuƮara, adgɩəl ailarɬɬara-arguzara, adgɩəl adəħħalara mamzargɩə açiaakua rʃaɲkua auac rʇə uac rəçapsara, iaarţnə ahaua ckɩa rətara, nasgɩə axpaƮi aboməc aΨə ianneilagɩ axʇara, izban akɥuzaz nas iaha irlasnə ialnagoiţ avara rakɥuakua aΨalaragɩə lasxoiţ.

Auarkɩʃəʇrakua rΨə (на паровых грядках) anaşa çcara ualagar qaloiţ fevralɩ-mza anʇamtazə.

AitahaƮə arxiarazənħa auarkɩtra zaa iazərxianə iqaztgɩə, auarkʃəʇraz aitahaƮ ua iazdərxioiţ auarkʃeʇra qaçaraqənza jaməş şəbʇou ajla larçoiţ auarkɩtra aΨə aʃəʇraΨ eitahaƮəs. Uəs anakɥuəmxa ianəuzəqamça auarkɩʃəʇra agutanə aʃaɬţa omaz nalganə anaşa jla louçoiţ xəxɩ işaɬoua eipş.

Afanarkua rΨə alaçara ma aitahara ialagoiţ fevralɩ-mza anʇamtazə, marţ-mza analagoua.

Ahabərzakɥɩkuei aʃənkɥakuei aɬanarkua rΨə rəçcara (выг. арбузов и дынь в фонарях). Ahabərzakɥɩəi aʃənkɥei rəjlakua fəvralɩ anʇamtaz aquqal xuɥkua (горшечки) ma aiaşɥikɥ aΨə italaçanə anaşakua axɩəlou auarkɩtra itauərgəloiţ ma auarkɩʃəʇraΨ iuərgəloiţ.

Ajla aanə ajlaxutakua (семенодоли) rΨeibətanə ianəqala, (apxɩaƮi ayəboməckɥ ibzianə rΨaneibərtalagɩ) iztalaçou aΨənƮ aʃʃəħa pərxaga azəmuəkɥua içəxnə zaa atəp azərxianə iaxəqou afanarkua rΨə pʃba-pʃbala eitouhaueiţ. Ua afanaraΨə açiaakua rΨeibətanə ibzianə irəzhaua ianalagalagɩ apʃba ireiomkuou yba aanəʇnə eiʇakuou ayba əçəuxueiţ. Ahabərzakɥɩəi aʃənkɥəei axubaƮi abomkua rΨə arakɥua xəʇkua xʇaƮəuɲ, avara rakɥuakua raʇanə ialçnə rΨərəpsaqɩaracə.

Aɲaţərqankua rəçcara xənaarakɥ zmou apxarratraΨə (выгонка томатов в односкатных тепличках). Aɲatərqan aitahaƮ azərxiarazə auarkɩtra iazərxɩaƮəuɲ ianvar-mza ianalagoua azə. AitahaƮ ibzianə abomɩ çabərgkua yba aaxuanə ianəqalalagɩ, içəxnə x-verşokɥəkɥ icoua aquqalkua (горшок) irteitahanə iara ua auarkɩtraΨə adgɩəl iamoudoiţ aquqalkua adgɩəl içaçanə.

Fevralı-mza anənʇoua azə uərt açiaakua adgıəl şrəmou aquqalkua irtəxnə eitouhaueiţ xənaarak zmou apxarratraɥə (в теплицах) eicrəxuxuakaɥ açiaai-açiaai rəbʇarakua 53 san. (3/4 arʃ.) rəbʇaçanə (as. № 29 iş. eipş ala) Auətra xtəraɥ apatərqan eitaharta azrakua rɥə ioutoiţ auac auarkıfəʇrakua rɥə şaqa ataxəu aqara.

Apatərqan eitahaʮkua rqənʮ zəxiakuəitxaz auarkıtra aɥə anaşakua qauçar qaloiţ.

Apatərqankua apxarratraɥə napədkəlaras-cxəraaras aɥə irtaxəupı, auarkıtraɥə anaşakua irtaxəu eipş ala.

Eikuərşalaça.

(Севооборот)

Prakţikaləei çaraləei iguatanə idərnə iqoupı, açiaa, dgıəlk-təpkaɥə eskəngıə esəşəkusa iqouçoua-iaaurəxua ualagar, anəl arfaxıoiţ-aroıarueiţ. Ari as izəqaloua ubri aupı, açiaa anəl aqənʮ ialəxnə ialəʃʃaanə iagoiţ axə ianarxuarazə, axə alanəqugara azə iataxxaşa alaʮ-jʮkua zegıə; asala eipşəu alaʮ-jʮkua açiaa axıgəlou adgıəl, açəxuʮanə iamʇar qaloiţ açiaakua irəzxaşa aqara nəmxakua; zəngıə adgıəl açiaa azə alaʮ-ajʮ raʃanə ialanə axə iazamərxuoua amla iagoua iqalaloiţ, izban akuzar uərt açiaa iaxuartaxaraʮə iqamlac izərsaşa eiş ahaua uħa akuəmłac işeibgou-işazou (сыром виде) iqoupı, uərt afaʮkua zərsaşa anəl iamʇaxıeiţ, nas izmaʮaxuəuzei açiaa iaməxuouazar, ubri eipş aɥə iagıərħoiţ „xərxuaralamkua“—(из неусвоямого) işəqou „ixərxuagaxoiţ“-ħa—(в усвояемое). Abas ala art açiaakua zegıə irzeipşəu azakuan aɥə eipşəmkua iazlaqou ubri zaʇəkoupı, açiaakua ʃoukə adgıəl iaha alrəʃʃaaueiţ, agıərt daʯa çiaakuak iaha imaʇnə, ubri aqənʮ ħaras iataxəuzei iaha alzəʃʃaaua rɥə adgıəl lassə iłaxıaxoiţ iaha imaɥnə ialzəʃʃaaua rɥə iaha kəraamta adgıəl zəfaxıaxom. Zegıə irəcknə açiaakua rzə imaʮaxuəu ui aupı, abart anəl ialəʃʃanə-ialəxnə irgoua: azoţ, fosfor, kaliuie uħa amaʮaxukua, iahħap çiaak daaraɜa psəʃgıarəla adgıəl aqnəʮ iaha məcxuə bzia ibanə azoţ aləʃʃaanə axə ianarxuoiţ, agıəi kalinie ui aqara akuəmkua imaɥɜanə adgıəl ialnaxueiţ, ari eipş aɥə ħara ataxəuma ui eipş anəl aɥə adgıəl azoţ alamkua ifaxıanə-ioıarnə iqaloiţ, agıəi kolinie aqənʮ adgıəl oıarxouam iahagıə eizganə iraʃanə iqaloiţ ixərxuagamkua işəqou ixərxuaganə iqaloiţ.

Aᴪayra enagı ibziaxaracə iᴪeixalaracə anəf iataxəuɲ yəmyakɻrəla-ybarəla acxəraara: akɻə, auac rʇəra xkɻkua rəla uha anəɬ arʇra arbziara—ari iagıaſtouɲ naɲəlaqaçara—iskɻuəstvennəi sɲosobɦa (ari zaxıɜəu ui auɲ uacxraanə auac rʇəra atanə iuərbzioiʇ adgıəl), aybagıə, anəɬ uac rʇərala imərʇəkɻua—cxəraara amtakɻua eikɻurşalaça hasabla iuərbzioiʇ adgıəl aᴪayra bzianə iaanaſtua iqalaracə, ari eipş ala aqaçara iagıaſtouɲ zxala psabara mɥaala iqaloua-esʇestvennəi sɲosob-ɦa (ari zaxıɜəu ui auɲ xıəxı isɦan eipş iqouçarouɲ eikɻurşalaça, çəpx aqəkurei axıəlaz sənʇa daᴪakɻə louçarouɲ, aqəkurei daᴪaqara ilouçoiʇ ubas agıərtgıə). Art xəxı iaɦoua aybagıə eikuərɬanə iqalar ui auɲ zənɜa ibziou, iagıaſtouɲ kunagala xşəy bziala adgıəl axərxuara-ɦa.

Anəɬ arᴪeigakua arʇərakua zegıə rapxıa iqəloɲ, zegıə ireioɯəuɲ aynəʇ psʇkua ruac, axa rəcharas ihamou ubri auɲ, anxarançərakua aɲlanʇaciakua rᴪə araxu haʃmaɥəuɲ, ihamaɜam, daᴪaqara xaranʇ auac aaxuanə iaaganə adgıəlkua harʇueiʇɦa halagar axu ʃgıaxoiʇ, iahzapsaxouam, nasgıə eskıəngıə zegıənqaragıə iuouam auac axu iaga iraʃanə iutirgıə. Anəɬ dərᴪeiueiʇ dərʇueiʇ dəryegıəx mineral rʇəgakua rəla; art amineral rʇəgakua iraʃanə şaqa utaxəu uoueiʇ rəxugıə mariouɲ, axa iazəuuazei amineral rʇəga macarala adgıəl uzərʇuam auac uezgıə, ui aᴪə, iamazarouɲ, eiharakɻ adgıel xıantarakua rʇə auac amtakɻua aminəral rʇəgakua rəmala ioutoua uᴪənouxar adgıəl xıanta zənɜa iaraɲoiʇ iarxıanʇoiʇ, uəs ianəqala iaxuartaxa səzdəram axa znəzənla iahagıə iapərxagaxoiʇ.

Iqouɲ dəryegıəx rʇəgakɻ, iaxıɜəuɲ arʇəga iaʇa-ɦa (зеленым). Arʇəga iaʇa zənɜa iazəmpsaxərgıə qara-qara auac rʇəra axıapsaxua qaloiʇ. Arʇəga iaʇa qalarcə-azə ilarçoiʇ zakɻuzaalakɻ aquəd çiaajlakua (бобовое кормовое растение) (vikɻa, liuɲinəi, aqualandar-klever, nas agıərtgıə), art iaɜanə iɖar-ɖarua işgəlou iʃaoɪuanə adgıəl ialouʃaoɪuoiʇ, ua ui aiaʇara zegıə adgıəl aᴪə ialabaaueiʇ, auac rʇəra eipş iqaloiʇ. Ari arʇəra iaʇa aʇə ckıa ibzianə çaqa iaɦoiʇ.

Abart xəxı iaaboua arʇərakua zegıə anəɬ dərbeioiʇ idərpsəloiʇ, açiaa iataxkuou aɬaʇ-jʇkua zegıə rənatoiʇ. Axa uəsqangıə uəs akɻuuəɲ hɦeiʇɦagıə esəşəkusa iaabʇaməʇɜakɻua iara qarakɻ nəɬkɻ aᴪə çiaajlakɻ ada daᴪakɻə lahamçoua halagar, uəsqan iaaboiʇ, pətʇakɻ anayəs aᴪayra maɥxoua ialagoiʇ, xəpxıaɜarala iazəmçargıə, bziarəla iagxoiʇ, işneiua açiaa bʇəsua, aᴪapsaxua, ipxastaxoua ialagoiʇ. Esəşəkuşa çiaajlakɻ macara axıəkuiaaua, adgıəl aapsoiʇ, aguə kɻaɦaueiʇ çiaakɻ macara aguə axɬoiʇ-iakuəpʇoit, iataxxoiʇ apsə aſaracə, ubri

aqənҧ ikuiaauaz psaxnə daҨakҳə akulaçara ataxxoiţ. Abartkua rədagıə, akҳulıţura çiaakua kҳər-şəkusaraʃakua eskıəngıə iara qarakҳ ikulouçoua ikuiaaua ialagar akҳukҳubaa agribokҳ apxasta raʃa qazçoua uħa aɥəmazara ſtərxueiţ, izban akҳuzar uaҧi adgıəl, açiaaa zeipşrou eipş ala bzia izboua anadnagalalakҳı rҨərоɯuоɯuanə rҨəqarçoiţ rətrakua dərxioiţ; ui atəpaҨ daҨa çiaakҳ qouçar ui dara axuartaʒam irʃəmoɯəuɲ ma rxə irzarxuouam, ikuçnə icarouɲ. Ajakҳ ala açiaa dgıəlkҳ aҨə eskıəngiə ianəkuxa aҨayra zҨeixom.

DaҨakҳə uaquəç, apsabara (природа) eikҳuşara aҨgıə iaaboiţ çiaakҳ esəşəkusa ibzianə işzəmgəloua; ađkuarҨə esəşəkusa iguoutouazar iuboiţ, şəkusəkҳ-yəşəkusa çiaajlakҳ ibziaxuxa iqouɲ, nas uşəpşua ui iaxıəz uzəmdərʒakҳua ibʃəsnə inaqaxanə daҨa çiaajlakҳ eiоɯnə ibziaxanə iqaloiţ, apsabara (природа) akҳuəmzar oyə inaɲəcxəraarakҳ amaʒamkҳua. Apsabara ekonomla eitnapsaxloiţ açiaakua.

Abas ala, hara iahzəmdərərgıə, apsabara iahnarboiţ anəł abeira ekҳonom şazəuҧəu hxə işaharxuaşa: açiaakua reitnəpsaxlarakua zeipşrou mamzargıə ari iara iaxıʒəu açiaakua reikҳuərşalaçaha.

Eikҳurşalaça bzianə içabərgnə iſakuərgəlanə iaxıəqou auac rʃəra maɥʒanə auɲ işataxəu.

Abʃara maqaҨə-в умеренном поясе, agıərt aҧəlakua aʒən axıəbaaɲsxoua rҨə aşəkusanҧi axıta məzkua rzə açiaakua axıta ialapsnə iaxıəqou, ua eikҳuərşalaça aɲlan qarçoiţ şəkusələei nasgıə şaqa çiaa xəpxıaʒara aɲlan ialaloua guatanəi.

Ara Aɲsnə, Mşəneikua Ҩəkuan aſxakua rſaɲkua rҨənʒa eikҳuərşalaça aɲlan aqaçara iaha iuadayəuɲ: eikҳuərşalaça ari akҳu agıi akҳu aɲlanaҨə iſatagunə ɥədala ialalarouɲ: iaçanakҳua adgıəl zegıə akҳə aanəmxakҳua aşəkusan axərxuara anəqucara.

Eeikurşalaça ɲlanla şaqa çiaa xkҳə alaloua guatanə, adgıəl, eikҳurşalaça iazkҳnə ialəxəu, rşoiţ uɥasţkҳakuanə-đkuanə: 3-pa idərkҳnə 6-ba mamzargıə eihanə uħa đkuanə. Ađkua alaçartakua aitahartakua (uɥasţkҳakuanə). Axala aҨəunarboiţ, ħarasgıə iataxəuzei eikҳurşalaça şaga çiaa xkҳə alaloua aqara auɥasţkҳakua-ađkuagıə ataxxoiţ, auɥaskҳakua-ađkua şaqa iraʃaxoua aqara kҳərşəkusanə kҳəraamta açiaa pasa iaxıgəlaz adgıəlaxı izəgıəʇuam-izəxənħuam, uəs ianəqala ħaras iataxəuzei adgıəl aҨayra bzia aanaſtua ialagoiţ, adgıəl aҨə açiaa şaqa lassə-lassə eıtnəupsaxloua aqara aҨayra bziaxoiţ.

Abra çaqa iaaboiţ aҧərpşəga-(примерные) plankua xpa pſba, nasgıə xuba ixarҏaanə inakʒanə iqou eikurşalaçakua.

Iaha ʇədala-xəla ara eikurşalaça iaçanakʒueiţ-ialaloiţ auətra çiaakua, iaha reitakʒra-rəpsaxra axıəbziou aqənҏ, nasgıə iaha iaxıəfeidou aqənҏ.

Aɲlan (uax. aʇab. № 1) aqənҏ iuboiţ, a-1-akʒҏi ađaҧə-auɥasţokʒaҧə akʒҏi aşəkus azə akʒaɲusta anəkuç ikularçoiţ atətən, atətən anəkuçlagı ilarçoiţ aguərquəd, ayəşəkusa raan aguərquəd anəkuçlagı eitarhaueiţ aliuffa-amaɥalkʒa, axəşəkusa raan ilarçoiţ aqəkurei, aqəkurei antargalalagı eitarhaueiţ akʒaɲusta-xə. A 4-baҏi aşəkusan eikurşalaça alagoiţ apxıaʒaҏi aɲlan ſtəxnə auəsura.

Abra aɲlanaҧə iahnarboua đəcəpxıaʒa esxəşəkusa raxı znəkʒ daaraʒa ioɯoɯuanə iatalaҏəuɲ—irʇlaҏəuɲ uac ҧəcla akʒaɲusta axıəlou: 1 putkʒ auac 4,5 kʒv. meţ. (1 kʒvad. saqankʒ) azxoiţ. Atətən aҧayra bziaxarcə aitahara aan gıekţarkʒ (1 desţənkʒ) adgıəl ioutar qaloiţ 10 putkʒ suɲerfosfaţ rʇəra.

Đəkʒ-uɥasţkʒakʒ zegıə aҧə agnərquəd louçarcə iqanə iapsamʔa iubouazar, uəsqan ialşoiţ xutakʒ aҧə akʒarţoşkʒa louçar, amala aliufa Iaçara iapərxagamxaracə mai-mza angəloua işəpəşkou içəxnə uxə iauərxuarouɲ.

Aɲlan (uaxu. aʇ. № 2) rəҧgıə arʇəra ataxəuɲ akҏi aqən eipş: akʒaɲusta iataҏəuɲ kuadraţ-saqankʒ adgıəl aҧə 1 ɲutkʒ auas, atətəngıə 10 ɲutkʒ suɲerfosfaţ-rʇəra ataҏəuɲ gıekʒtarkʒ-destənkʒ adgıəl aҧə.

Aſaɲkʒıaҧ quəd (uaxu. aʇ. № 3) akʒaləia zegıə ҧəxnə uanalgalagı iaanxaz adakuagıə iargıə işeimou adgıəl ialouʖaoɯuoiţ. Quəd-jlaxkʒəs iqou zegıə adgıəl dəroɯar uaquəç adgıəl aҧayrazə ibzianə iqarçoiţ. Ubri aqənҏ aquəd anəkuçlagı akʒaɲusta aneitouhaua iakunagoua ioutaşa auac rʇəra abʒouɲ iataxxoua ioutaşa. Akʒaɲusta ҧayra, daaraʒa ibzianə iaanaſtracə-iuouracə, izəlşoua izə, araxu zmanə iqou, auac açapsanə adagıə daҧakʒalagıə irʇueiţ. Уəməz ma xəməz şəbʇou akʒaɲusta eitahara aamta aanʒa eizgalanə qarakʒ ſtərakʒ aҧə iſtaçaҏəuɲ aſamaqa-araxu zuac iyougıə iaʒougıə. Akʒaɲusta eitahanə ibzianə ibzaxanə adackua rkʒnə ianəqalalagı, auac ialərxueiţ auac зə (навозную жижу). Abri aqaçara azə irəpşaaueiţ-iſtərxueiţ olərk ma idəuəu kʒadkʒakʒ, itarçoiţ iakʒəşa aqənҏ axı $^{3}/_{4}$ xutakʒ auac, nas зəla ixadərҏaaueiţ.

X-đəḳ ᵽi eiḳurşalaça aᵠərpş ɲlan № 1.

Aşəkus-kua	A đ k u a			A g u a t a k u a
	a-I-ᵽi ađə	II-ᵽi ađə	III-ᵽi ađə	
1.	Aḳaɲusta xə[1]) Atətən[2]) Aguərquəd[3])	Aguərquəd Aliuła	Aq̣əkurei Aitahara Aḳaɲusta xə aitahara	1. Iahxəsəz aşəkus azənᵽəi aḳaɲusta xə aitahara (uaxuapş aᵠər. № 7). Aḳaɲusta tagalara 5-15 mai mza rqənʒa. 2. Aq̣əkurei tagalanə ianəqala aſtaxı aitaharakua. 3. Aguərquəd larçoiţ oḳţiabr mza 15 rnayəs anɟamtanʒa. 4. Aġuərquəd targaloiţ 1-5 mai rzə. 5. Aguərquəd antagalaxa aſtaxı eitahaᵽəuɲ aliuła. 6. Aq̣əkurei larçoiţ aɲrelı-ma anɟamtanʒa. 7. Aitahaᵽ rxiartaᵠə ajla larçoiţ senţiabr anɟamtaz, aitahara qaloiţ aq̣əkurei anaxəçlagı aſtaxı naiabr-mza anɟamtaz.
2.	Aguərquəd[4]) Aliuła[5])	Aq̣əkurei Aḳaɲusta xə aitahara	Aḳaɲusta xə atagalara Atətən atagalara Aguərquəd	
3.	Aq̣əkurei[6]) Aḳaɲusta xə aitahara[7])	Aḳaɲusta xə atagalara Atətən Aguərquəd	Aguərquəd Aliuła	

4. Aḳazənᵽi aşəkus eipş ađkua zegıe rᵠə.

X-đəḳ̣ɐ̣i eiḳurṣalaça aɸərps ɲlan № 2.

Aṣəkus-kua	A đ k u a			A g u a t a k u a
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	
1.	Aḳaɲusta xə[1]) Atətən[2]) Aq̣əmʃə[3])	Aybaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Axpaɐ̣i aṣəkns eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	1. Alaçarei aitaharei iahxəsəz aṣəkus azənɐ̣əi (uaxuapṣ aɸərpṣə № 7). Aḳaɲusta targaloiţ (tagalara) 5-15 mai rq. 2. Aḳaɲusta tagalanəʃtaxı aitaharakua. 3. Aq̣əmʃə jlakua (axaajlakua) larçoiţ aitahaɐ̣-rxiartaɸə avgusţ mza anɟamtazə, aitahaɐ̣ atəpaɸ eitarhaueiţ naiabr azə. 4. Aq̣əmʃə anəknçlagı aʃtaxı eitarhaueiţ aɲaţərq̣an ḳıasa, ma ilouçoiţ aquəd ḳıasa aḳaləia azə. 6. Aḳarţoṣḳa larçoiţ deḳabri ɫevrali rzə, nas itargaloiţ işəpəşkou mai mza ianalagoua azə, nas ui aʃtaxı ilarçoiţ aq̣əkurei. 7. Aitahaɐ̣ rxiartaɸə ajla larçoiţ senţiabr anɟamtazə, aitahara qaloiţ atəpaɸ aq̣əkurei anaxəçlagı aʃtaxı noiabr-mza anɟamtazə.
2.	Aq̣əmʃə[4]) Aɲaţərq̣an pasakua ma aquəd ʃaɲḳıaɸ ḳıasa[5])	Axpaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Aḳɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	
3.	Aḳarţoṣḳa-ɸa[6]) Aḳaɲusta xə aitaħara[7])	Aḳɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Aybaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	

4. Aḳazənɐ̣i aṣəkus eipṣ ađkua zegıə rɸə.

X-đəḳ̣ɐ̣i eiḳurṣalaça aɐ̣ərps ɲlan № 3.

Aṣəkus-kua	A đ k u a			A g u a t a k u a
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	
1.	Aquəd ʃaɲḳaɐ̣[1]) Aḳaɲusta xəi aḳaɲusta ɨtəi[2])	Aybaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	Axpaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	1. Aquəd ʃaɲḳıaɐ̣ larçoiţ aɲrelı-mza agutanə, aḳaləiakua reizgara-atagalara ialgoiţ iiun-mzazə. 2. Aḳaɲusta xəi aɨt ḳaɲuəstei aitahaɐ̣kua eitarhaueiţ avgust anɟamtaz, eizərgoiţ itargaloiţ alʒənraḳ. 3. Aḳarţoṣḳa eitarhaueiţ deḳabr-ɨevralı rzə, aḳarţoṣḳa ɐ̣a aizgara ialgoiţ 15 maimza rqənʒa nas ui anayəs ilarçoiţ aq̣əkurei. 4. Adacɨərkua larçoiţ yenɐ̣: aapənəi uas avgusţ-mzazəi.
2.	Adacɨərkua[4]) ma Atətən	Axpaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-Iɐ̣i ađaɐ̣ə	Aḳɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	
3.	Aḳarţoṣḳa[3]) Aq̣əkurei	Aḳɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	Aybaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	

4. Aḳazənɐ̣i aṣəkus eipṣ ađkua zegıə rɐ̣ə.

X-đəḳ̣ɐ̣i eiḳ̣urṣalaça aɐ̣ərps ɲlan № 4.

Aṣəkus-kua	A đ k u a			A g u a t a k u a
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	
1.	Aqabak-çia-akua[5])	Aybaɐ̣i aṣəkus eipṣ a I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	Aybaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	1. Aɲatərqan larçoiţ atəpaɐ̣ə ianvar-ɫevralı rzə ma aitahaɐ̣ə azərxianə eitouħa-uazar, iqaloiţ aitahara aɲrelı-mza auɟam-tazə (uaxuapṣ eiḳ̣urçalaça, açəxuan, iaça-naḳ̣ua aḳ̣ulıţurakua rəxħaa aɐ̣ə). 2. Aḳ̣arţoṣḳ̣a eitarhaueiţ oḳ̣ţiabr-ɫevralı rzə,itargaloiţ mai-mza angəloua. 3. Asţol qəkurei larçoiţ aḳ̣arţoṣḳ̣a an-targalalagı aſtaxı, nas iiuni-iiuli rzə aqəku-rei aʒa umanə uqaloiţ. 4. Aſaɲḳ̣ıaɐ̣ quəd larçoiţ asţol qəkurei aʒa aɴtargalalagı aſtaxı avguəsţ-mza azə. 5. Aqabak-çiaakua ma atətən.
2.	Aɲaţərqan-kua[1])	Axpaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	Aḳ̣ɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	
3.	Aḳ̣arţoṣḳ̣a Asţol qəkurei aʒa[3]) Aſaɲḳ̣ıaɐ̣ quəd[4])	Aḳ̣ɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	Axpaɐ̣i aṣəkus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	

4. **Aḳ̣azənɐ̣i** aṣəkus eipṣ ađkua zegıə rɐ̣ə.

Ubra aoləraɸə araxu ruâc adagıə ibziouɲ ialouçaracə aoyə iuac (ui zənɜa rʇəra bziouɲ) nasgıə apsaaɽ ruac. Aualeraɸ 3-4-ba mşə rəla eilabaanə eilaʇəʇnə auarkı (raɜ) axqıoua ianalagalagı auɲ, ari auac-ɜə akˌaɲusta ianaçaƀaɽxoua. Akˌaɲusta axıgəlou anəɬ daara iyamzar bʇaraɽ kˌruzkˌak auac-ɜə aɜəckıa pətkˌ ialaƀanə akˌaɲusta iaçouƀoiʇ; agıəi uəs akˌuəmkˌua akˌaɲusta aça anəɬ yuanə iqazar kˌruzkˌak azna auac-ɜə vedrabzakˌ aɜəckıa ialaƀanə akˌaɲusta iaçauƀoiʇ. Adgıəl psaarranə-iʃaakˌəranə iqazar kˌruzkˌak auac-ɜə avedra a 1/4 aɜəckıa ialaƀanə akˌaɲusta iaçarƀoiʇ.

Aualər aqənɽi auac-ɜə antəuxua eskıəngıə zaa eilaryənʇnə nasauɲ iantəgalaɽəu.

Atətən azə ialarçoiʇ auaç-ɜə anəqarçoua suɲerfosfaʇ xəxı işaɦoua eipş aqara.

Abri (uaxu. aʇ. № 4) eikˌurşalaça aɸə iaɜou akˌuzaaiʇ iɬxıou akˌuzaaiʇ auac rʇəra arʇoiʇ aɲaʇərqan dekˌabr-mzazə, iara aɲaʇərqan uaha eitagara akuəmkˌua iara atəpaqənʇqıa jlala ilaçanə iqazar; uəs jlala akˌuəmkˌua, atəpaɸə eitahanə iqazar, auac rʇəra artoiʇ marʇ-mzazə. Atətən ioueiʇ arʇəra iaʇa ɸayratagalan aquəd ʃaɲkua rakˌuakua adgıəl iaxalouʃaoɪuaz rqənɽ (uaxu. aɲlan № 3), ui adagıə ioueiʇ 10 putkˌ suɲerfosfaʇ gıekˌʇarkˌ adgıəl (desitinakˌ) iakunagoua ala aqənɽ. AɲaʇərqanN iakunagoiʇ 4 1/2 kˌv. məʇr (1 kˌv. saq.) adgıəl aɸə 1-putkˌ auac.

Abri (uaxu. aʇ. № 5) eikˌurşalaça aɸə auac rʇəra artoiʇ „auətra“ 1-kvadr. saqankˌ adgıəl 1 putkˌ eiçamkˌua. Atətən iartoiʇ rʇəras 10-putkˌ suɲerfosfaʇ.

Ari eikˌurşalaça iaha ifeidouɲ-kıar alouɲ akalakı axuharta-tirta aaiguara iqazar, auətra təxkua iaha ilasnə fedala ipxastamxakˌua icaracə. Abra iarbakuou a-5-numerkˌ rɸə ax-đəkˌɽi eikˌurşalaçaɸə auac rʇəra amamzar ixuartam-iamazarouɲ, ui aqara iraʃamzargıə iataxəuɲ.

Abra çaqa iarbou pʃ-đəkˌɽi eikˌurşalaça aɲlan ialaloiʇ aquədçiaakua-vikˌa, ari akıarjla (с овсом) ialapsanə ilarçoiʇ. Vikˌa adgıəl ialaʃaoɪuanə ianəqala daara rʇəra bziouɲ, uəs moo auac rʇəra acəmxura aua iqaloiʇ. Ui adagıə vikˌa araxu rzə daara qaɬa bziouɲ ıryangıə (iƀanə) işaɜougıə.

Ari (uaxu. at. № 6) aɲlan aɸə auac rʇəra auəmtaɜar-alouəmgalaɜar qaloiʇ. AkˌaɲustaN ibziouɲ ioutarcə qiliaɽ seliʇra putkˌəi suɲerfosfaʇi 12 put idərkˌnə 16 ɲut rqənɜa destənkˌ adgıəl aɸə. Ɥiliaʇ seliʇra iaraznakˌ akˌuəmkˌua işanə yənɽə ioutoiʇ: eitahan ʃtaxı

X-đəḳʀi eiḳurṣalaça aɸərps ɲlan № 5.

Aṣəkus-kua	A đ k u a			A g u a t a k u a
	a-I-ʀi ađə	II-ʀi ađə	III-ʀi ađə	
1.	Atətən ma aq̣əkurei	Aliufa	Auətra	1. Aliufa antougalalagı aſtaxı, oḳṭiabr-mza iarḳnə axəṣəkusa rzə ađə auətra iaçaḳnə iamouɲ apſəṣəkusaʀi aṣəkus mai-mza aqənʒa, ajaḳ ala atətən eitahara aqənʒa.
2.	Aliufa	Auətra	Atətən	
3.	Auətra[1])	Atətən	Aliufa	

4. Aḳazənʀi aṣəkus eipṣ ađkua zegıə rɸə.

aitahaҭ bzaxanə aҧaneibnatalagı ioutoiţ abza, agıəi abza ui anayəs məzkᵸə ancalagı. Suɲerfosfaţ artoiţ akᵸaɲusta aitahara ianalagoua aamtaz. Atətən azə iartoiţ 10 putkᵸ asuɲerfosfaţ.

Vikᵸa, xəxı işaħoua eipş, idərxueiţ mai azə; nas iaaxəlçua avguəsţ-mza azə adgıəl ialarʒaoɯoiţ auac iaţa azə.

Aʒaoɯuara uanalagaşa apxıa ialşoiţ ayənҭrxra, nas aſaɲə iaaçaxaz adgıəl ialauʒaoɯuar qaloiţ, axa uəsqan aiaţaboɯə maɥxoiţ auas iaţa zəqalouam.

Ari (uaxu. aţ. № 7) aɲlan aҧgıə iartouam auac rţəra. Akᵸaɲustei atətəni irərtoiţ ɥiliaҭi aseliţrei a-suɲerfosfati xəxı işaħoua eipş axuta ala. Akᵸaɲusta aҧayra iazharacə-ibziaxaracə ikıarəuɲ auac-ʒə açaҭara xəxı işaħoua eipş, eitahan ſtaxı aitahaҭ bzaxanə aҧaneibnatalagı. Iazəlasnə axıtakua qalar iaha eioɯəuɲ auac-ʒə uəsqan iakuəmҭakᵸua maɥkᵸ apxarrakua şaaqalalagı akᵸaɲustagıə iazhaua ianalagalagı marţ-mzazə uħa iakuəҭaracə.

Ari (uaxu. aţ. № 8) aɲlan aҧgıə hzəxʒajakuaz pſ-baҭi eikᵸurşalaçakua reipş auac rţəra nəł artaʒouam. Atətən axıəkugəlou iartoiţ işakunagoua eipş ala gıekᵸţarkᵸ (destənkᵸ) adgıəl 10 putkᵸ a-suɲerfosfaţ, ui adagıə iiun-mzazə aliufa iaçarҭoiţ auac-ʒə.

Auac-ʒə akuҭara qaçaҭəuɲ akua auracə ianəqou apxıaħa.

Xuşəkusaҭi eikᵸurşalaça ɲlan ialaloiţ pſəşəkusaҭi eikᵸurşalaça ɲlan ialakuou açiaakua zegıə, vikᵸa aamɥədaraxaz, ari a-vikᵸa apsaxueiţ (заменяет клевером) **aqualandar** (клевер) ʤəcəpxıaʒa ybayba şəkusa irəkuiaaua. Ckıa ailərgarazə (для наглядности) haitarəxʒajaɲ abartkua zegıə.

Aqualandar-(клевер) (uaxu. aţ. № 6a) larçoiţ akıar ialaçanə aapənra anəyagəloua aamtazə. Alşəkusanəkᵸ agıəi aşəkus iiulı-mzazənʒa aqualandar-(клевер) ərxnə işaʒou araxu irərtoiţ ma irxnə ҭas iryanə irţaxueiţ. Iiulı-mzazə ma avgusţ azə iʒaoɯuanə iſtaçaҭəuɲ akᵸaɲusta aitaharazən.

Ari aɲlan aҧə atətən macara auɲ arţəra zərtoua: gıekᵸtark adgıəl (1 destənkᵸ) iakunagoua ahasab ala iartoiţ 10 putkᵸ suɲerfosfat. (uaxu. aţ. №№ 7a, 8a, 9, 9a).

Aɲlan № 7a aҧə akᵸaɲusta eitahanə uanaalgalagıəţqıa iuərʃueiţ auac-ʒə rţəra akuҭanə, uaha daҧakᵸə autaʒouam. Atətən iautoiţ rţəras 10 putkᵸ suɲerfosfaţ. Уəşəkusa zxəçuanə iqou aqualandar-(клевер) adgıəl ialarʒaoɯuoiţ noiabr-mzazə.

Ɲʃ-đəḳɐ̣i eiḳurṣalaça aɸərpṣ ɲlan № 6.

Aṣəkus-kua	A đ k u a				A g u a t a k u a
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	IV-ɐ̣i ađə	
1.	Viḳa[1]) Aḳaɲusta xə[2])	Aybaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Axpaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Apʃbaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	1. Iahxəsəzɐ̣i aṣəkus azə ilaz a-viḳa (uaxuapṣ aɸərpṣ ɲlan № 8) auac rɟ̣ərazə adgıəl ialarɟaoıuoiţ avgusţ-mza angəloua azə. 2. Aviḳa adgıəl ialaɟaoıuanə iaxıəqou aḳaɲusta eitahaɐ̣ eitarhaueiţ senţiabr aze. Aḳaɲusta alʒenraḳ itougaloiţ. 3. Aḳarţoṣḳa eitarhaueiţ deḳabr-fevralı nas iṣɸou içərxueiţ-itargaloiţ mai-mza 10 rzənʒa. 4. Aḳarţoṣḳa antarg. aq̣əkurei larcoiţ. 5, 6. Aq̣əmʃə eitahaɐ̣ eitarhaueiţ noiabr mza iahxəsəz aṣəkus azə. Aq̣əmʃə targaloiţ-xərxueiţ iiulı-mza azə. 7. Aquəd ʃaɲḳıaɸ aḳaləia aʒazə ilarçoiţ aq̣əmʃə antagalaxalagı aʃtaxı. 8. Viḳa larçoiţ akıarəi iarei eilapsanə oḳţiabr azə, mai azə idərxueiţ aɐ̣azə; avgusţ azə aʃaɲə aanxanə iaxəliaaz adgıəl ialarɟaoıuoiţ arɟ̣əra iaɟ̣a azə. 9. Atətən acəmxuras iqouçar qaloiţ adacɨərkua, ma aqabak-çiaakua.
2.	Aḳartoṣḳa[3]) Aq̣əkurei[4]) Aq̣əmʃə[5])	Axpaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Apʃbaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Aḳɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	
3.	Aq̣əmʃə[6]) Aʃaɲḳıaɸ quəd[7])	Apʃbaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Aḳɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Aybaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	
4.	Atətən[9]) Viḳa[8])	Aḳɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Aybaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	Axpaɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɸə	

5. Aḳazənɐ̣i aṣəkus eipṣ ađkua zegıə rɸə.

I¹I-đəkʇi eiķurşalaça aɸərpş ʃıan № 7.

Aşəkus-kua	A đ k u a				A g u a t a k u a
	a-I-ʇi ađə	II-ʇi ađə	III-ʇi ađə	IV-ʇi ađə	
1.	Aquəd ʃaɲ-ķıaɸ[1]) Aɲatərqan ķıasakua[2]) Akaɲusta xə[8])	Aybaʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	Axpaʇi asə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	Apʃbaʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	1. Aquəd ʃaɲķıaɸ larçoiţ akaləia aɜazə aɲrelı-mza agutanə. Akaləia aɜa aizgara ianalgalagı-ianənʇalagı iiun-mzazə ʃatei rakuei şeimou adgıəl ialarʇaoıuoiţ arʇərazə.
2.	Akaɲusta xə[3]) Aqəkurei vika[4])	Axpaʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	Apʃbaʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	Akʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	2. Aɲaţərqan ķıasa ajla larçoiţ iiun azə, mamzargıə eitarhaueiţ uərt aitahaʇ-kua iiulı mzazə.
3.	Vika[4])	Apʃbaʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	Akʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	Aybaʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	3. Akaɲusta xə eitarhaueiţ noiabr an-ʇamtazə, atagalara qaloiţ mai-mza abzar-aqənɜa adəryaşəkusan.
4.	Akarţoşka[5]) Atətən	Akʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	Aybaʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	Axpaʇi aşə-kus eipş a-I-ʇi ađaɸə	4. Vika-auac iaʇa azə ilarçoiţ okţiabr anʇamtazə; adgıəl ialarʇaoıuoiţ senţiabr, ma okţiabr-mzazə agəi aşekus azə.
					5. Akarţoşka işəpəşkou-işɸou aizgara atagalara, xəxı aɲlankua işərħoua eipş iqa-çaʇəuɲ.

5. Akazənʇi aşəkus eipş ađkua zegıə rɸə.

Ɲʃ-đəḳ̣ɐ̣i eiḳ̣urşalaça aɐ̣ərpş ɲlan № 8.

Aşəkus-kua	A đ k u a				A g u a t a k u a
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	IV-ɐ̣i ađə	
1.	Viḳ̣a[1])	a-2-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-3-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-4-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	Alaçarei aitaharei aamtakua udərboiţ hazxəsəz a-№№.rɐ̣ə. 1, 2. Alaçara oḳ̣ţiabr-azə, irɟaoıoiţ adəryaşəkusan noiabr-mzazə. 3. Atətən acəmxuras iqouçar qaloiţ aqabak-çiaakua ma adacłərkua mamzargıə aɲatərqankua.
2.	Atətən[3])	a-3-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-4-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-I-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	
3.	Aliufa	a-4-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-I-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-2-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	
4.	Aḳ̣artoşḳ̣a Aqəkurei Vika[2])	a-I-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-2-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-3-ɐ̣i aşə-kus eipş a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	

5. Aḳ̣azənɐ̣i aşəkus eipş ađkua zegıə rɐ̣ə.

Aɲlan № 8a aɸgiə yəşəkusa zxəçua aqualandar-(клевер) adgiəl ialarʒaoɯoiţ noiabr-azə.

Atətən arʔəraɦa akˌəmzarakˌə ataɸzam.

Aliufa iaçarɸoiţ znək auac-zə.

Aɲlan № 9a aɲlan № 9-ba rqən eipş ialşoiţ iqouçaracə-ialouçaracə adgiəl rasa (земляной орех). Уəşəkusa zxəçua aqualandar-(клевер) adgiəl ialarʒaoɯoiţ noiabr-mzazə, agiəi uəs akˌuəmkˌua azən azənɸi auətratəxkua rəjlakua laçaɸəzar ma eitahaɸəzar uəsqan alaçara qalaanza apxia adgiəl ialaʒaoɯaɸəuɲ.

Ari aɲlan aɸə zakˌuəzaalagi rʔəraɦa akˌə adgalaɸzam-iataxzam.

Apsnə Məşəneikuaɸəkuɸi aixamya qalanə-iiasnə ianəqalalagi, eikˌurşalaça iaçanakˌua aarəxləç (продукт) çiaakua, ahaskˌiənkuei, aqəkureii azən kˌaɲustei raamɥədaraxaz, agiərt aarexləçkua zegiə, Apsnə macara akˌuəmkˌua daɸaqara agiərt aɦəntkˌarrakua raxi iganə iutiir qaloiţ.

Eeikˌurşalaça ɲlankua, uərt xəs irəmanə „aɸərpşəga“-ɦa-(примерные), art uəs iqouɲ-ɦa uəsqangiə ɸərpsəga macaras akˌəmacara iazknə-ɦa iqam.

Art aɸərpsɸkua ara izarbou ui ouɲ, auətraqaçayə, auətra qaçara ztaxəu uɦa daxuapşnə ckia· iapsanə adgiəl ixə iairxuaracə dəznəu adgiələi, zeipşrou eipş ala iguatanə, nasgiə araɸi aynəçqaɸii aɸəm milati atirta-aaxuarta irəkunagaşakua auətratəx uɦa rərɸiarakua-raazara. Iarban eikˌurşalaça ɲlanzaalakˌgiə aɸə aciaakua akˌəi-akˌəi uara işəutaxəu ala eiţnəupsaxlar qaloiţ (akˌ atəpaɸ daɸa çiaakˌ qouçar qaloiţ) uara iaha iuzapsanə iuboua aankˌəlanə iapsam anəuxər qaloiţ. Art açiaakua zegiə, reiharazakˌ aɲlan ialaloua auətratəx çiaakuouɲ. Axa aamta eitasueiţ, aamta pxiaqa akˌuəliţura ɸəcaxi pxiala icoiţ, açiaakua iaha-iaha idaɸakˌxəoiţ, rɸərəpsaxueiţ, iqazçouagiə eiləipşaaueiţ, iaha iapsou kiar zləçua kˌər izapsaxaşa açiaakua. Iahɦaɲ axuɬ zləçua açiaakua,-aţexnikˌa çiaakua: aɬyə bziakua zmou; gəran, lavandra uɦa iaha akˌər zlanə iqouçarcə zzəutaxxaz işəutaxəu eiţp ialşoiţ abra iqou eikˌuərşalaça ɲlankua, ui akˌu agiəi akˌu, izzəutaxəu ialouçarcə.

Aquədjla çiaa haskˌiənkua. Aquədjla çiaa haskˌiənkua-vikˌəei aqualandrəi qaloiţ ilouçar ɸayratagalan ma aapənra anəyagəlouaʔqia adgiəl daarazа ibzianə iʒaoɯuanə iqalţnə iaxiəqou adaɸə. Art ahaskˌiənkua anəlarçoua akiar ialapsanə ilarçoiţ, giekţerkˌ (dəstənkˌ) adgiəl aɸə iataxəuɲ 4-putkˌ vikˌei 5 putkˌ akiarəi eilapsanə ajla laçaɸə; giəkˌţarkˌ (dəstənkˌ) adgiəl aɸə aqualandar alaçarazə

Ɲʃ-đəḳɐ̣i eiḳurṣalaça aɐ̣ərpṣ ɲlan № 9.

Aṣəkus-kua	A đ k u a				A g u a t a k u a
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	IV-ɐ̣i ađə	
1.	Viḳa	a-2-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-3-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-4-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	1. Axṣəkusa-3-ɐ̣i aṣ. rzə aḳɐ̣i ađaɐ̣ə atətən acəmxuras iqouçar qaloiṭ adgıəl rasa, uəsqan atətən ari ađaɐ̣ə aiḳugıəṣara iakuɫoiṭ aṣəkus 4-ba rzə. Axṣəkusa rzə aḳɐ̣i ađaɐ̣ə atətən qauçar, uəsqan a-pʃṣəkusa,4-ṣək. rzə iakuɫoiṭ qaçaɐ̣əs aɲatərqankua. Adgıəl rasa larçoiṭ aɲrelı anɥamtazə, iagıtargaloiṭ-eizərgoiṭ oḳtiabr ,noiabr rzə.
2.	Auətra	a-3-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-4-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-I-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	
3.	Adgıəl rasa (araxis) ma atətən[1])	a-4-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-I-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣e	a-2-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	
4.	Atətən ma aɲaṭərqan	a-I-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-2-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	a-3-ɐ̣i aṣə-kus eipṣ a-I-ɐ̣i ađaɐ̣ə	

5. Aḳazənɐ̣i aṣəkus eipṣ ađkua zegıə rɐ̣ə.

Xu-đəḳ ɐ̣i eiḳurṣalaça aɐ̣ərpṣ ɲlan № 6a.

Aṣəkus-kua	A đ k u a				
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	IV-ɐ̣i ađə	V-ɐ̣i ađə
1.	Aqualandar	Aqualandar Aḳaɲusta xə	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurei Aq̣əmʃə	Aq̣əmʃə Aquəd ʃaɲḳaɐ̣	Atətən
2.	Aqualandar Aḳaɲusta xə	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurei Aq̣əmʃə	Aq̣əmʃə Aquəd ʃaɲḳaɐ̣	Atətən	Aqualandar
3.	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurei Aq̣əmʃə	Aq̣əmʃə Aquəd ʃaɲḳaɐ̣	Atətən	Aqualandar	Aqualandar Aḳaɲusta xə
4.	Aq̣əmʃə Aquəd ʃaɲḳıaɐ̣	Atətən	Aqualandar	Aqualandar Aḳaɲusta xə	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurei Aq̣əmʃə
5.	Atətən[1])	Aqualandar	Aqualandar Aḳaɲusta xə	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurei Aq̣əmʃə	Aq̣əmʃə Aquəd ʃaɲḳaɐ̣

6. Aḳazənɐ̣i aş. eipş ađkua zegıə rɐ̣ə. 1) Atətən acəmxuras iqouçar qaloiţ aqabak çiaakua, adacłərkua.

Xu-đəḳɐ̣i eiḳurşalaça aɸərpş ɲlan № 7a.

Aşəkus-kua	A đ k u a				
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	IV-ɐ̣i ađə	V-ɐ̣i ađə
1.	Aquəd ɫaɲḳıaɸ Aɲaţərq̣an ḳıasakua Aḳaɲusta xə	Aḳaɲusta xə Aq̣əkurei	Aqualandar	Aqualandar	Aḳarţoşḳa Atətən
2.	Aḳaɲusta xə Aq̣əḳurei	Aqualandar	Aqualandar	Aḳarţoşḳa Atətən	Aquəd ʃaɲḳıaɸ Aɲaţərq̣an ḳıa-sakua Aḳaɲusta xə
3.	Aqualandar	Aqualandar	Aḳarţoşḳa Atətən	Aquəd ʃaɲḳıaɸ Aɲatərq̣an ḳıa-sakua Aḳaɲusta xə	Aḳaɲusta xə Aq̣əkurəi
4.	Aqualandar	Aḳarţoşḳa Atətən	Aquəd ʃaɲḳıaɸ Aɲatərq̣an ḳıa-sakua Aḳaɲusta xə	Aḳaɲusta xə Aq̣əkurei	Aqualandar
5.	Aḳarţoşḳa Atətən[1])	Aquəd ʃaɲḳıaɸ Aɲaţərq̣an ḳıa-sakua Aḳaɲusta xə	Aḳaɲusta xə Aq̣əkurei	Aqualandar	Aqualandar

6. Aḳazənɐ̣i aş. eipş ađkua zegıə rɸə. 1) Atətən acəmxuras, ipsaxnə, iqouçar qaloiţ aɲaţərq̣an ḳıasakua.

Xu-đəḳ̣ɐ̣i eiḳurṣalaça aɸərpṣ ɲlan № 8a.

Aṣəkus-kua	A đ k u a				
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	IV-ɐ̣i ađə	V-ɐ̣i ađə
1.	Aqualandar	Aqualandar	Atətən	Aliufa	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurei
2.	Aqualandar	Atətən	Aliufa	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurei	Aqualandar
3.	Atətən[1])	Aliufa	Aḳarţoşḳa Aq̣əknrei	Aqualandar	Aqualandar
4.	Aliufa	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurəi	Aqualandar	Aqualandar	Atətən
5.	Aḳarţoşḳa Aq̣əkurei	Aqualandar	Aqualandar	Atətən	Aliufa

6. Aḳazənɐ̣i aşəkus eipş ađkua zegıə rɸə

1) Atətən acəmxuras daɸa ciaakuaḳ qauçar qaloiţ.

Xu-đəḳ.ɐ̣i eiḳurṣalaça aɐ̣ərpṣ ɲlan № 9a.

Aṣəkus-kua	A đ k u a				
	a-I-ɐ̣i ađə	II-ɐ̣i ađə	III-ɐ̣i ađə	IV-ɐ̣i ađə	V-ɐ̣i ađə
1.	Aqualandar	Aqualandar	Auətra	Atətən ma ad-gıəl rasa	Aɲaţərqan ma atətən
2.	Aqualandar	Auətra	Atətən ma ad-gıəl rasa	Aɲaţərqan ma atətən	Aqualandar
3.	Auətra	Atətən ma ad-gıəl rasa	Aɲaţərqan ma atətən	Aqualandar	Aqualandar
4.	Atətən ma adgıəl rasa	Aɲaţərqan ma atətən	Aqualandar	Aqualandar	Auətra
5.	Aɲatərqan ma atətən	Aqualandar	Aqualandar	Auətra	Atətən ma ad-gıəl rasa

6. Aḳazənɐ̣i aṣəkus eipṣ ađkua zegıə rɐ̣ə.

iagoiţ 30 funţ (giiruankˌa) aqualandari 5 putkˌ akıarəi. Alaçara azə, zaa akıar laçanə ayalţ axıərʃueiţ-iryalţueiţ; ayalţ axiʃnə uana-xəslagı aʃtaxı aqualandar şaqa əyou aqara pʃəxutakˌ adgıəl guʒa ma apsləmʒ alapsanə iyalţnə iaxıəqou iqıanə ikupsanə apsua yalţ-şşəla uaxəsueiţ. Apxıaʒaꝑi vikˌa arxra qaloiţ-mai anʇamtazə, ayənꝑ raan ianərxꝑxoua imərxəkˌua Ψayratagalan adgıəl ialarȷaoıuoiţ ar-ʇərazə.

Aqualandar xənꝑ irxnə apʃənꝑ rzə Ψayratagalan adgıəl ialar-ȷaoıuoiţ. Art ahaskˌıənkua rəlaçara kıars irəlou dərəuɲ. Axa ahas-kˌıənkua rəlaçara eikˌurşalaça ɲlankua rΨə eiharakˌ kıars irəlou ui auɲ, adgıəl uac-rʇəra amamzargıə art ahaskˌıənkua rlaçarala aΨay-ra dərbzioiţ.

Ahaskˌıən laçara adgıəl arpsəloiţ iargu3oiţ, art rədagıə anxar-nçəraΨə ahaskˌıən raȷanə qaʈas ibzianə ianəqalalagı ħaras iataxəu-zei araxu raȷanə ianəloiţ iagıəbziaxoiţ, as ianəqala anxara-nçəra Ψeixoiţ.

Auətra çiaakua aoıaȷa-baapskuasəi ymazara-kuasəi irəmou nas uərt rəxuʇꝑrala-rabaʃpa.

Aşəslamɲər (кpoт). Adgıəl xʇəraΨə ilou auətra çi**a**akua rzən aşeslamɲər pxasta raȷakˌ azəqaçouam; axa ui acəmxuras auarkıta-kua rꝑə daara apxasta raȷa qarcoiţ.

Aşəslamɲər auarkıtaΨə inouməʃtracə izəmneiracə, auarkıta təp adgıəl qıaqıarakua (плоıщадки) rꝑə iqarçoiţ xəxı „Açca kˌulı-ţurakua“ rəquşa aΨə işaħoua eipş. Izəmaairacə iqouçar qaloiţ auarkıtakua axıəqou atəp zegıə iaakˌuərşanə azra açauəlara ³/₄ arʃ. atanə, atbaara 8 verşokˌəkˌ atanə, nas ui azra təurꝑaaueiţ akuəc zmou açiaa maxut**a**kua rəla **a**şəslamɲər zaləmsraꝑə. Abas ala iqou-çoiţ iutaxəzar auarkıta m**a**caragıə iaakˌuərşanə. Auarkıta aça axa-ħəssa açapsaħa xəxı hzəxȷajaz acəmxuras akuəc maxukua, aşəs-lampər aanaʃtrəmħa, iuzaçaçauam, izban akˌuzar ua auəs anəuua akuəc unaɲə ialalanə pərxaga unatar qaloiţ.

Aħənapkua. Aħənapkua auarkıta italanə ajlakua aitahaꝑkua uħa rfoiţ. Auətra xʇəraΨə art iaha pxastadəu artoiţ aʒən kˌulıţu-rakua, irʈoiţ-ipxastarꝑueiţ akˌaɲusta eitahaꝑ, akˌaɲusta xə, adac-ʈərkua, arţəişokˌ axuəʇkua-aʃaɲkua uħa agıər.; axa eiharaʒakˌ pxasta dəu artoiţ aʈt kˌaɲusta.

Aɦənapkua rnərʯarazən ahənapʃəga uɦa axuɬ qaçanə iɬtouçoua şamaxamzar irɬouam, ui aqənʯ ui ala aɦənapkua rnərʯara-rabaʃra ɬeida ɸei alam. Zegıə ireioɲəuɲ aɦuənapkua ayəmazara ar-şra-aʯif rərxıra. Arşra rzərxışa axuɬ ayа iatanə aɦənapkua axıtou rətra itouəpsoiʯ irɬarcə. Abas ala aɦənapkua inʯaanʒa es 10-məs rəʃtaxı rətrakua irtapsalaʯəuɲ.

Aşxə. Aşxə aitahaʯkua rʃaɲkua aɬoiʯ ixnaʯʯoiʯ, iaɬoiʯ akˌar-ʯoşkˌa axkua. Aşxkua rəʃrazə-rnərʯarazə axuɬkua zegıə ireioɲəuɲ aqəkurei şəla-qaqa aɦənapʃəgala ixuɬərkˌnə rətara. Ari aşəla-qaqa axərot rjueiʯ idərsoiʯ ayuan aɸə 20 minut rqənʒa, ayuanaɸə arsa eilargıəʯlaʯəuɲ ayuan aça iamkˌracə. Nas ayuan aɸə arsa eizeip-şnə iakuəpsoiʯ zegıənqara içacıanə; arsa daara eilaryenʯʯəuɲ aɦə-napʃəga ioutaz zegıənqara ialsracə, nas apxıa ioutaz aqara eita-atanə eitaelauəryənʯueiʯ. Abas iqaçaʯəuɲ xənʯ, Ui aʃtaxı ayuan axuɬ ztou akˌə akˌuərşanə ixyaʯəuɲ axuɬ uarkınə imcaracə, işə-xyou ixıɬaɬarouɲ. Ixuəɬkˌnə iqou arsa alaçara aqənʒa xəməş şəb-ʯou, uaxəla alacaʯ xuəɥkua rɸə aoɪazkua irtouəpsoiʯ, alaçaʯ dəu-kua rɸə iqıanə aʒaoɪuara ikuəpsanə iuɥalʯueiʯ (ayalʯ ixnayoiʯ). Aʃəʯrakua iaarəkˌuərşanə aoɪazkua aldanə verşokˌəkˌ çauəlaras ia-manə ui arsa tapsanə eimouəɲsoiʯ,

Abas ala aşxkua akˌə aanəmxakˌua zegıə nʯaanʒa es laçan ma eitahan rapxıa ixuɬərkˌəu arsa autalarouɲ.

Akˌaɲusta belianka xuac (гусеница кап. белянки) məcxuə pxasta rərtoiʯ akˌaɲusta çiaakua, irɬoiʯ rəboɪkua. Akˌaɲusta belıi-ankˌa parpaləkˌı akˌaɲusta boɲə iakuçoiʯ 50 inareihanə kˌutaoɲ rqənʒa, eiharakˌ akˌuʯaoɲkua aboɲə açaqa iaçanarəpxəueiʯ.

Art nərʯaʃas irəmouɲ-lassə-lassə akˌaɲusta axuapşra, akˌuʯaoɲ-kua axıəubalagı iurəckˌıalarouɲ-inuərʯalarouɲ. Axuackua əlçxıanə iqazar, iaɦa eioɲəuɲ şventurʯı zelen axuɬ akuʏara (опрыскивать швепфурской зеленью).

Acəca belıiankˌa axuackua iiaʯouɲ, akˌaɲusʯa belıiankˌakua rɸei-dkˌəlanə iguəpnə reipş akˌuəmkˌua akˌaɲusta iazneiueiʯ xaz-xazə akˌakˌala, ubri aqənʯ rnərʯara daɸaxuɬəla akˌuəmkˌua ipşaanə na-ɲəla irqıəcnə ikˌarɬʯəuɲ.

Akˌaɲusta səvkˌa axuac. Akˌaɲusta sovkˌa iftanaçoiʯ akˌuʯaoɲ akˌaɲusta boɲə uɦa aboɲkua rəçaqakua ɥaqua-ɥaquanə. Akˌuʯaoɲ-kua eidərɥablanə iaz qıaqıa azəgıəʯnə iazəxuapşʯalanə iqouɲ. Axuackua aboɲkua rəɬara rədagıə akˌaɲusta xkua kˌələʯʯanə irə-lalanə ipxastarʯueiʯ.

Akaɲusta ay xuackua. Akaɲusta eitahaʈkua pxastarʈueiʇ, aboɲkua pşkanə iʇaʇanə ianəqou. Aitahaʈkua irəzhanə aboɲkua jɲanə iqaqanə ianəqalalagı pxasta rzəqaçouam, iłartam. Art nərʇaſas irəmou akaɲusta beliankˌa xuackua zegıə irəmou auɲ.

Raɲsovi ɲililışyik xuackua,(гусеницы рапсового пилильщика). Ari araʈi auətra qaçaʇa aſtouɲ „axuac eikuaʇa-(черным червем)“-ħa, izban akˌuzar iandəuxalagı eikuaʇaxoiʇ azə. Ari axuac eiʇanə pərxaga qazçoua daѰakˌə əqam akaɲusta eitahaʈ azə. RѰeizkˌnə aitahaʈ anəpəşkou ajlaxutakua (семенодоли) irəmanə ianəqou, uəsqən iguatanə uaməcxraauazar, Ѱnakˌ ala ueitahaʈkua zegıə akˌə əqəmkˌua iqarçoiʇ.

Raɲsovi ɲililışyikˌ amaç ʇapſ-ʇyeiʇ iapşʈxuəɲ. Art aɲililışyikˌkua raara rəkˌuʇaoɲı ſtaçara ialagoiʇ iiulı-mza iarkˌnə okˌʇiabr-mzazənʒa.

Aitahaʈ aѰə amaç ʇyeiʇkua axapərua işəubalakʇqıa, psəxuacxəraa uuərouɲ rəkˌuʇaoɲkua ſtaçanə axuackua ələmçracə. Psəxuas iazəuʈəugıə ui auɲ: mɥəbʇəkˌ axı znəkˌ eiçamkˌua şveinfurskˌʈi zelen xułə akuʈalazarouɲ, axuł akuʈaradagıə iataxəuɲ lassə-lassə uaxuapşuə axuł iamſəkˌua iaʇənxanə inxaz axuackua rəſra naɲəla. **Tʃia (açla-ça)** apşʈə xkˌkua raʇanə irəmouɲ (akˌaɲusta iasueiʇ axuapşʈə zmou, aqabakˌkua irəsueiʇ aiaʇakua, arʇişokˌ uħa agıərt açiaakua irəsnə ipxastarʈueiʇ aikuaʇakua), art açla-ça, açiaakua rəboɲkuei rəmaxukuei rqənʈ azə (sokˌ) rələʇʇaanə irjueit. Art açakua rnərʇarazə kˌvassievəi sʇruzekˌ (квасиевых стружек с зеленым мылом) asaɲən iaʇa, ma agaz emulsia akuəuʈaloiʇ rçəxuʈə nʇaanʒa.

Adgıəl az asueiʇ akˌaɲusta eitahaʈ, aboıə baaʒaras ialou zegıə aləʇʇaanə irjueiʇ. Azkua rkˌueiʇ aʇabga zmou bairaqxuəʊla (флажками). Abeiraq xuʊə axuə aura şaqa utaxəu atanə açəxuan iadəuħaloiʇ, ma eiçəxnə iabʊapalnə arſənkˌ aqara atbaara zmou narmakˌ ma ţilakˌ naq-aaqgıə abarbal azift-akatran (колесной смолой) axıſnə. Ui abairaq xuʊə umanə aitahaʈkua irxıəryərua urəlsueiʇ, azkua ţanə ianəpalagı aʊab-akatran zəxıſnə iukˌəu aţila iakułoiʇ, ua ianakułalagı iadʊablanə izəmcakˌua iaanxoiʇ. Ari adagıə azkua rnərʇarazə aitahaʈ iakurʈoiʇ şveinfurskˌʈi zelen (опрыск швенфурской зеленью).

Akˌarţoşkˌa ɥmazara rəxıueiʇ ɲoslenovʈi açiaakua-(послено-вые растения) (art: akˌarţoşkˌa, aɲaʇərqan, aɲərɲəl, abakˌlazan). Ari aʊəmazara şəqaloua abas auɲ: aboɲkua, ałərkua aməxutakua

irəkuhauəiţ-irnəloiţ iʃeikuarapşʀnə aʔəţarakua (бурыми пятнами). Aʔəţarakua iaha-iaha irəzhaueiţ. Açəxuʀanə işneiua abonkua, amə-xutakua ampsaaueiţ, amyaauəiţ, mamzargıə aməş ʃaaķərakua rzə iamabaauəiţ.

Art aķuķubaa qəmazarakua zəxıəz rəxuʔʀra napə arķʀəupı işxuaqəu aeitahaʀ rxiarta atəpaᵠ eitahaʀnə ianəqou. laxıəqou içə-xnə atəpaqənʇqıa aitahara mqəbʃəķ şəbʃou aitahaʀ iakuʀaʀəupı axuʔ **bordosskˌaia zidkˌosţ** (uaxuapş səfquə „aʔər bahqa aqaçara", ua ianəupı işəqaçaʀəu) mamzargıə **lazurinla** (ari ixianə işəqou ir-tiueiţ). Atəpaᵠ aitahaʀ eitahanə ibzaxanə aᵠeibətanə ianəqalalagı, aʃtaxı, iataxəupı yəmqəbʃ-rax znəķ, xəxı hzəxʃajaz, aʔəţarakua (пятна) qalaanʒa axuəf akuʀalaʀəupı.

Belı (muqnisţaia rosa-aşəla ʒaʒa) eiharaķ aqabaķkua rᵠə iaa-naxuoiţ, irxuʔʀueiţ abonkua aţəyşa rəkuəpsanə.

S. Bʇania.

Главлит 293

Ахкуа.

Аştr.

Apxıaʯi aja 3

Azeiрş xuta.

Auətra atəpaləxrei aqaçarei 5
Anəƚ auəs azəura 7
Aitaharta eicrəxuxuakua 10
Atəzaakua 11
Anəƚ arʯra 11
Arʯəgaɜə akuʯara 15
Alaça a 15
Aitahaʯkua razərxiara 16
Açiaakua rxəlapşra 19
Adgıəl rəguɜara-eilarƚƚara 20
Anəƚ adəƫƫalara 20
Aʃakɻıakɻıarakua rərguɜara 20
Araoıara 20
Naɲəla aɜakuʯara (leikɻala) 21
Aboıkua rərѱra 21
Auətra-təx aizgara 22

II-axuta 22

Akɻʯi aguəp çiaakua 23
Akɻaɲuəsta çiaakua 23
Akɻaɲuəsta xə 23
Axuəl 25
Aƚt kɻaɲuəstakua 25
Aɲaʈərqankua 27
Aɲərɲələi abakɻlaʒanəi 31
Anaşakua 32
Aqabəssa mamzargıə kukɻurceli 32
Aqabfaʯkua 32
Ahabərzakɻı-akɻərɲəjkuei aʃənkɻakuei 33
Asalaʈkua 34
Aşɲinaʈ çiaakua 35
Selıderei 35

Aybaʯi aguəp çiaakua

Aqəmʃə 35
Aɲrasa 38
Akɻarʈoşkɻa 38

Aştr.
Amerikaʁ hasabla akarţoşka aitahara 39
Kuatanla anxaʒa rəlaçaʃa 41
Ꝑagala aitahaʃa 41
Amarkov 42
Amakıəndol da 42
Asona 43
Arediska 43
Acəca 43
Asaţaləi 43
Aɥərxal 44
Aɥərkua 44
Aʃəxu-aqualmita 44
Aɖəş 44
Akama, axuəsxua, arahana, açəbra, şɥavelı 45
Axpaʁi aguəp çiaakua 45
Aʃakar guərquəd 45
Aquəd 46
Şəkusəraʒaçiaakua 47
Abahɥa çəçəndra 48
Açcaraʁi akuəlıţura 50
Aʒəxıɥagəei axyagəei 51
Asarkıaʁ dapakua 51
Auarkıtrakua 51
Auarkı ʃəʁrakua 53
Afanarkua 54
Ꝑənaarak zmanə ianəutaxəu eiməxnə iaxıəutaxəu iganə iuərgəlar zua apxarratra 55
Anaşakua rəççara 57
Ahabərzakıkuei aʃənkakuei afanarkua rʁə rəçcara 58
Apnaţərqankua rəççara xənaarak zmou apxarratraʁə 58
Eikuərşalaça 59
Aquədjla çiaa haskıənkua 73
Auətra çiaakua aoıaʒa-baapskuasəi ɥmazarakuasəi irəmou nas uərt rəxuʃʁrala-rabaʃra 79
Aɦənapkua 79
Aşxə 80
Akapusta beliankа xuac 80
Acəca beliiankа axuackua 80
Akapusta sovkа axuac 80

Akʟıəpxıraҧə eilaxuakuaz ajakua:

Aɬquə adaqıa	Aja zəku-gəlou aoıa-za xəxıala	Ianəlʟ eilaxuanə	Ianəlaranə kunagan
5	29	iapsan	iapsam
7	5	aualʟrai	aualʟrei
7	11	znəkʟma	znəkʟ ma
7	13	ҧekʟala	ҧəkʟala
8	20	arsueiʟ	arsaueiʟ
8	36	aqgıəl	adgıəl
12	7	labeiou	zlabeiou
15	32	inadayəuɲ	iuadayəuɲ
15	38	Həɬ	Nəɬ
16	12	xəuyueiʟ	xəuyaueiʟ
20	5	(булками)	(вилками)
21	6	laca	laça
25	4	Нанмская	Нантская
25	31	Ƶnə	Znə
25	32	Над парниковые рамы	Под парниковые рамы
26	1	aitahata	aitaharta
26	35	iaɬrueiʟ	iarɬueiʟ
32	19, 20, 21	Аксельская, Крымская, Нежинская, Афинская	Аксельские, Крымские, Нежинские, Афинские
33	4	ibʔacaʮəuɲ	ibʔaçaʮəuɲ
34	9	ioboiʟ	iaboiʟ
35	14	larçojʟ	larçoiʟ
37	22	anʟaʟaxalag	anʟaʟaxalagı
38	28	y-xkʟək	y-xkʟək
38	40	akʟulura	akʟulıʟura
41	36	apşləmɜ	apsləmɜ
41	36, 37	itapşanə	itapsanə
43	29	itʇnə	irʇnə
46	19	ҧadala	ҧagala
65	13	uas	nas
66	5	auʇamtazə	anʇamtazə
49	13, 14	akuəpçoiʟ iaxıənɜaçar	akuəpsoiʟ, iaxıənɜaçaz
50	8	ubi	ubri
51	1	kua	kʟua
52	5, 6	(asaxıa № 25 açaqa) G. N. Z. B. Kʟ. uas	(asaxıa № 25 açaqa) E. A. B. C. D. nas
55	5	Ҧenaarakʟ	Ҧənaarakʟ

Aɬquə adaqıa	Aja zəku-gəlou aoıa-za xəxıala	Ianəlţ eilaxuanə	Ianəlaranə kunagan
56	25	anţouçoua	antouçoua
57	4	irpərxagaxoit	irpərxagaxoiţ
57	24	akuəpşanə iqoucoiţ	akuəpsanə iqouçoiţ
58	5	aɜaᴪə	aɜaᴪə
58	21	aiaşɥiķ	aiaſɥiķ
58	27	rᴪeibətanə	rᴪeibətanə
58	34	iazərxıaţəuɲ	iazərxiaţəuɲ
59	4, 5	xtəraᴪ, auarkıɬəʇrakua	xţəraᴪ auarkıſəʇrakua
59	26	imaʇnə	imaɥnə
60	2	uha	uħa
60	35	pətţaķ	pətraķ
61	33	şaga	şaqa
62	22	auas	auac
65	13	uas	nas
66	5	auʇamtazə	anʇamtazə
35	21	ciaakua	çiaakua